

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
MƏRKƏZİ BANKI

MALİYYƏ SABİTLİYİ HESABATI

2023

I yarımil

**Azərbaycan Respublikasının
Mərkəzi Bankı**

MALİYYƏ SABİTLİYİ HESABATI*

* Hesabat 2023-cü ilin iyun ayı məlumatları əsasında hazırlanmışdır.

ABBREVIATURALAR

AMB – Azərbaycan Respublikasının

Mərkəzi Bankı

AİKZF - Azərbaycan Respublikası İpoteka

və Kredit Zəmanət Fondu

ARDNF – Azərbaycan Respublikası Dövlət

Neft Fondu

AİB – Asiya İnkişaf Bankı

AVM – Açıq valyuta mövqeyi

BGN – Borcun gəlirə nisbəti

BOKT – Bank olmayan kredit təşkilatı

BVF – Beynəlxalq Valyuta Fondu

DB – Dünya Bankı

DGK – Dövlət Gömrük Komitəsi

DQK – Dövlət qiymətli kağızları

DSK – Dövlət Statistika Komitəsi

ƏƏSMN – Əmək və Əhalinin Sosial

Müdafiəsi Nazirliyi

FŞ – Fiziki şəxs

f.b. – Faiz bəndi

HP – Hodrik-Preskott filtri

HŞ – Hüquqi şəxs

XV – Xarici valyuta

İEÖ – İnkişaf etmiş ölkələr

İEOÖ – İnkişaf etməkdə olan ölkələr

KA – Kapital adekvatlığı

KAƏ – Kapital adekvatlığı əmsalı

QİK – Qeyri-işlək kreditlər

QKDK – Qeyri-dövlət qiymətli kağızları

MKOS – Mikro, kiçik və orta sahibkarlıq

MV – Milli valyuta

ö.i.m.d – Ötən ilin müvafiq dövrü

ROA – Aktivlərin gəlirliliyi

ROE – Kapitalın gəlirliliyi

RÖA – Risk üzrə ölçülmüş aktivlər

ÜDM – Ümumi daxili məhsul

VKK – Vaxtı keçmiş kreditlər

Mündəricat

Qısa xülasə.....	6
Qlobal makroiqtisadi şərait.....	7
Azərbaycanda maliyyə institutlarının fəaliyyət göstərdiyi makroiqtisadi mühit	10
Bank sisteminə ümumi baxış	15
Bank sistemi üzrə kredit riski.....	23
Bank sistemi üzrə bazar riski	26
Bank sistemi üzrə likvidlik riski	30
Bank sisteminin mənfəətliliyi	33
Bank sisteminin kapital mövqeyi	37
Bank olmayan kredit təşkilatları	41
Sığorta sektoru	45
Kapital bazarı.....	53

Qısa xülasə

2023-cü ilin birinci yarısında qlobal iqtisadi mühit geosiyasi və geoiqtisadi gərginliyin davam etməsi, əksər ölkələrdə monetar siyasətin sərtləşməsi, iqtisadi artımın zəifləməsi və maliyyələşmə imkanlarının daralması fonunda formalaşmışdır. Cari ilin birinci yarımilində qlobal enerji qiymətləri azalmış və dünya ticarəti sənaye istehsalının kiçilməsi fonunda zəifləmişdir. Mürəkkəb fəaliyyət mühitində Mərkəzi Bank öz mandatına uyğun olaraq makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına yönəldilmiş siyasət həyata keçirmişdir.

Hesabat dövründə maliyyə sistemi kənar şoklara qarşı dayanıqlığını qorumuş, sektorun maliyyə sabitliyi gücləndirilmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən makro və mikroprudensial siyasət bank sektorunun maliyyə dayanıqlığının artmasını şərtləndirmişdir. Belə ki, dövr ərzində bank sektorunun kapitallaşması tədbirləri, dayanıqlığını itirmiş bir bankın sektordan kənarlaşdırılması, həssaslıq zonalarını formalaşdıran risklər üzrə prudensial tələblərin gücləndirilməsi, sektor ilə intensiv dialoqun aparılması və korporativ idarəetmənin təkmilləşdirilməsinə yönəlmiş təşəbbüslər, habelə pul siyasəti qərarlarının ötürücülüyünün artırılması istiqamətində islahatlar maliyyə sabitliyinə müsbət təsir edən amillər olmuşdur.

İlin birinci yarısı ərzində bank sektorunda kredit portfelinin bütün seqmentləri üzrə artım müşahidə edilmişdir. Kredit portfelinin yüksək dinamikası fonunda makroprudensial tənzimləmə çərçivəsinə edilən dəyişikliklər və kredit təşkilatlarının riskləri effektiv idarə etməsi sektorun kredit risklərinin sabit qalmasını dəstəkləmişdir.

Bank sektorunun depozit və kredit portfelinin dollarlaşmasının tarixi minimuma enməsi və açıq valyuta mövqeyinin prudensial tələblər çərçivəsində olması bankların bazar riskləri üzrə şoklara qarşı dayanıqlığını artırmışdır. Bank sektorunun faiz dərəcəsinə həssaslığı sektorun dayanıqlığına təhdid yaratmamaqdadır. Komfort zonada olan likvidlik göstəriciləri bank sektorunun kreditləşmə fəaliyyətinin artırılması üçün əhəmiyyətli rol oynamaqdadır.

Sektorun mənfəətliyi müsbət zonada olmuş, kapital mövqeyi prudensial tələbləri üstələmişdir. Kapital buferinin yüksək olması potensial riskləri absorbsiya etməyə imkan yaradır.

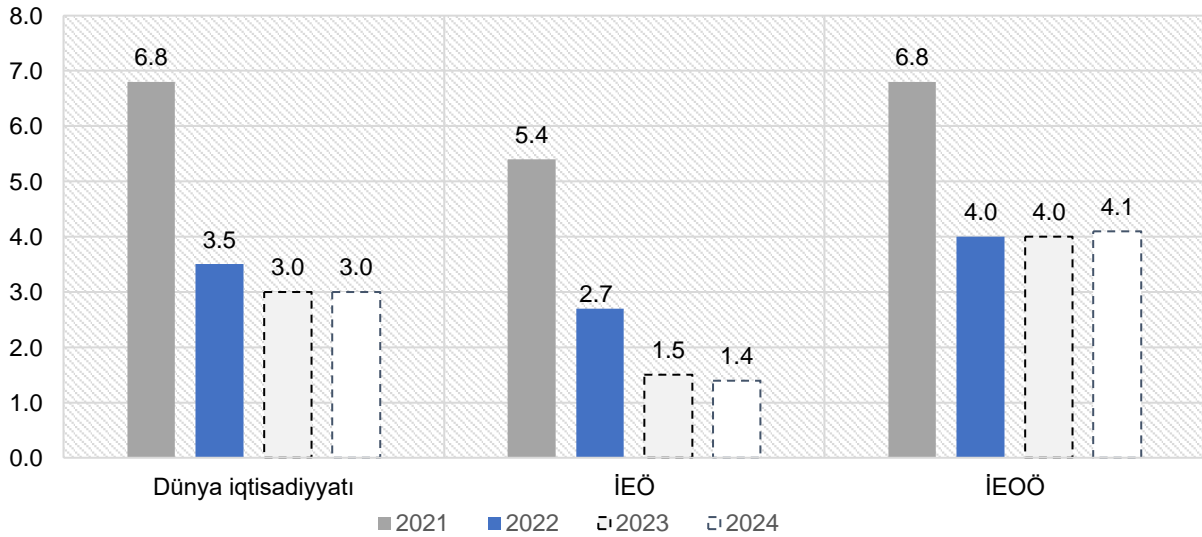
Cari ilin birinci yarımilində sığorta sektorunun maliyyə göstəricilərinin yaxşılaşması ilə yanaşı sektorun penetrasiyası və dərinliyi də artmışdır. Sektorun aktivlərinin 75%-i investisiya portfelindən ibarət olmuşdur ki bu da sektorun maliyyə sistemində institusional investor kimi rolunu artırır. Sektorun mənfəətliyi artmış, kapital göstəriciləri isə prudensial tələbləri üstələməkdə davam etmişdir.

Kapital bazarında qiymətli kağızlar dövriyyəsi repo/əks-repo əməliyyatlarının və ilkin bazarda korporativ qiymətli kağızların dövriyyəsinin artması fonunda genişlənmişdir. Sektorun mənfəətliyinin artması və balansının genişlənməsi fonunda maliyyə göstəriciləri yaxşılaşmışdır. Sektorun kapital mövqeyi komfort zonada olmuşdur.

Qlobal makroiqtisadi şərait

2023-cü ilin birinci yarısında dünya iqtisadiyyatı geosiyasi və geoiktisadi münaqişələrin davam etməsi, qlobal iqtisadiyyatda qeyri-müəyyənliklər, sərt monetar siyasət fonunda formalaşmışdır. Pandemiyadan sonrakı dövrdə qlobal təchizat zəncirinin bərpası iqtisadi artımı dəstəkləsə də, davam edən Rusiya-Ukrayna münaqişəsi, habelə, artan inflyasiya təzyiqləri fonunda sərtləşdirilmiş monetar siyasət iqtisadi aktivliyə öz təsirini göstərmişdir. Çində iqtisadi aktivliyin gözləniləndən daha erkən bərpa olunması və ABŞ-da istehlakın davamlı artmasına baxmayaraq, 2023-cü ildə qlobal iqtisadi artımın azalacağı gözlənilir. İnkişaf etmiş ölkələrdə bank sektorunda baş verən stress borclanma şərtlərinin də sərtləşəcəyindən xəbər verir. Ötən il 3.5% böyüyən dünya iqtisadiyyatının artım tempinin BVF-nun proqnozuna əsasən 2023-cü və 2024-cü illərdə 3% ətrafında olacaqdır.

Qrafik 1. Qlobal ÜDM-in artım proqnozları

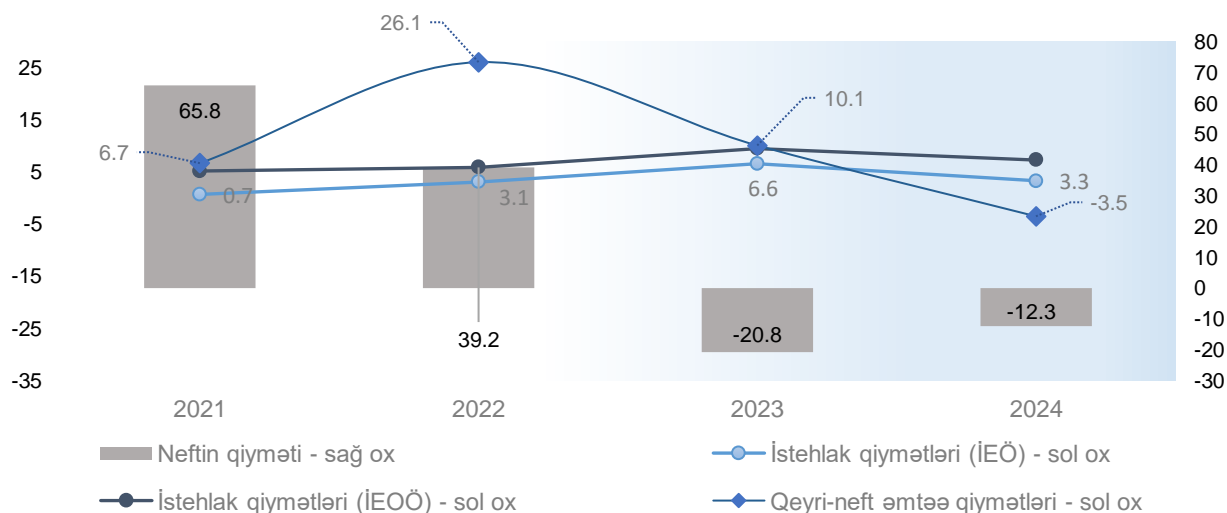
Mənbə: BVF, Dünya iqtisadiyyatı icmalı (WEO)

Qlobal maliyyələşmə imkanları sərt monetar siyasət və mərkəzi bankların artan faiz qərarları fonunda daralmışdır. Qlobal maliyyə şərtləri 1980-ci illərdən etibarən həyata keçirilmiş ən sürətli monetar sərtləşmə nəticəsində daralmışdır. Bu isə ABŞ gəlirlilik əyrisinin inversiyasına səbəb olmuşdur. İnkişaf etmiş ölkələrdə bir çox banklar artan faiz dərəcələri nəticəsində 2023-cü ilə istiqraz portfelində reallaşdırılmamış zərərlə başlamışdır. Bankların balansının dayanıqlığına təhdid yaradan amillər fonunda cari ilin əvvəlində ABŞ və Avropada depozitorların qaçışı müşahidə edilmiş və bu maliyyə bazarlarında volatilliyə səbəb olmuşdur. Ümumilikdə, qlobal maliyyə bazarları mərkəzi bankların faiz dərəcəsi qərarları qarşısında həssas olaraq qalmaqdadır.

İnflyasiya demək olar ki bütün ölkələrdə hədəflənən inflyasiya səviyyəsindən yüksək olmuşdur. Təchizat zənciri problemlərinin tədricən aradan qalxması və enerji qiymətlərində nisbi azalmaya baxmayaraq, izafi tələb yüksək inflyasiyanın davamlı olması üçün zəmin yaratmışdır. Enerji qiymətlərində nisbi azalma 2023-cü ilin birinci rübündə inflyasiya göstəricisində yumşalmanı izah edir. Qeyd olunanlar nəzərə alındıqda, qlobal inflyasiyanın qarşıdakı bir neçə ildə azalan dinamikaya sahib olacağı proqnozlaşdırılsa da, hələ uzun müddət 2015-2019-cu illər ortalamasından (3.14%) yüksək olacağı gözlənilir. ABŞ və Avropa ölkələrində aparılan sorğular istehlakçıların orta müddətli dövrə inflyasiya gözləntilərinin 2023-cü ildə sabit olduğunu göstərmişdir. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə isə inflyasiya artmaqda davam etmiş və ya yüksək səviyyədə bərqərar olmuşdur. Təchizat zəncirinin neqativ təsirlərinin aradan qalxmasına və əmtəə qiymətlərinin azalmasına baxmayaraq, baza inflyasiya yüksək olaraq qalmaqda davam etmişdir.

Dünya ticarəti 2023-cü ilin birinci yarısında sənaye istehsalının azalması ilə zəifləmişdir. Xidmət sektoru isə pandemiya məhdudiyyətlərinin aradan qalxması fonunda möhkəmlənməkdə davam etmişdir. Qlobal təchizat zəncirində məcmu tələbin azalması və yükdaşımada dayanmaların tədricən aradan qalxması ilə təzyiqlə azalmışdır. Qlobal iqtisadi aktivlikdə, xüsusilə də faiz dərəcəsinə həssas sahələrdə (biznes kreditləşməsi, ipoteka, tikinti) sərtləşdirilmiş monetar siyasət nəticəsində səngimə müşahidə edilməkdədir. İnkişaf etmiş ölkələrdə iqtisadi artımın sərtləşdirilmiş monetar siyasət, kreditləşmənin daralması və yüksək enerji qiymətləri fonunda 2023-cü ildə 0.8%-ə azalacağı gözlənilir.

Qrafik 2. Əmtəə qiymətlərinin dəyişməsi, faizlə

Mənbə: BVF, Dünya iqtisadiyyatı icmal (WEO)

İqtisadi aktivliyin azalması və qış fəslinin daha isti keçməsi fonunda təbii qaz və elektrik istehlakı azalmışdır ki, bu da enerji qiymətlərinin 2022-ci ildə müşahidə olunan pik səviyyəsindən daha aşağı olması ilə nəticələnmişdir. Cari ilin birinci yarısında neft qiymətləri iqtisadi artımdakı qeyri-müəyyənliklər, habelə aprel ayının əvvəlində Səudiyyə Ərəbistanı və OPEC+ ölkələri tərəfindən neft istehsalının azaldılması xəbərləri əsasında formalaşmışdır. 2024-cü ilə neftin bir barelinin qiymətinin 82 ABŞ dolları olacağı proqnozlaşdırılır. Təbii qaz və kömür qiymətlərinin 2023-cü ildə stabilləşəcəyi, 2024-cü ildə isə azalacağı gözlənilir. Avropa enerji istehlakının azaldılmasında əhəmiyyətli səmərəlilik əldə edilməsinə baxmayaraq, Avropada təbii qaz qiymətlərinin pandemiya öncəsi beş ilin ortalamasından yüksək olacağı gözlənilir. Metal qiymətlərinin 2023 və 2024-cü illərdə azalacağı, lakin 2015-2019 ortalamasından yüksək olacağı proqnoz edilir.

İEO-lərdə fiskal kəsirin azalması müşahidə edilir. Pandemiyanın bitməsi ilə əlaqədar fiskal dəstək proqramlarının təcridi dayandırılması dünya ölkələrində fiskal kəsirin azalmasını dəstəkləmişdir. Buna baxmayaraq, mərkəzi bankların faiz dərəcələrinin artırması və qlobal bazarlarda maliyyə şərtlərinin sərtləşməsi İEO-lərin borc yükünü artırır.

Cədvəl 1. Fiskal balansın və dövlət borcunun ÜDM-də payı, faizlə

	Fiskal balans				Dövlət borcu			
	2021	2022	Proqnoz		2021	2022	Proqnoz	
			2023	2024			2023	2024
İEO	-7,5	-4,3	-4,4	-4,2	117,4	112,5	112,4	113,6
ABŞ	-11,6	-5,5	-6,3	-6,8	126,4	121,7	122,2	125,8
Avrozon	-5,4	-3,8	-3,7	-2,8	94,9	90,9	89,8	89,0
Yaponiya	-6,2	-7,8	-6,4	-4,0	255,4	261,3	258,2	256,3
İEOÖ	-5,2	-5,2	-6,8	-6,3	64,3	64,6	67,5	69,8
Asiya	-6,5	-7,4	-7,0	-7,2	71,5	75,1	79,1	82,6
Avropa	-1,9	-2,8	-5,2	-4,4	34,7	32,8	36,9	37,9
Latın Amerikas	-4,5	-3,9	-4,7	-4,0	71,9	69,7	68,6	69,3
Yaxın Şər q və Şimali Afrika	-2,1	2,6	-1,0	-1,7	52,1	43,0	42,5	41,2

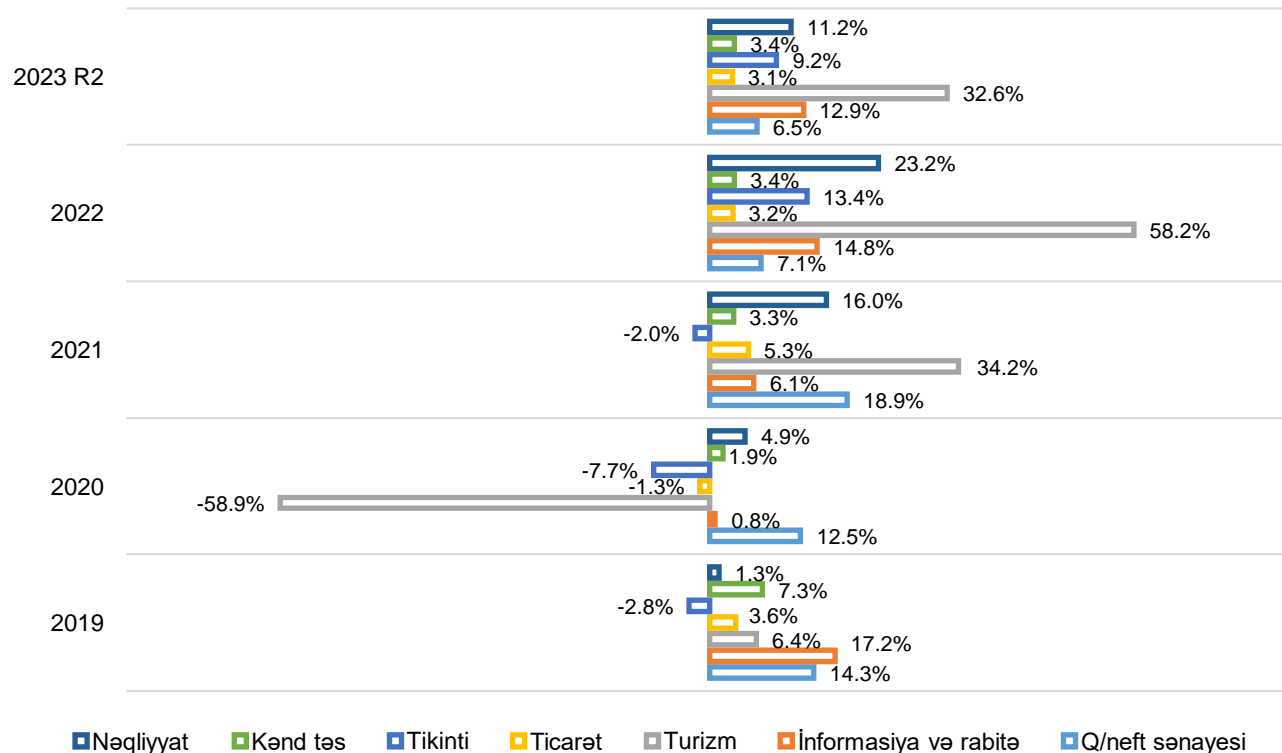
Mənbə: BVF, Fiskal monitor, 2023 Aprel

Azərbaycanda maliyyə institutlarının fəaliyyət göstərdiyi makroiqtisadi mühit

2023-cü ilin ilk yarımilliyi ərzində Azərbaycan iqtisadiyyatı qlobal geosiyasi və geoiqtisadi risklərin yaratdığı qeyri-müəyyənliklər, qlobal iqtisadi aktivliyin zəifləməsi, enerji qiymətlərində volatillik, o cümlədən, yüksək inflyasiya təzyiqləri fonunda formalaşmışdır. Dövr ərzində ÜDM real ifadədə 0.5% artmış və həcmi nominal ifadədə 60.3 mlrd. manata çatmışdır. Qeyri-neft sektoru iqtisadi artımın əsas drayveri olmuşdur. Belə ki, dövr ərzində neft-qaz sektorunda istehsal olunmuş əlavə dəyərdə 2.1% azalma, qeyri neft-qaz sektorunda isə 3.1% artım müşahidə olunub. ÜDM-in 60%-i qeyri-neft sektorunun hesabına formalaşmışdır. Əhalinin hər nəfərinə düşən ÜDM isə 5.9 min manat təşkil etmişdir.

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2023-cü ilin ilk yarısında qeyri-neft sektorunun bir çox sahələri üzrə artım müşahidə olunmuşdur. Ən böyük artım turizm sektoru üzrə (32.6%) qeydə alınmışdır ki, bu da pandemiyadan sonra ölkəmizdə bu sektorun sürətlə inkişaf etməsi ilə əlaqədardır. Qeyri-neft sənayesi üzrə iqtisadi artım 6.5% təşkil etmişdir. Turizm, informasiya və rabitə sektorlarında da sürətli artım qeydə alınmışdır.

Qrafik 3. Qeyri-neft sektoru sahələrinin iqtisadi artım tempi

Mənbə: DSK

Əhalinin nominal gəlirləri və əmək haqlarında artım meyli davam etmişdir. 2023-cü ilin ikinci rübünün sonuna iqtisadi fəal əhalinin sayı 5224.4 min nəfər olmuşdur ki, onlardan 4934.5 min nəfərini məşğul əhali təşkil etmişdir. Muzdla çalışan işçilərin sayı 1726.3 min nəfər təşkil etmişdir ki, onların da 52%-i (898.6 min nəfər) dövlət sektorunda, 48%-i (827.7 min nəfər) isə qeyri-dövlət sektorunda çalışmışdır. Muzdla çalışan işçilərin orta aylıq nominal əmək haqqı dövr ərzində 11.1% artaraq 916.8 manat təşkil etmişdir. 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə əhalinin gəlirləri nominal ifadədə 14.7% artaraq 37.9 mlrd. manat təşkil etmişdir.

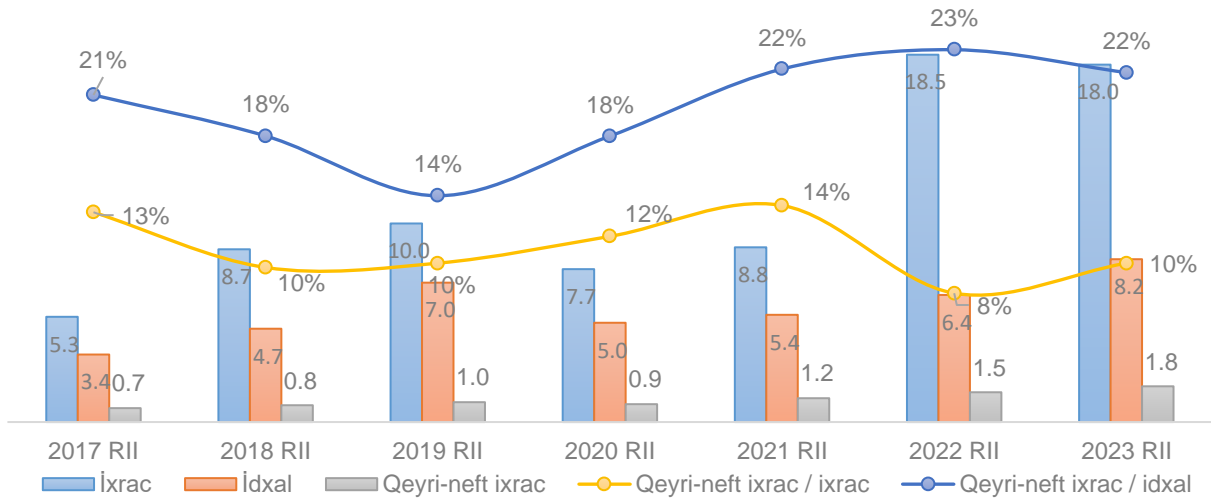
İnflyasiya ötən illə müqayisədə azalsa da, pandemiya əvvəlki dövrlə müqayisədə yüksək olaraq qalmaqdadır. DSK-nın məlumatına əsasən 2023-cü ilin iyun ayında illik (2023-ci ilin iyun ayı 2022-ci ilin iyun ayına nəzərən) inflyasiya 10.6% təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin sentyabrında qeydə alınan inflyasiyanın pik həddindən 5 f.b. aşağıdır. Orta illik inflyasiya isə (2023-ci ilin yanvar-iyun ayları 2022-ci ilin yanvar-iyun aylarına nəzərən) isə 12.7% təşkil etmişdir. İllik və orta illik baza inflyasiya müvafiq olaraq 11.1% və 12.5% təşkil etmişdir.

İnflyasiyanın azalması həm daxili, həm də xarici amillərlə bağlı olmuşdur. Tərəfdaş ölkələrdə inflyasiyanın azalması, dünya əmtəə bazarlarında qiymətlərin enməsi, beynəlxalq yükdaşıma xərclərinin pandemiya əvvəlki səviyyələrə qayıtması inflyasiyaya azaldıcı təsir etmişdir. Qiymətləndirmələrə görə cari ilin iyun ayında ticarət tərəfdaşı olan ölkələr üzrə orta çəkili inflyasiya ötən ilin oktyabrında müşahidə edilən pik səviyyə ilə müqayisədə iki dəfədən çox azalmışdır. Bu əsasən qlobal iqtisadi aktivliyin zəifləməsi, qlobal enerji qiymətlərinin azalması və əksər ölkələrdə həyata keçirilmiş sərt pul siyasəti ilə izah edilir. Ümumilikdə inflyasiyanı azaldan amillərin güclənməsi inflyasiya proqnozunun azalmasını şərtləndirmişdir.

Mərkəzi Bank tərəfindən antiinflyasiya xarakterli pul siyasəti üzrə tədbirlər davam etdirilmişdir. 2023-cü ilin birinci yarımilində faiz dəhlizi parametrləri 4 dəfə müzakirə edilmişdir. Uçot dərəcəsinin 8.25%-dən 9%-ə, dəhlizin aşağı həddinin 6.25%-dən 7.5%-ə və yuxarı həddinin 9.25%-dən 10%-ə qaldırılması ilə bağlı qərarlar qəbul edilmişdir. Hesabat dövründə pul siyasəti alətlərinin yeni konfigurasiyada tətbiqi davam etdirilmişdir. Bu alətlər arasında Mərkəzi Bankın sterilizasiya alətlərinə tələbat daha yüksək olmuşdur.

Hesabat dövründə pul təklifinin daha effektiv tənzimlənməsi, habelə yeni əməliyyat çərçivəsinin effektiv tətbiqinə şərait yaratmaq məqsədilə məcburi ehtiyat normalarının differensiallaşdırma qaydasına və səviyyəsinə dəyişikliklər edilmişdir. Belə ki, hüquqi şəxslərin depozitləri üzrə differensiallaşdırma tətbiq edilərək məcburi ehtiyat normaları artırılmışdır.

Qrafik 4. İdxal və ixracın dinamikası, mlrd. ABŞ dolları

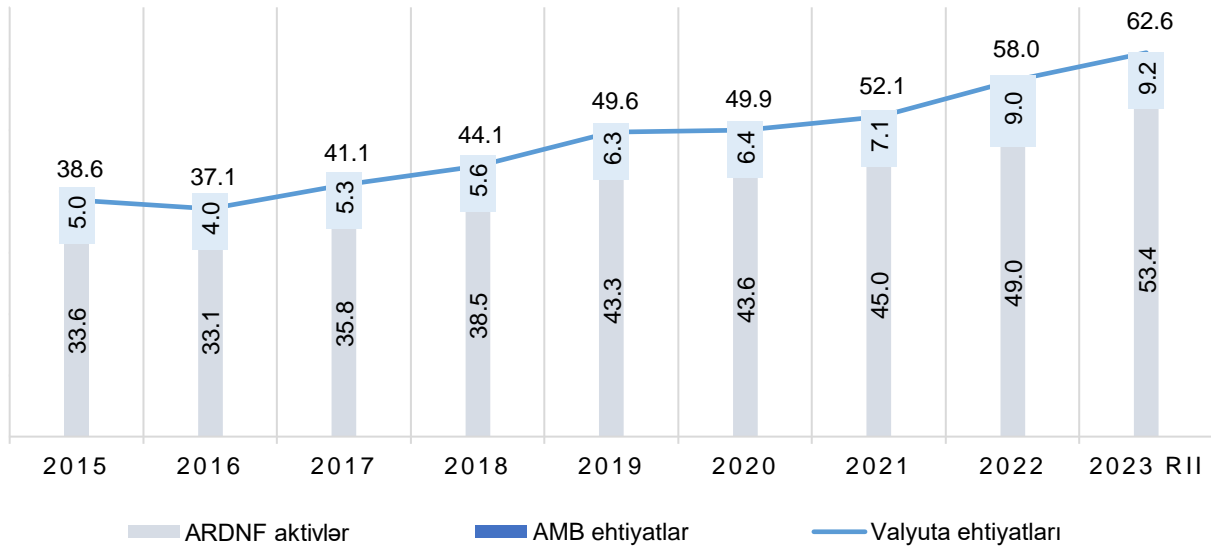
Mənbə: DGK

Qeyri-neft ixracının müsbət artım dinamikası davam etmişdir. DGK-nın məlumatları əsasında 2023-cü ilin ilk yarısı üzrə ixrac ötən ilin ilk yarısı ilə müqayisədə 3% (0.5 mlrd. ABŞ dolları) azalaraq 18 mlrd. ABŞ dolları, idxal isə 28% (1.8 mlrd. ABŞ dolları) artaraq 8.2 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. Dövr ərzində qeyri-neft-qaz məhsullarının ixracı əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 20% artaraq 1.8 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Dövr ərzində ölkənin tədiyə balans göstəriciləri yaxşılaşmışdır. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində cari əməliyyatlar hesabında 5.2 mlrd. ABŞ dolları profisit yaranmışdır ki, bu da ÜDM-in 14.5%-ni təşkil etmişdir. 2023-cü ilin ilk altı ayında pul baratları üzrə 636 mln. ABŞ dolları müsbət saldo yaranmışdır.

Valyuta ehtiyatlarının uzunmüddətli artım dinamikası davam etmişdir. 2016-cı ildən etibarən valyuta ehtiyatlarında müşahidə olunan artım 2023-cü ilin I yarısında davam etmişdir. Artım həm ARDNF-nın vəsaitləri, həm də AMB-nin valyuta ehtiyatları hesabına baş vermişdir. Mərkəzi Bankın valyuta ehtiyatları dövr ərzində 2.2% artaraq 9.2 mlrd. ABŞ dollarına, ARDNF-nın ehtiyatları isə 9% artaraq 53.4 mlrd. ABŞ dollarına çatmışdır. Bütövlükdə, ölkənin valyuta ehtiyatları 7.9% artaraq 62.6 mlrd. ABŞ dollarına çatmışdır ki, bu da son illərin ən yüksək göstəricisidir.

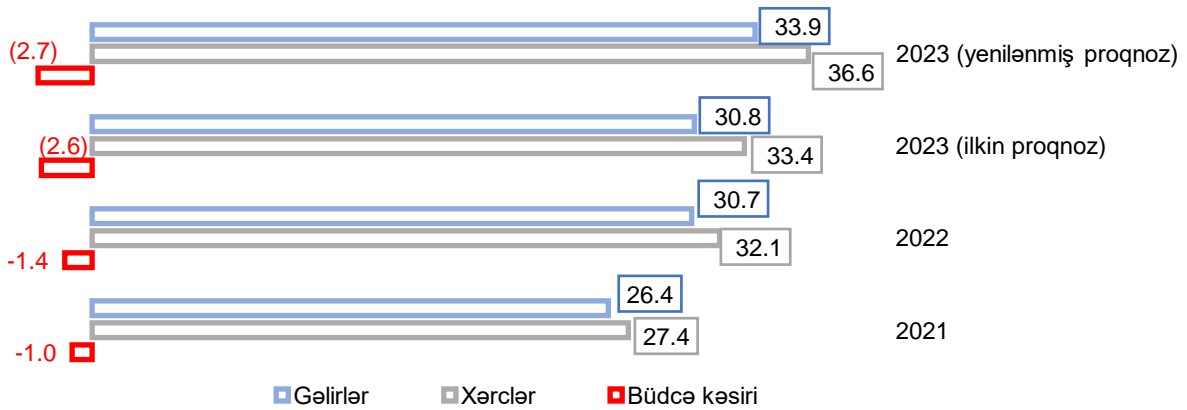
Qrafik 5. Mərkəzi Bankın və Dövlət Neft Fondunun valyuta ehtiyatları, mlrd. ABŞ dolları

Mənbə: AMB, ARDNF məlumatları əsasında

Fiskal xərclər işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpasının sürətlənməsi məqsədilə artırılmışdır. İqtisadi artımın dəstəklənməsi, habelə əhalinin rifah halının yaxşılaşdırılması istiqamətində tədbirlərin həyata keçirilməsi və işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası fonunda ilkin olaraq 2023-cü il üzrə dövlət büdcəsinin gəlirləri 30.8 mlrd. manat, xərcləri isə 33.4 mlrd. manat təşkil etmişdir. Lakin işğaldan azad olunan ərazilərin bərpası prosesinin sürətləndirilməsi, habelə, müdafiə qabiliyyətinin gücləndirilməsi məqsədilə 2023-cü ilin iyun ayında büdcəyə dəyişikliklərin edilməsi barədə qanun qəbul edilmişdir. Beləliklə, yenilənmiş büdcə gəlirləri 3.2 mlrd. manat artırılaraq 33.9 mlrd. manat, yenilənmiş büdcə xərcləri isə 3.2 mlrd. manat artırılaraq 36.6 mlrd. manata çatdırılmışdır.

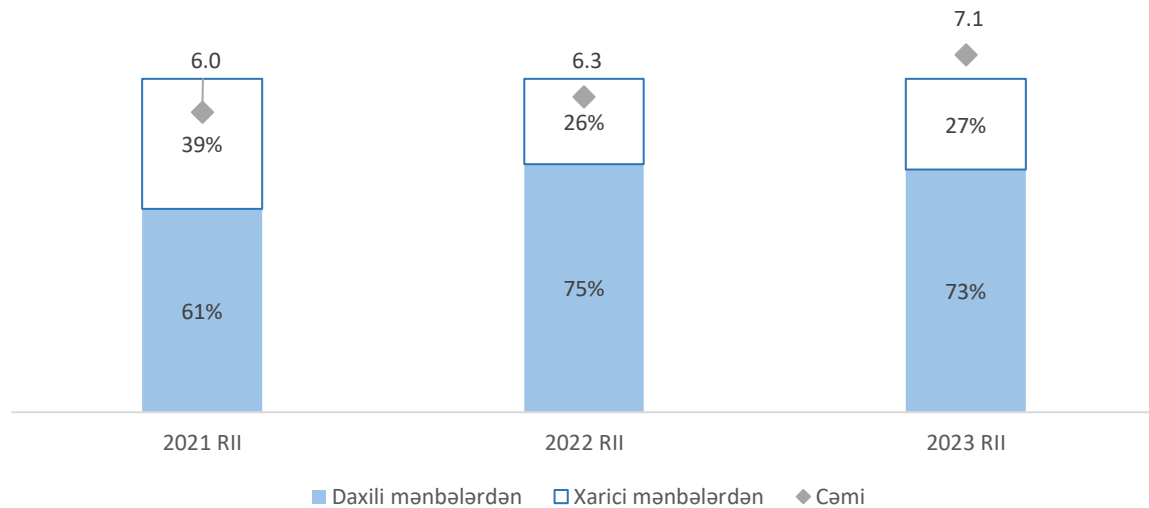
Qrafik 6. Dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri, mlrd. manatla

Mənbə: AMB, DSK məlumatları əsasında

DSK-nın məlumatına əsasən 2023-ci ilin ilk yarımlı ərzində ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün əsas kapitalla 7.1 mlrd. manat vəsait ayrılmışdır. Bütövlükdə, əsas kapitalla yönəldilmiş vəsaitin 5.2 mlrd. manatı və ya 72.9%-i daxili mənbələrdən maliyyələşmişdir. Qeyri neft-qaz sektoruna yönəldilən investisiyaların həcmi 4.2% artmışdır.

Qrafik 7. Əsas vəsaitə investisiyaların strukturu, mlrd.manatla

Mənbə: DSK

Qlobal geosiyasi və geoiqtisadi vəziyyətlə bağlı qeyri-müəyyənliklər, habelə qlobal inflyasiyanın yüksək səviyyəsi risk olaraq qalsa da, ölkənin müsbət ticarət saldosu və strateji valyuta ehtiyatlarının artması maliyyə sisteminin fəaliyyət göstərdiyi makroiqtisadi mühitin sabitliyini qoruyub saxlamağa imkan verir.

Bank sisteminə ümumi baxış

2023-cü ilin ilk yarısında bank sektorunun əsas göstəriciləri üzrə müsbət dinamika müşahidə edilmişdir. Cari ilin ilk 6 ayı ərzində bank sistemində likvid aktivlərin həcmi bir qədər azalsa da, aktivlərin keyfiyyəti və gəlirlilik göstəriciləri qənaətbəxş səviyyədə olmuş, likvidlik və kapital mövqeyi prudensial tələbləri üstələmişdir. Təhlillər bank sektorunun kənar şoklara qarşı dayanıqlığının yüksək olduğunu göstərir.

- **Bank sisteminin maliyyə vasitəçiliyində rolu:**

Ölkədə bank-əsaslı maliyyələşmə modeli mövcuddur. İqtisadiyyatın maliyyələşməsində bank sisteminin aparıcı rolu qalmaqdadır. Bank sektorunun maliyyə dərinliyini xarakterizə edən əsas göstəricilərdən olan bank aktivlərinin ÜDM-ə nisbəti göstəricisi 37.5% təşkil edir. Eyni zamanda, digər maliyyə dərinliyi göstəricisi olan kredit portfelinin ÜDM-ə nisbəti isə 17.7% təşkil edir (kredit portfelinin qeyri-neft ÜDM-ə nisbəti 29.5%-dir). Azərbaycan bank sektorunun maliyyə dərinliyi göstəriciləri beşmərkəz ölkələrlə müqayisədə aşağıdır ki, bu da bank sektorunun gələcək artım potensialını ifadə edir.

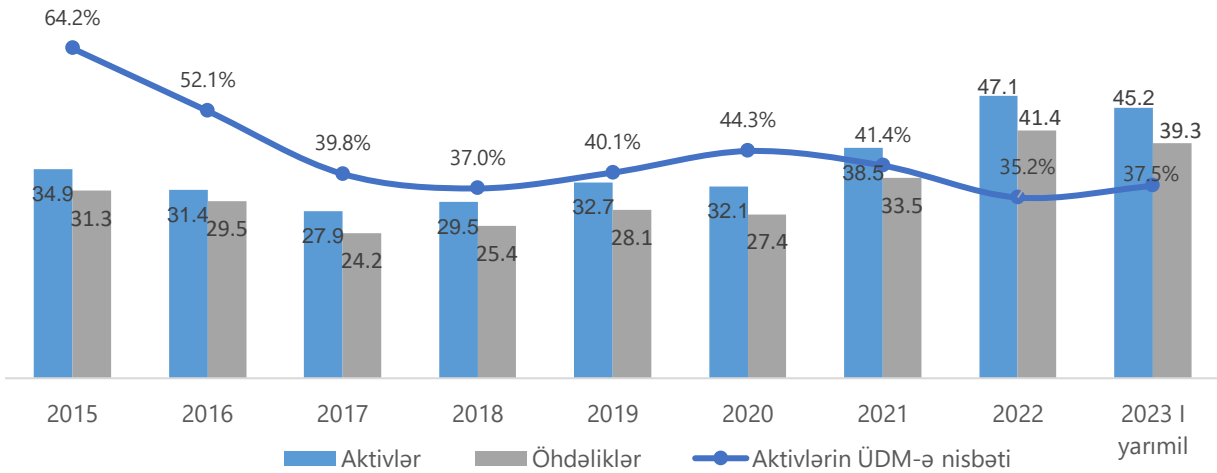
Cari ilin ilk 6 ayı ərzində dayanıqlığını itirmiş bir bankın lisenziyası ləğv edilib. Hazırda ölkədə 24 bank fəaliyyət göstərir ki, bu banklardan 2-si dövlət bankıdır. Xarici kapitallı bankların sayı 9-dur və bir xarici bankın yerli filialı mövcuddur. Sektorun xidmət şəbəkəsi 487 filial, 74 şöbə, 3009 ATM və 23.2 min nəfər işçidən ibarətdir. Hər 1000 km² əraziyə düşən filial sayı 6, hər 100 min nəfərə düşən ATM sayı isə 30-dur. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə xidmət şəbəkəsinin əhəmiyyətli genişlənmədiyi (1 bankın sektordan kənarlaşması nəzərə alınmadan filial şəbəkəsi üzrə əhəmiyyətli artım olmayıb, ATM sayı üzrə artım 0.4%) müşahidə edilir. Bu, bank sektorunda rəqəmsal xidmət həllərinin artması ilə (bankların mobil tətbiqlərini təkmilləşdirməsi, rəqəmsal kart təkliflərinin artırılması və s.) izah olunur.

- **Bank sektorunun aktiv və öhdəliklərinin dinamikası**

2023-cü ilin ilk rübündə iri şirkətlərin tələbli depozitlərinin azalması nəticəsində bank sisteminin balansı bir qədər daralsa da, II rübdə sektorun balansı I rübə nisbətən artmışdır. İlin ilk yarısında bank sektorunun aktivləri 3.9% (1.8 mlrd. manat) azalaraq 45.2 mlrd. olmuşdur. İlin ilk rübündə bankların cəmi aktivləri 4.7 % (2.2 mlrd. manat) azalmış, ikinci rübdə isə 0.8% (0.4 mlrd. manat) artmışdır. Balansın daralması əsasən neft-qaz sektorunda fəaliyyət göstərən iri şirkətlərin tələbli depozitlərində azalma ilə bağlı olmuşdur. Belə ki, yarımil ərzində hüquqi şəxslərin tələbli depozitləri 18.3% (3.6 mlrd. manat) azalaraq 16.1 mlrd. manat olmuşdur. Eyni zamanda, bank sektorunun likvid aktivləri 19% (-3.3 mlrd. manat) azalaraq 14 mlrd. manat təşkil

etmişdir. Bank sektorunun öhdəliklərində isə 5.1% (-2.1 mlrd. manat) azalma müşahidə edilmişdir. 30.06.2023-cü il tarixinə bankların cəmi öhdəlikləri 39.3 mlrd. manat olmuşdur. Bununla belə, sektorun maliyyə vasitəçiliyi funksiyasının genişlənməsi müşahidə olunmaqdadır. Belə ki, ilin ilk altı ayı ərzində kredit portfeli 8.7% (1.7 mlrd. manat) artaraq 21.3 mlrd. manat olmuşdur.

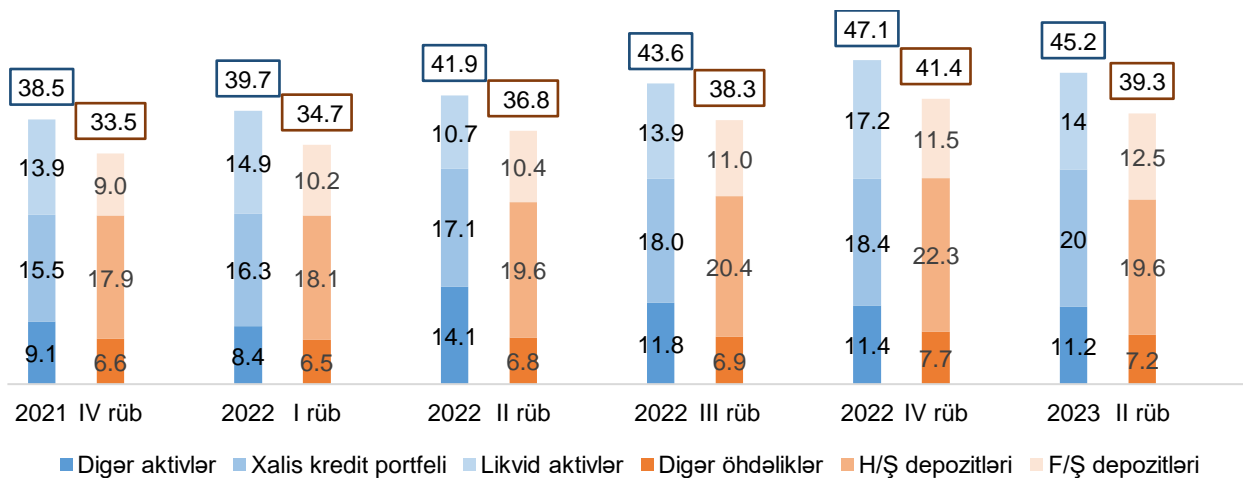
Qrafik 8. Bank sisteminin aktiv və öhdəliklərinin dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Bank sektorunun aktivlərinin 44%-i xalis kredit portfeli, 31%-i likvid aktivlər, 11%-i maliyyə institutlarına yerləşdirilmiş depozit və kreditlər, 13%-i isə digər aktivlər təşkil edir. Bank sektorunun öhdəlikləri əsasən hüquqi şəxslərin depozitləri (cari hesablar üstünlük təşkil etməklə) hesabına formalaşmışdır. Belə ki, öhdəliklərin 50%-i hüquqi şəxslərin depozitləri, 32%-i fiziki şəxslərin depozitləri, 12%-i maliyyə institutları qarşısında öhdəliklər, 6%-i digər öhdəliklər formalaşdırır.

Qrafik 9. Bank sisteminin aktiv və öhdəliklərinin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla

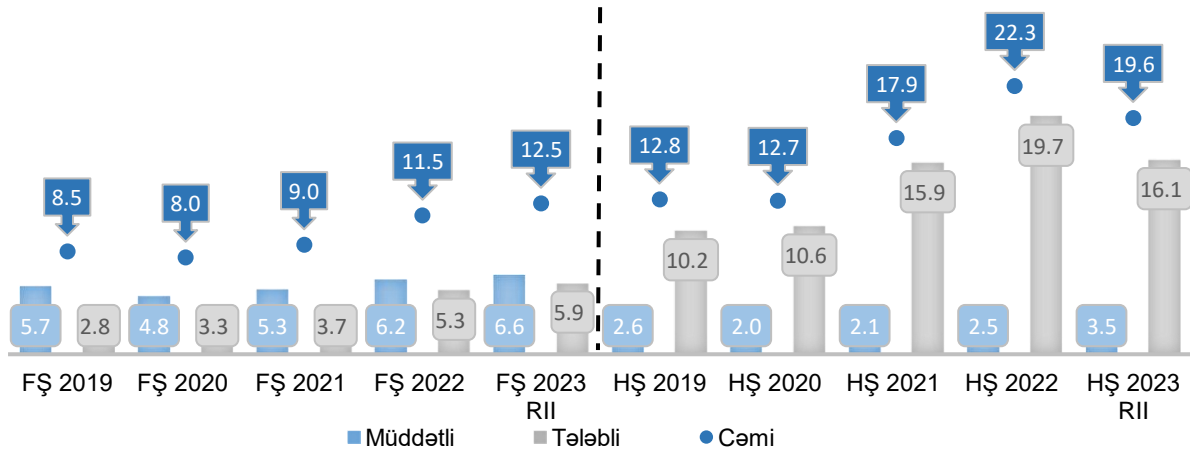

Mənbə: AMB

- Bank sektoru üzrə cəlb olunmuş resurslar

Depozit portfelinin azalmasının əsas drayveri hüquqi şəxslərin tələbli depozitləri olmuşdur. Cari ilin birinci yarım ilində depozit portfeli 5.1% (1.7 mlrd. manat) azalaraq 32.1 mlrd manat təşkil etmişdir. Depozit portfelinin azalmasına baxmayaraq portfelin cəmi öhdəliklərdə payı ötən ilin sonuna nisbətə 0.1 f.b artaraq 81.6% təşkil etmişdir. Depozit portfelinə əsas pay sahibi 2022-ci ilin sonunda olduğu kimi hüquqi şəxslərin depozitləri olmuşdur. Belə ki, depozit portfelinə hüquqi şəxslərin depozitlərinin payı 61% (19.6 mlrd. manat), fiziki şəxslərin depozitlərinin payı isə 39% (12.5 mlrd. manat) təşkil etmişdir. Bank sektorunun depozitlərinin 68.6%-i (22 mlrd. manat) tələbli depozitlər (hüquqi şəxslərdə bu göstərici 82.2%-dir) hesabına formalaşmışdır ki bu da öz növbəsində bankların yüksək likvidlik buferi saxlamasını şərtləndirir.

Qrafik 10. Fiziki və hüquqi şəxslərin depozit portfelinin dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Hüquqi şəxslərin depozitlərində azalma müşahidə edilsə də bankların maliyyələşməsində əsas rol oynamaqda davam edir. Hesabat dövrü ərzində hüquqi şəxslərin depozitləri 12.1% (2.7 mlrd. manat) azalaraq 19,6 mlrd. manata enmiş, cəmi öhdəliklərdə payı isə 50% olmuşdur. Hüquqi şəxslərin depozitlərinin azalmasının əsas səbəbi hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin 18.3% (3.6 mlrd. manat) azalması olmuşdur ki, bu da əsasən neft-qaz sektorunda fəaliyyət göstərən şirkətlərin layihə maliyyələşməsi ilə əlaqədar baş vermişdir. Hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin azalmasına baxmayaraq, likvidlik nöqtəyi nəzərdən daha aşağı həssaslığa sahib olan hüquqi şəxslərin müddətli depozitləri cari ilin birinci yarım ilində 35% (0.9 mlrd. manat) artmışdır. Hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin yüksək konsentrasiyası Mərkəzi Bank tərəfindən diqqətdə saxlanılır.

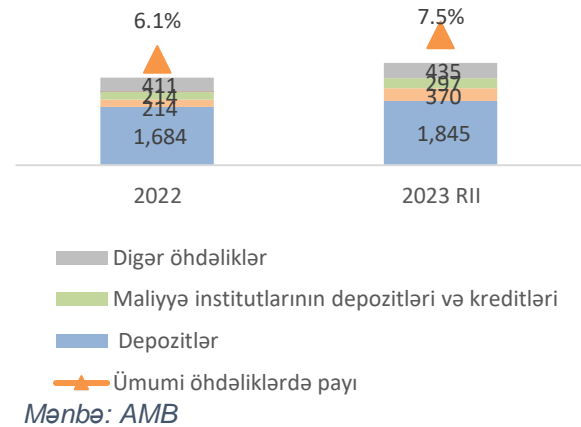
Əhalinin bank sektoruna inamının artması fonunda fiziki şəxslərin depozitləri tarixi rekord həddə çatmışdır. Cari ilin ilk altı ayında fiziki şəxslərin depozit portfeli 8.6% (1 mlrd. manat) artaraq 12.5 mlrd. manata çatmışdır ki bu da sektorun

öhdəliklərinin 31.8%-nə bərabərdir. Fiziki şəxslərin depozit portfelinin 53%-i (6.6 mlrd. manat) müddətli depozitlər, 47%-i (5.9 mlrd. manat) isə tələbli depozitlər hesabına formalaşmışdır. Fiziki şəxslərin depozitlərinin artımında əsas pay sahibi fiziki şəxslərin tələbli depozitləri olmuşdur. Belə ki, fiziki şəxslərin tələbli depozitləri ötən ilin sonu ilə müqayisədə 11.3% (0.6 mlrd. manat) artaraq 5.9 mlrd. manat, fiziki şəxslərin müddətli depozitləri isə 6.3% (0.4 mlrd. manat) artaraq 6.6 mlrd. manat olmuşdur. Fiziki şəxslərin tələbli depozitlərində əsas artım drayveri nağdsız əməliyyatlara tələbin artması fonunda debet kartlar üzrə əməliyyatların artması olmuşdur. Hesabat dövrü ərzində fiziki şəxslərin depozitlərinin dollarlaşması azalmaqda davam etmişdir. Belə ki, əhalinin maliyyə sistemində və milli valyutaya inamının artması fonunda fiziki şəxslərin cəmi depozit portfelinin dollarlaşması 2.7 f.b azalaraq 37.1%, fiziki şəxslərin tələbli depozitlərinin dollarlaşması 3.4 f.b azalaraq 37.4% və fiziki şəxslərin müddətli depozitlərinin dollarlaşması isə 2.1 f.b azalaraq 36.9% olmuşdur.

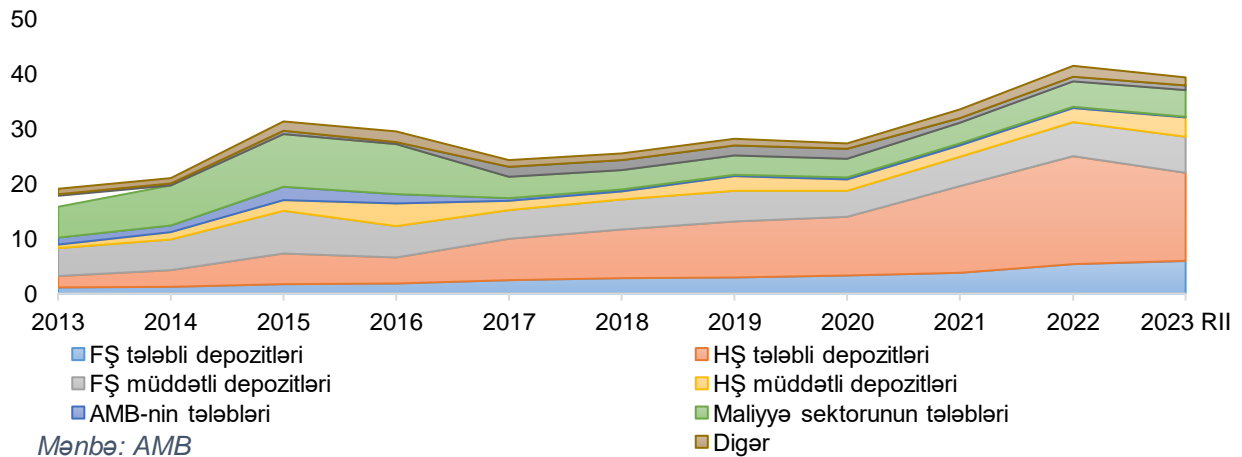
Qeyri-rezidentlərin depozitləri artmışdır.

2022-ci ilin sonu ilə müqayisədə qeyri-rezidentlərdən cəlb edilmiş resursların bank sektorunun cəmi öhdəliklərində payı 1.4 f.b artaraq 7.5% olmuşdur. Belə ki, nominal artımda əsas pay sahibi qeyri-rezidentlərin banklarda depozitləri və loro hesabları olmuşdur. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə qeyri-rezidentlərin banklarda depozitləri 9.6% (161 mln. manat) artaraq 1845 mln. manat, loro hesablarında vəsaitlər isə 73.1% (156 mln. manat) artaraq 370 mln. manat olmuşdur.

Qrafik 11. Qeyri-rezidentlərdən cəlb olunmuş resursların dinamikası, mln. manatla

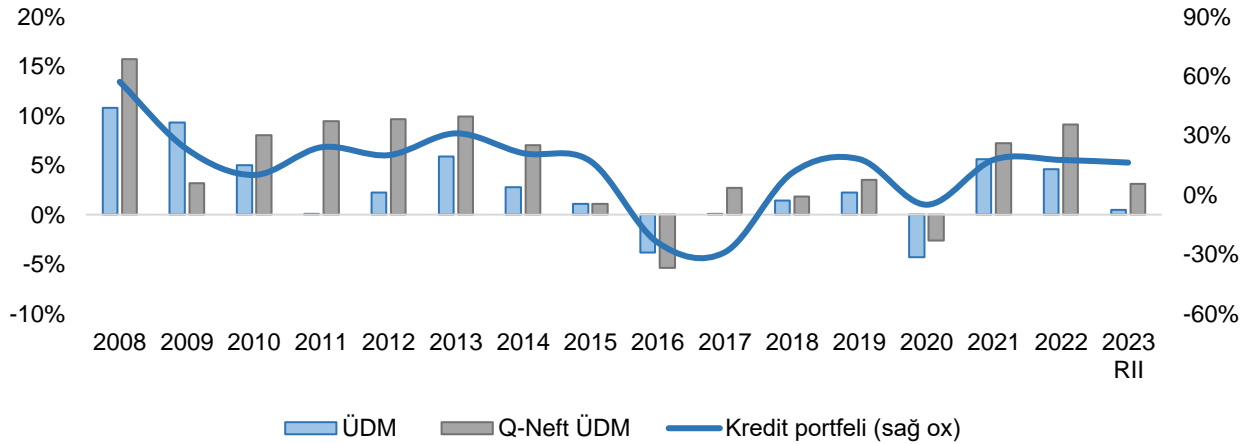
Qrafik 12. Bank sektoru üzrə cəlb olunmuş vəsaitlərin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla

- **Bank sisteminin kreditləşmə fəaliyyəti**

Bank sektorunun kredit portfeli genişlənməkdə davam edir. 2023-ci ilin I yarısında bank sisteminin kredit portfeli 8.7% (1.7 mlrd. manat) artaraq 21.3 mlrd. manat olmuşdur. İqtisadi aktivliyin illik artım tempinin azalmasına baxmayaraq, kreditləşmənin illik dinamikası sabit qalmışdır.

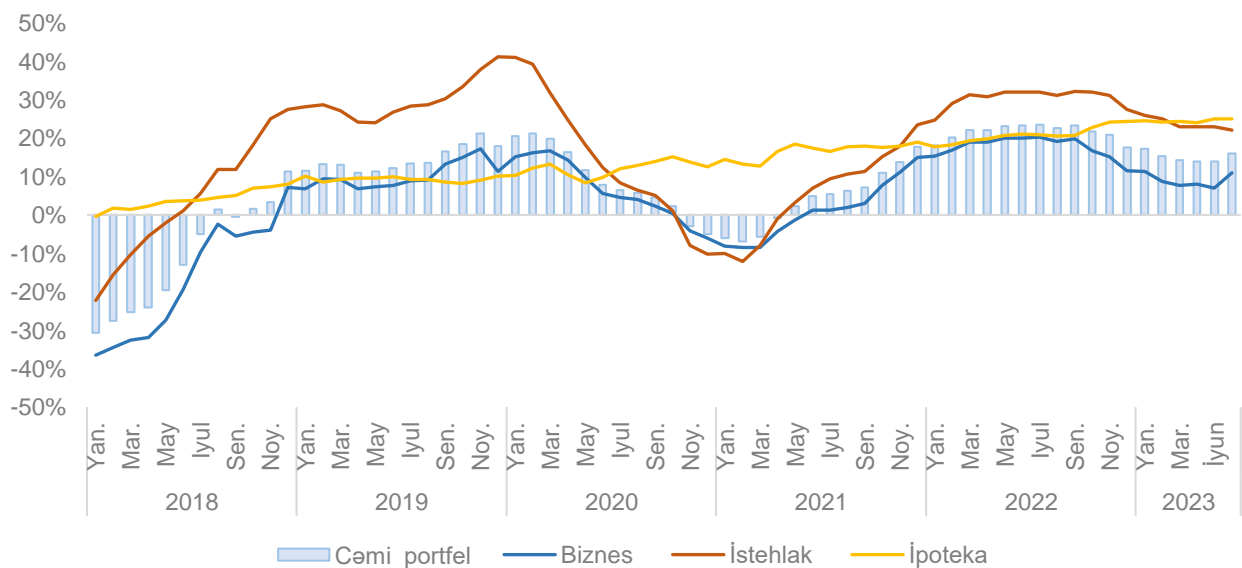
Qrafik 13. Kredit portfeli və ÜDM-in illik artım tempinin müqayisəsi

Mənbə: AMB

Kreditləşmənin bütün seqmentləri üzrə müsbət dinamika müşahidə edilir. İstehlak kreditləşməsi üzrə requlyativ çərçivənin sərtləşdirilməsi nəticəsində cari ildə istehlak portfelinin artım dinamikasında azalma meyilləri nəzərə çarpmışdır (tənzimləyici çərçivəyə dəyişikliklərdən öncə istehlak portfeli üzrə orta aylıq artım tempi 2.3%, qaydalara dəyişiklikdən sonra 1.6% olmuşdur). Biznes kreditləri üzrə artım tempi ilin II rübündə sürətlənmişdir. İpoteka portfelinin artım tempi sabit olaraq qalmışdır.

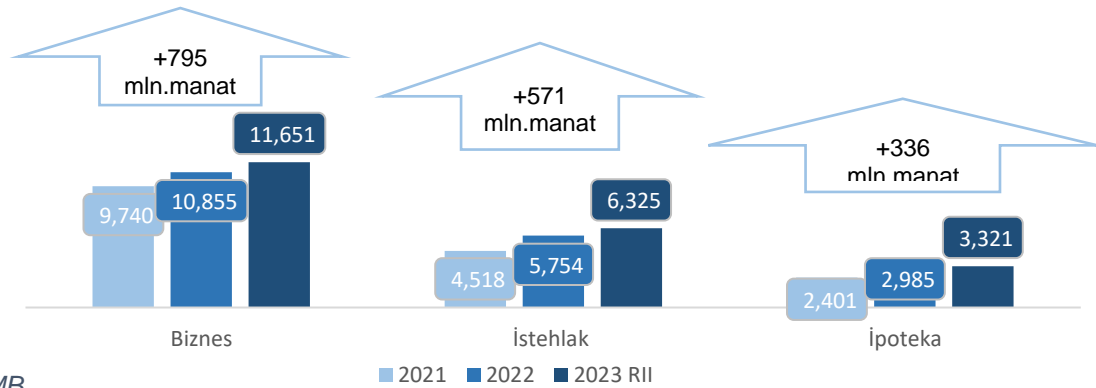
Qrafik 14. Kredit portfelinin illik dinamikası, faizlə

Mənbə: AMB

2023-cü ilin birinci yarısında biznes kreditləri 7.3% (795 mln. manat) artaraq 11.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Hesabat dövrü ərzində ipoteka portfeli 11.3% (336 mln. manat) artaraq 3.3 mlrd. manata çatmışdır. İpoteka krediti portfeli üzrə artımının 45%-i (150 mln. manat) dövlət vəsaiti hesabına verilən kreditlər, 55%-i (186 mln. manat) isə bankların daxili vəsaiti hesabına formalaşmışdır. Dövr ərzində istehlak kreditləri portfeli isə 9.9% (571 mln. manat) artaraq 6.3 mlrd. manat təşkil etmişdir.

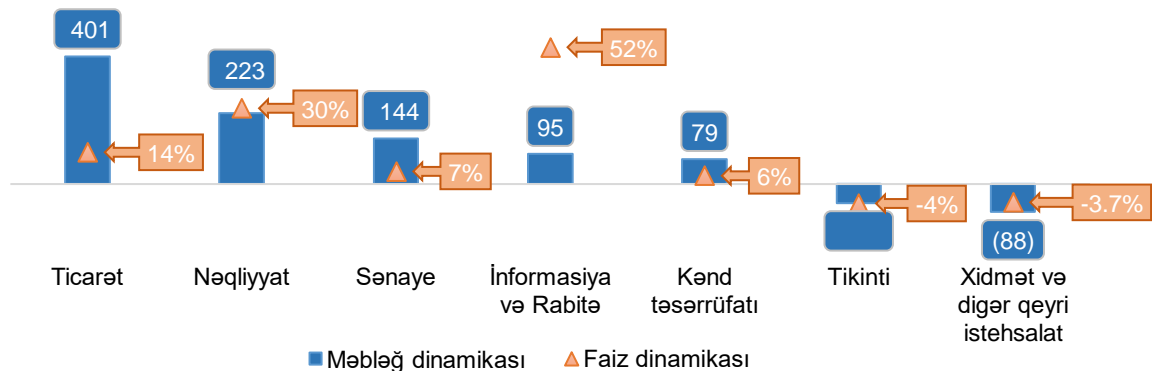
Qrafik 15. Kredit portfelinin dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

Hesabat dövrü ərzində biznes portfelinin genişlənməsi davam etmişdir. Biznes kreditləri cəmi portfelin 55%-i təşkil edir. Biznes portfelinin artımında əsas drayver ticarət və nəqliyyat sektorları olmuşdur ki, ötən ilin sonu ilə müqayisədə bu sahələrdə müvafiq olaraq 14% (401 mln. manat) və 30% (223 mln. manat) artmışdır. Belə ki, qeyd olunan bu iki sahə üzrə artım biznes portfeli üzrə cəmi artımın 78.5%-ni təşkil etmişdir. Sənaye, informasiya və kənd təsərrüfatı sahələri üzrə kredit portfeli müvafiq olaraq 144 mln. manat, 95 mln. manat və 79 mln. manat artmış, tikinti və xidmət

Qrafik 16. Biznes portfelinin iqtisadiyyatın sahələri üzrə dinamikası, mln. manatla

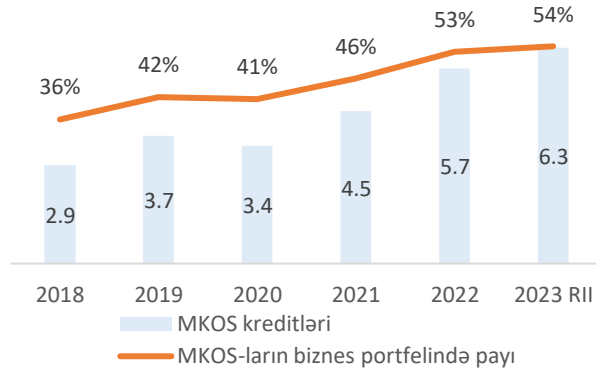

Mənbə: AMB

sektoru üzrə isə kredit portfeli müvafiq olaraq 60 mln. manat və 88 mln. manat azalmışdır.

Cari ilin birinci yarımilində mikro, kiçik və orta sahibkarların kreditləşməsi son illərin ən yüksək həddinə çatmışdır. Belə ki, ötən ilin sonu ilə müqayisədə MKOS subyektlərinə verilən kreditlərin həcmi 10.5% (0.6 mlrd. manat) artaraq 6.3 mlrd. manata çatmışdır. Nəticədə, MKOS-lara verilmiş kreditlərin biznes portfelində payı 54%-ə çatmışdır. MKOS subyektləri üzrə standartların yumşaldılması MKOS subyektləri üzrə verilən kreditlərin portfelə payının artmasına səbəb olan əsas amillərdən biri olmuşdur.

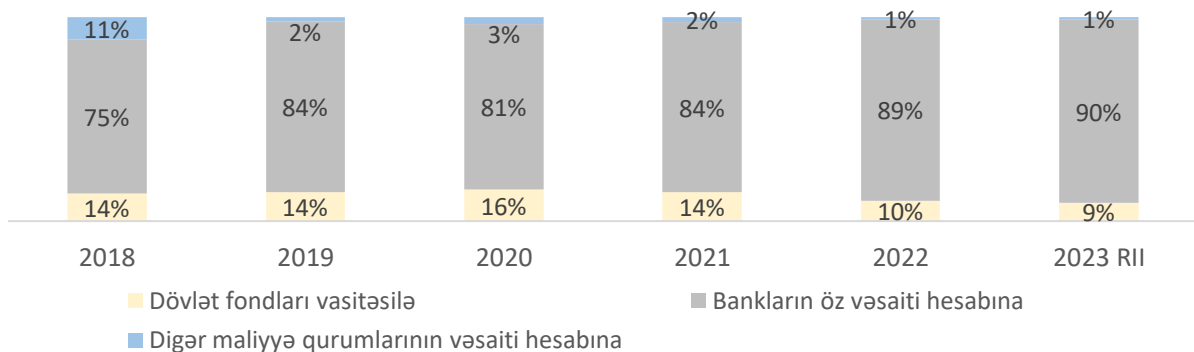
Qrafik 17. MKOS subyektlərinə verilən kreditlərin dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Bankların öz vəsaitləri hesabına MKOS subyektlərini maliyyələşdirməsi artmaqda davam edir. Son illərdə olduğu kimi cari ilin birinci yarımilində də bankların öz vəsaitləri hesabına MKOS subyektlərini aktiv maliyyələşdirməsi müşahidə edilir. Belə ki, 2022-ci ilin sonundan cari ilin iyun ayının sonuna qədər bankların öz vəsaiti hesabına verilmiş kreditlərin həcmi 13% (656 mln. manat) artaraq 5.7 mlrd. manata çatmışdır. Nəticədə, bankların öz vəsaiti hesabına MKOS subyektlərinə verilmiş kreditlərinin biznes portfelində xüsusi çəkisi 1 f.b. artaraq 90% olmuşdur.

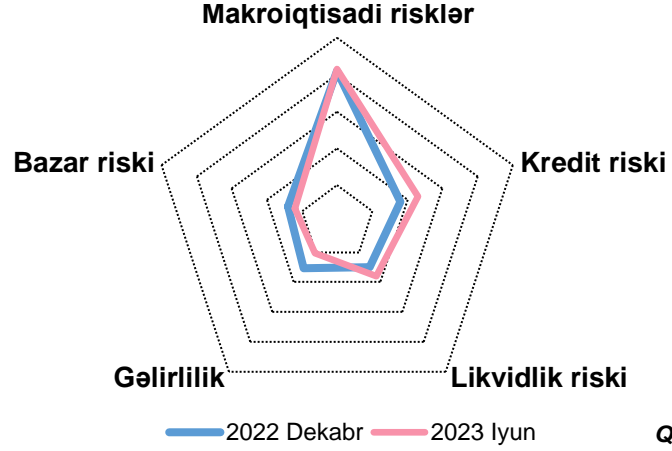
Qrafik 18. MKOS subyektlərinə verilmiş kreditlərin maliyyələşmə mənbələrinə görə strukturu

Mənbə: AMB

- Bank sektorunun risk xəritəsi

Qrafik 19. Bank sektorunun risk xəritəsi

Mənbə: AMB

Qeyd: mərkəzə doğru risklər azalır

Makroiqtisadi risklər:

Mürəkkəb geosiyasi və geoiqtisadi proseslərin yaratdığı qeyri-müəyyənlik və yüksək inflyasiya əsas makroiqtisadi riskləri təşkil etməkdədir. Bununla bərabər, həyata keçirilən adekvat monetar və fiskal siyasət makroiqtisadi sabitlik üzrə riskləri azaldır.

Kredit riskləri:

Kredit portfelinin genişlənməsi fonunda kredit risklərinin nominal səviyyəsində əhəmiyyətli dəyişiklik müşahidə edilməmişdir. Ümitsiz portfel üzrə həyata keçirilmiş silinmələr kredit portfelinin keyfiyyətinin yaxşılaşmasını şərtləndirsə də, həssaslıq zonaları qalmaqdadır. Portfelin keyfiyyəti, ehtiyatlanma səviyyəsi və restrukturizasiya edilmiş portfel diqqətdə saxlanılmaqdadır.

Gəlirlilik mövqeyi:

Xalis faiz marjasının artımı bank sisteminin mənfəətliyini yaxşılaşdırmışdır. Bankların gəlir və xərclərinin strukturu, əməliyyat effektivliyinin artırılması imkanları diqqətdə saxlanılmaqdadır.

Bazar riskləri:

Sektorun AVM mövqeyinin yaxşılaşması və dedollarizasiya bazar risklərinin azalmasını şərtləndirir. Depozit və kredit portfelinin dollarlaşması məhdud sayda banklarda cəmlənmişdir.

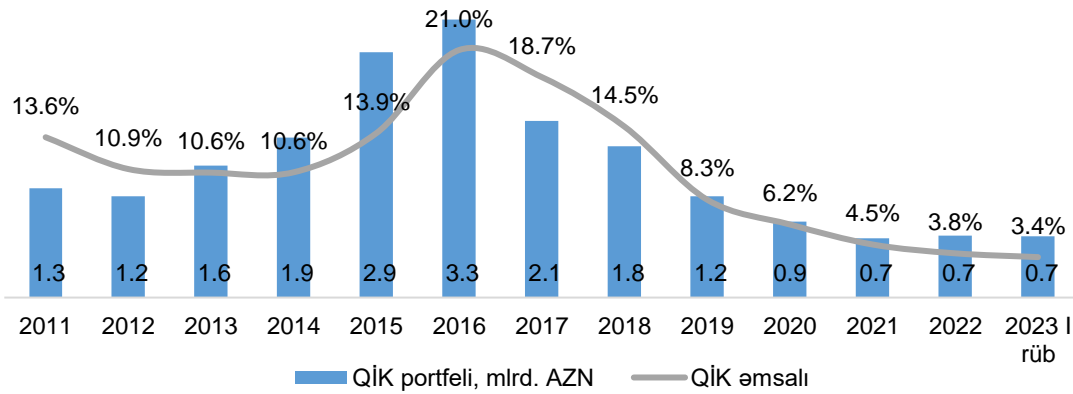
Likvidlik riskləri:

Sektorun cəmi likvid aktivlərində azalma müşahidə edilsə də, sektorun likvidlik buferi yüksəkdir. Yeni pul siyasəti çərçivəsinin tətbiqi sektorda likvidliyin paylanmasına müsbət təsir göstərir.

Bank sistemi üzrə kredit riski

Kredit risklərinin səviyyəsində dəyişiklik baş verməmişdir. 2023-cü ilin ilk altı ayında qeyri-ışlək portfelin həcmi 0.7% azalaraq 0.7 mlrd. təşkil etmişdir. Qeyri-ışlək portfelin cəmi portfeldə payı isə 0.4 f.b. azalaraq 3.4% olmuşdur. Hazırda QİK əmsalı göstəricisi tarixi minimum səviyyəsindədir. QİK portfelinin azalması banklarda risklərin idarəedilməsi çərçivəsinin təkmilləşdirilməsi ilə yanaşı ödəmə qabiliyyətini itirmiş bankın sistemdən kənarlaşdırılması, həmçinin problemlı kreditlərin balansdan silinməsi hesabına dəstəklənmişdir. Yarımil ərzində 43 mln. manat məbləğində silinmə baş vermişdir.

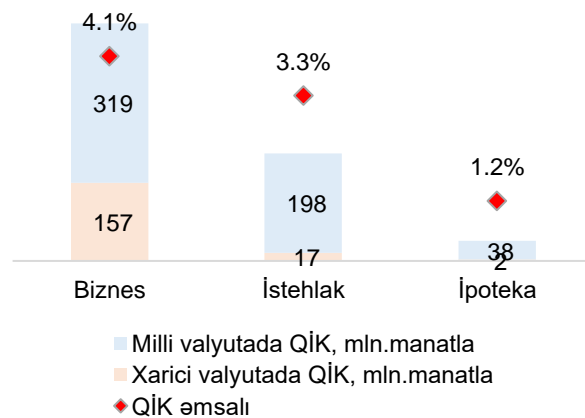
Qrafik 20. Bank sektoru üzrə QİK portfelinin dinamikası

Mənbə: AMB

Sektor üzrə QİK portfelinin 65%-i (0.5 mlrd. manat) biznes, 29%-i (0.2 mlrd. manat) istehlak, 6%-i (0.04 mlrd. manat) isə ipoteka portfeli hesabına formalaşmışdır. Biznes portfeli üzrə QİK əmsalı 4.1% olduğu halda istehlak və ipoteka portfelleri üzrə bu göstərici müvafiq olaraq 3.4% və 1.2% təşkil edir. Bütövlükdə, QİK portfelinin 76%-i milli valyutada, 24%-i isə xarici valyutada verilmiş kreditlər təşkil edir.

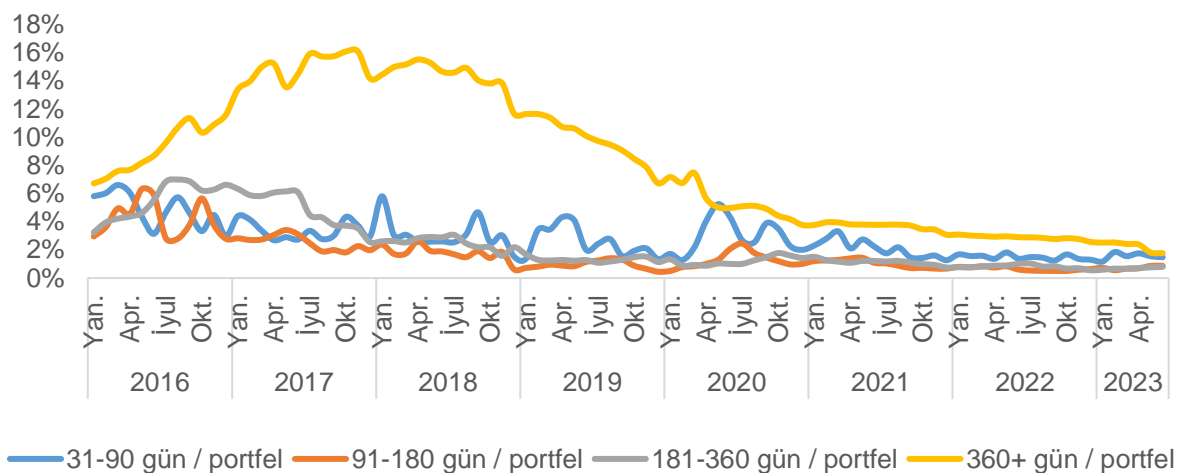
Qrafik 21. QİK portfelinin sahəvi və valyuta strukturu

Mənbə: AMB

QİK portfelinin gecikmə günləri üzrə strukturunun dinamikası 1 ildən çox gecikmiş kreditlərin portfeldə payının azaldığını göstərir. Belə ki, 2017-ci ildən etibarən bank sektorunun sağlamlaşdırılması fonunda 1 ildən artıq gecikmiş qeyri-ışlək kreditlərin portfeldə payı 12.4 f.b. azalaraq 14.2%-dən 1.8%-ə enmişdir (2022-ci ilin sonunda bu göstərici 2.6% olmuşdur).

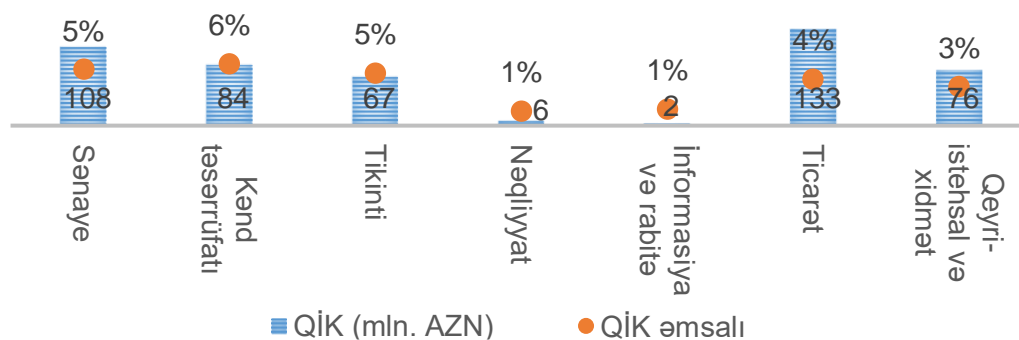
Qrafik 22. Kredit portfelinin gecikmə müddətləri üzrə bölgüsü

Mənbə: AMB

Biznes portfeli üzrə qeyri-ışlək kreditlər azalmışdır. Yarımil ərzində biznes portfeli üzrə QİK-in həcmi 6.3% azalaraq 475 mln. manat təşkil etmişdir. Dövr ərzində biznes kreditləri üzrə QİK əmsalı isə 0.6 f.b. azalaraq 4.1% olmuşdur. Məbləğ ifadəsində qeyri-ışlək portfelin konsentrasiyası əsasən ticarət və sənaye sahələri üzrədir. Biznes portfeli üzrə cəmi QİK-in 51%-i məhz bu sahələrə verilmiş kreditlər üzrədir. Dövr ərzində biznes portfeli üzrə QİK-in azalması əsasən ödəmə qabiliyyətini itirmiş bankın sistemdən kənarlaşdırılması ilə bağlıdır.

Qrafik 23. İqtisadiyyatın sahələri üzrə QİK portfelinin strukturu

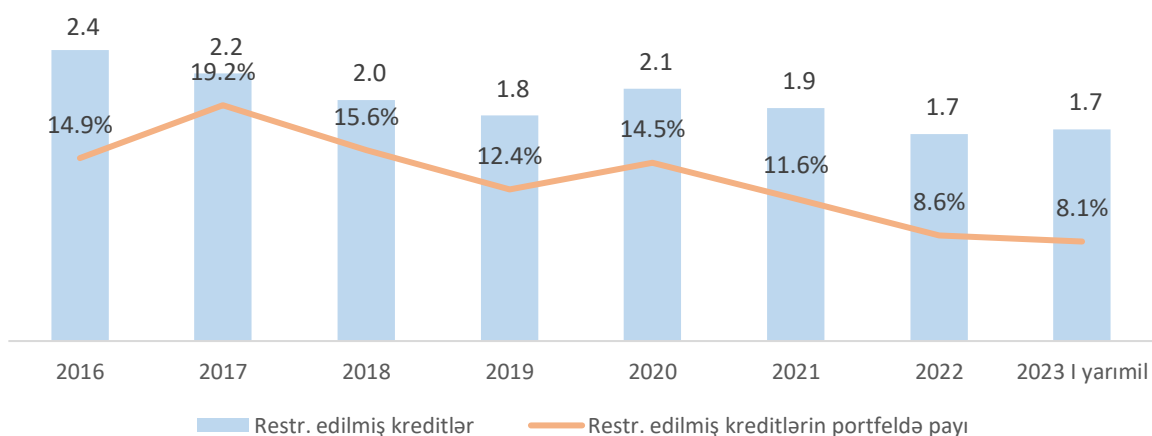
Mənbə: AMB

İstehlak portfeli üzrə kredit riskləri diqqətdə saxlanılır. 2023-cü ilin I yarısında istehlak kreditləri üzrə qeyri-ışlək portfelin həcmi 16.1% (30 mln. manat) artaraq 215 mln. manat olmuşdur. Hazırda istehlak portfelinin 3.4%-i QİK statusundadır ki, bu da ilin əvvəli ilə müqayisədə 0.2 f.b. çoxdur. İstehlak kreditləri üzrə Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən prudensial siyasət əhalinin sağlam və məsuliyyətli borclanmasının təmini, o cümlədən sektorun potensial təhdidlərdən qorunmasına hədəflənmişdir.

İpoteka portfeli üzrə qeyri-ışlək kreditlərin həcmində azalma müşahidə edilmişdir. İlin birinci yarısında ipoteka portfeli üzrə QİK-in həcmi 6.3% (3 mln. manat) azalaraq 40 mln. manat təşkil etmişdir. Nəticədə, qeyri-ışlək kreditlərin portfeldə payı 0.2 f.b. azalaraq 1.2% olmuşdur. İpoteka portfelinin 57%-ni (1.9 mlrd. manat) təşkil edən AİKZF-in vəsaitləri hesabına verilmiş kreditlər üzrə isə QİK əmsalı cəmi 0.3% təşkil etmişdir.

Restrukturizasiya portfeli üzrə yeni prudensial çərçivənin tətbiqi restrukturizasiya portfeli üzrə risklərə azaldıcı təsir göstərmişdir. 2023-cü ilin I yarısında restukturizasiya olunmuş portfelin həcmi 2.3% (39 mln. manat) artaraq 1.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Kredit portfeli üzrə yüksək artım tempi nəticəsində restukturizasiya olunmuş kreditlərin cəmi portfeldə payı 0.5 f.b. azalaraq 8.1% olmuşdur. Ötən il restukturizasiya portfelində risklərin tənzimlənməsi üzrə yeni requlyativ çərçivə formalaşdırılmışdır. Kreditlərin təkrar restrukturizasiyasına daha sərt ehtiyatlanma tələbləri müəyyən edilmişdir (hər növbəti restrukturizasiyada aktivin daha riskli təsnifat kateqoriyasına aid edilməsi və daha yüksək ehtiyatların yaradılması

Qrafik 24. Restrukturizasiya edilmiş portfelin dinamikası

tələbi).

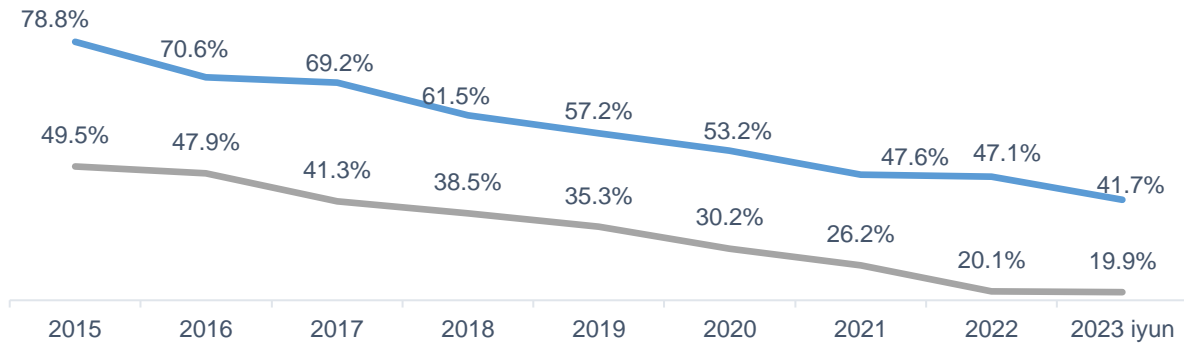
Mənbə: AMB

Bank sistemi üzrə bazar riski

Bank sektorunun valyuta mövqeyi prudensial tələblər çərçivəsindədir. 2023-cü ilin ilk yarısının sonuna olan məlumatlara əsasən bank sisteminin uzun açıq valyuta mövqeyi 170 mln. ABŞ dolları, bank sisteminin açıq valyuta mövqeyinin məcmu kapitalla nisbəti 5.3% təşkil etmişdir. Sektorun valyuta mövqeyinin prudensial tələblər üzrə təhlükəsiz zonada olması maliyyə sabitliyinin təmin olunması üçün zəruridir.

Sektorda uzunmüddətli de-dollarlaşma trendi davam etməkdədir. 2023-cü ilin birinci yarısında bank sisteminin depozit portfelinin dollarlaşması 5.4 f.b azalaraq 41.7%, kredit portfelinin dollarlaşma səviyyəsi isə 0.2 f.b azalaraq 19.9% təşkil etmişdir.

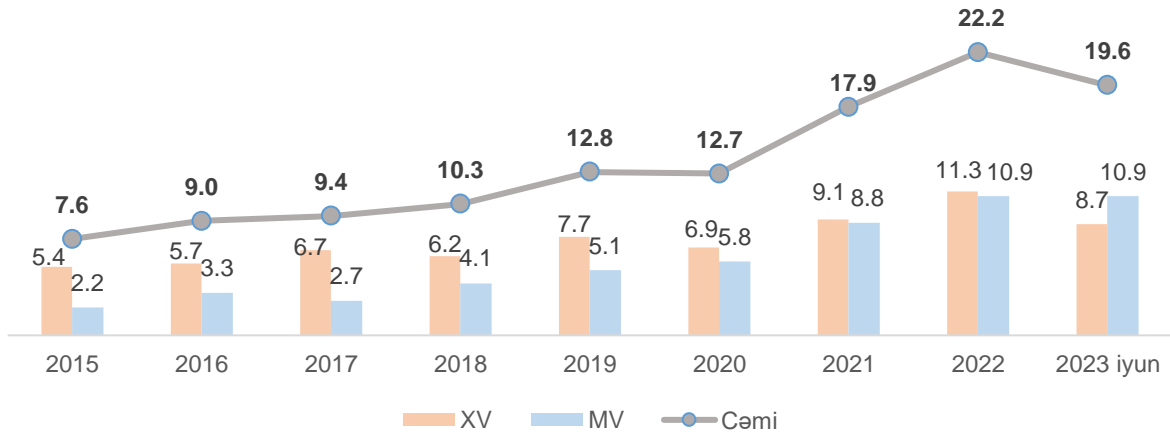
Qrafik 25. Depozit və kredit portfelinin dollarlaşması

Mənbə: AMB

Depozit portfeli üzrə de-dollarlaşmanın əsas drayveri hüquqi şəxslərin xarici valyutadakı tələbli depozitlərinin azalması olmuşdur. Son 6 ay ərzində hüquqi şəxslərin xarici valyutadakı tələbli depozitləri 3.1 mlrd. manat azalmışdır ki, bu da hüquqi şəxslər üzrə depozit portfelinin dollarlaşmasının 6.3 f.b. azalaraq 44.6%-ə enməsinə səbəb olmuşdur. Hüquqi şəxslərin müddətli depozitləri üzrə də uzunmüddətli de-dollarlaşma trendi davam etmişdir. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə hüquqi şəxslərin müddətli depozitləri üzrə dollarlaşma səviyyəsi 2.4 f.b. azalaraq 67.7% təşkil etmişdir.

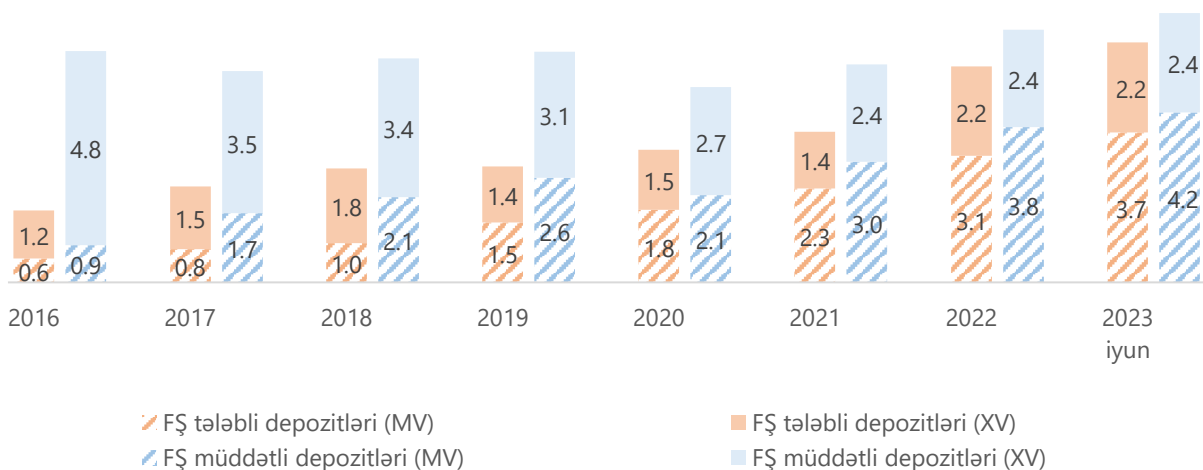
Qrafik 26. Hüquqi şəxslərin depozit portfelinin valyuta bölgüsü, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Fiziki şəxslərin depozitləri üzrə dollarlaşmanın azalması cari ilin ilk yarısında da davam etmişdir. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində ümumilikdə fiziki şəxslərin cəmi depozitlərinin dollarlaşması 2.7 f.b. azalaraq 37.1% təşkil etmişdir. Manatın sabitliyi və milli valyutada depozit faiz dərəcələrinin yüksək olması fiziki şəxslərin milli valyutada müddətli depozitlərinin artımını şərtləndirir. Belə ki, müddətli depozitlərin dollarlaşması 2023-ci ilin ilk yarısında 2.1 f.b. azalaraq 36.9% olmuşdur. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə fiziki şəxslərin xarici valyutada tələbli depozitləri üzrə də dollarlaşmanın azalması müşahidə edilmişdir. Belə ki, fiziki şəxslərin tələbli depozitləri üzrə dollarlaşma səviyyəsi 3.3 f.b azalaraq 37.4% olmuşdur.

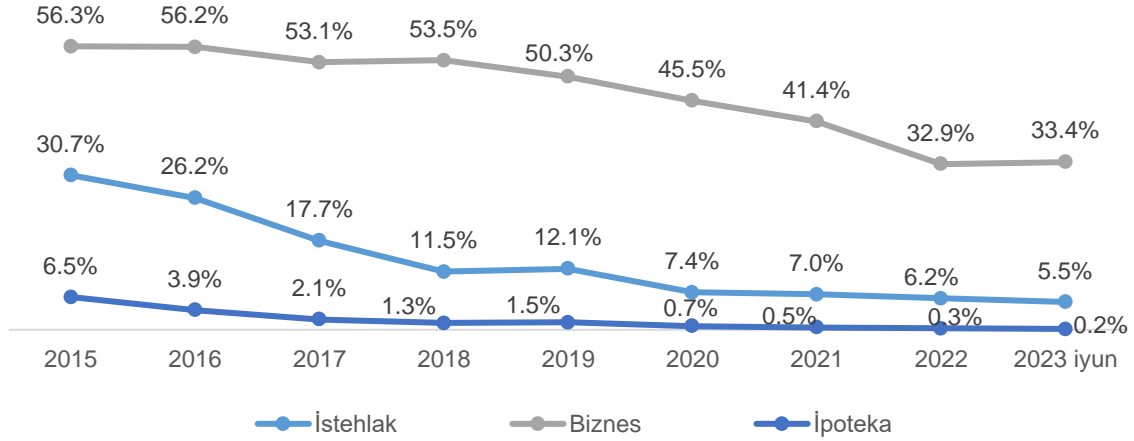
Qrafik 27. Fiziki şəxslərin depozit portfelinin valyuta strukturu, mlrd.manatla

Mənbə: AMB

Kredit portfeli üzrə dollarlaşma səviyyəsi minimumdadır. Ötən ilin sonu ilə müqayisədə kredit portfelinin dollarlaşması 0.2 f.b. azalaraq 19.9% təşkil etmişdir. Azalmanın əsas drayveri istehlak kreditləri olmuşdur. Belə ki, ilk yarımil ərzində istehlak kreditləri üzrə dollarlaşma səviyyəsi 0.7 f.b. azalaraq 5.5% təşkil etmişdir. Eyni zamanda, ipoteka kreditlərinin dollarlaşması 0.1 f.b. azalaraq 0.2% təşkil etmişdir.

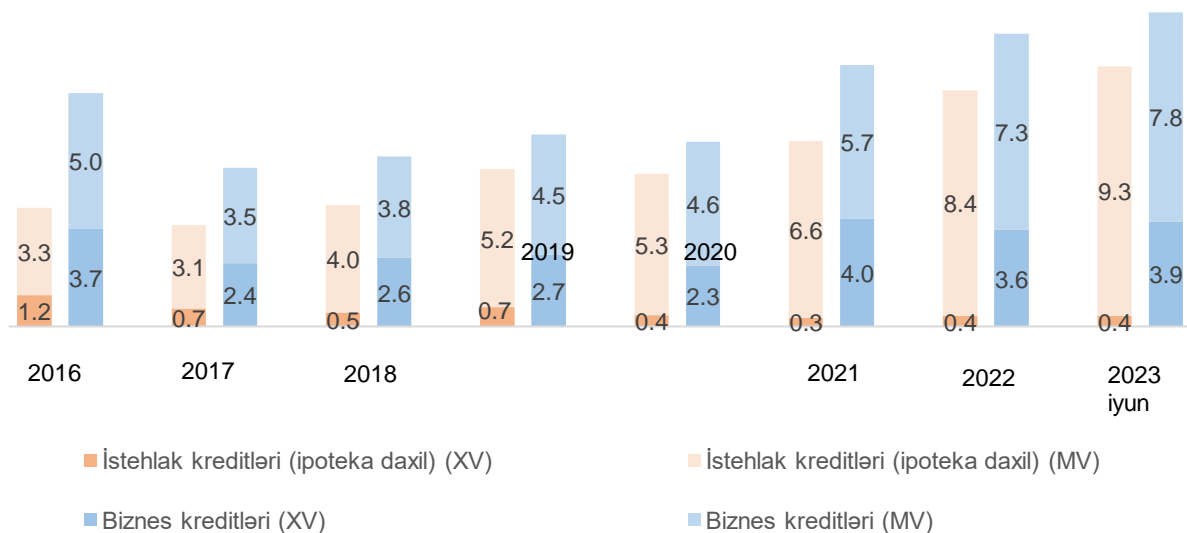
Qrafik 28. Kredit portfelinin dollarlaşması

Mənbə: AMB

Yarımil ərzində biznes portfeli üzrə dollarlaşma isə 0.5 f.b. artaraq 33.4% olmuşdur. Xarici valyutada gəliri olmayan borcalanlara xarici valyutada istehlak kreditlərinin verilməsinin məhdudlaşdırılması və xarici valyutada verilən kreditlər üzrə əlavə risk çəkisinin müəyyən edilməsi istehlak portfelinin dollarlaşmasının azalmasını şərtləndirmişdir. Habelə, Mərkəzi Bankın normativ xarakterli aktlarına əsasən ipoteka

Qrafik 29. Kredit portfelinin valyuta strukturu və dinamikası, mlrd.manatla

Mənbə: AMB

kreditinin yalnız milli valyutada verilməsi tələbi ipoteka kreditləri üzrə portfelin demək olar ki, milli valyutada olmasını şərtləndirmişdir.

Sektorda aktiv və öhdəliklərin əksəriyyəti balans dəyəri ilə əks etdirildiyinə görə hesablamalar balans dəyəri üzərindən aparılmış və AMB-nin uçot faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırılmışdır. Aktiv və öhdəliklər arasında durasiya uyğunsuzluğunun əsas mənbəyi verilmiş kreditlərin və cəlb olunmuş depozitlərin orta çəkili durasiyaları arasında fərqin 4 dəfəyə yaxın olmasıdır.

Bankların faiz dərəcəsinə qarşı həssaslığı onların dayanıqlığına təhdid yaratmır. Bazar risklərindən olan faiz dərəcəsi riski durasiya metodu ilə təhlil edilmişdir¹. Müsbət durasiya fərqi nəticəsində faiz dərəcələrinin artımı kapital adekvatlığı əmsalına azaldıcı təsir edir. Aparılmış simulyasiyalara əsasən, faiz dərəcəsinin 1% artması kapital adekvatlığı əmsalının 0.9 f.b. azalması ilə nəticələnir ki, bu da bank sisteminin maliyyə dayanıqlığına təhdid yaratmır.

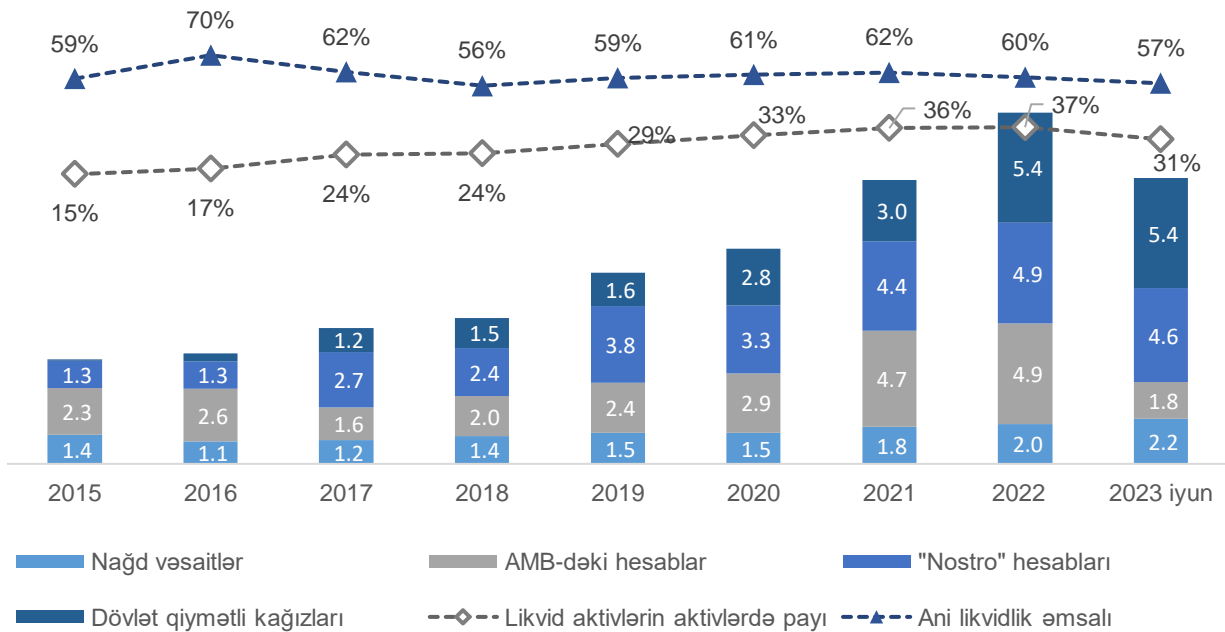
¹ Durasiya təhlili Makalay durasiya konsepsiyasına əsaslanaraq, aktiv və öhdəliklərin orta çəkili müddətinin ölçülməsində istifadə olunur. Xatırladaq ki, durasiya qəpi təhlili bankların bazar faiz dərəcəsinə olan həssaslığını $\partial(\text{aktiv}) - \frac{\partial(\text{öhdəlik}) \times \text{öhdəlik}}{\text{aktiv}}$ –düsturu vasitəsi ilə ölçür. Təhlil zamanı aktiv və öhdəliklər Mərkəzi bankın uçot faiz dərəcəsi ilə diskontlaşdırılmışdır.

Bank sistemi üzrə likvidlik riski

Likvid aktivlərin azalmasına baxmayaraq sektorun likvidliyi komfort zonada qalmaqdadır. Bank sistemi üzrə hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin azalması nəticəsində likvid aktivlərin həcmi və cəmi aktivlərdə payı azalmışdır. Belə ki, 2023-cü ilin ilk 6 ayı ərzində likvid aktivlər 18.9% və ya 3.3 mlrd. manat azalaraq 14 mlrd. manat təşkil etmişdir. Bununla belə, likvidliyin tənzimlənməsi üzrə əsas prudensial normativ hesab olunan ani likvidlik əmsalı 56.6% olmaqla minimum normativi (30%) iki dəfəyə yaxın üstələyir. Eyni zamanda, likvid aktivlər cəmi aktivlərin 30.9%-i təşkil edir ki bu da sektorun potensial likvidlik şoklarına qarşı adekvat buferə malik olduğunu göstərir.

Likvid aktivlər əsasən dövlət qiymətli kağızları və nostro hesablarda cəmlənmişdir. Likvid aktivlərin 39%-i dövlət qiymətli kağızları, 33%-i nostro hesablar, 13%-i Mərkəzi Bankda müxbir hesablar, 16%-i isə nağd vəsaitlərdə cəmlənmişdir. Bank sistemi üzrə likvid aktivlər fiziki şəxslərin tələbli depozitlərini 2.4 dəfədən çox üstələyir və hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin 87%-i əhatə edir.

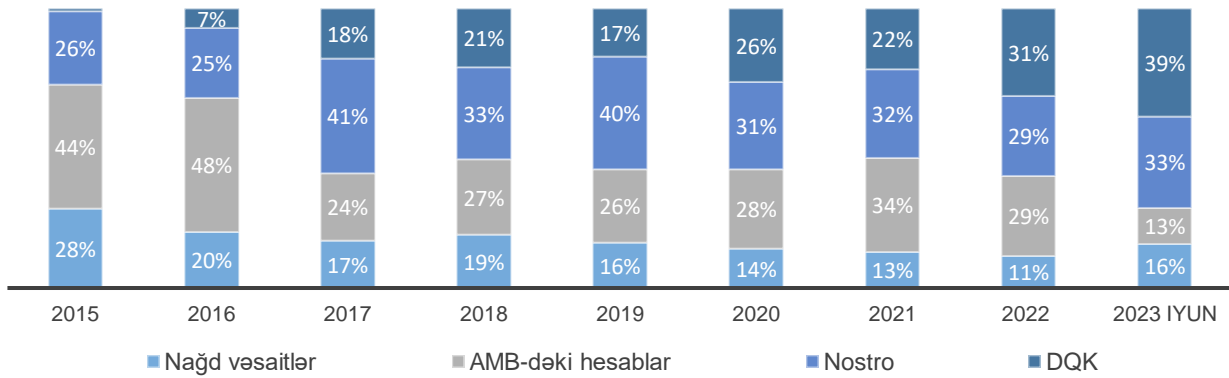
Qrafik 30. Likvid aktivlərin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Likvid aktivlərin komponentləri üzrə əsas azalma bankların AMB-dəki hesabları üzrə olmuşdur. Belə ki, ötən ilin sonu ilə müqayisədə bankların AMB-dəki hesabları 3.1 mlrd. manat azalaraq 1.8 mlrd. manata çatmışdır. Mərkəzi Bank tərəfindən məcburi ehtiyat normalarına yenidən baxılması qeyd olunan dəyişikliyi şərtləndirmişdir. Pul təklifinin daha effektiv tənzimlənməsi, faiz dəhlizinin maliyyə sistemindəki faizlərə təsirinin gücləndirilməsi, bank sistemində likvidliyin təmərküzləşməsinin məhdudlaşdırılması, habelə de-dollarlaşma meyillərinin stimullaşdırılması məqsədilə Mərkəzi Bankının İdarə Heyətinin 19.12.2022-ci il tarixli 57/1 nömrəli qərarı ilə "Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası"nda dəyişikliklər edilmişdir. Yeni qaydaya əsasən məcburi ehtiyat normaları həm fiziki və hüquqi şəxslər üzrə, həm də milli və xarici valyutada olan depozitlər üzrə artırılmışdır ki, bu da banklarda likvidliyin strukturuna təsirsiz ötürülməmişdir.

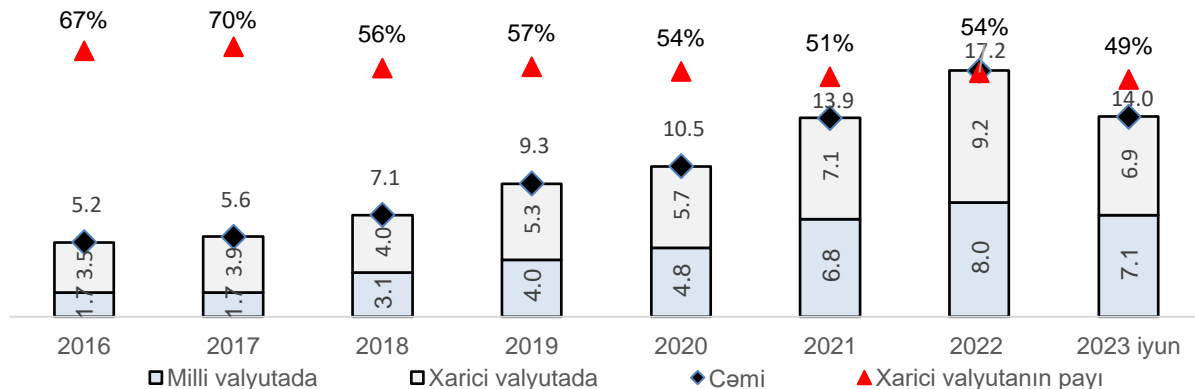
Qrafik 31. Likvid aktiv komponentlərinin likvid aktivlərdə payının dinamikası

Mənbə: AMB

Likvid vəsaitlərin strukturunda xarici valyutada olan likvid aktivlərin payı azalmışdır. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində xarici valyutada olan likvid aktivlər 25.6% (2.4 mlrd. manat) azalaraq 6.9 mlrd. manata enmişdir. Sektorun milli valyutada likvid aktivləri də ötən ilin sonuna nisbətə 11.1% (0.9 mlrd. manat) azalaraq 7.1 mlrd. manat olmuşdur.

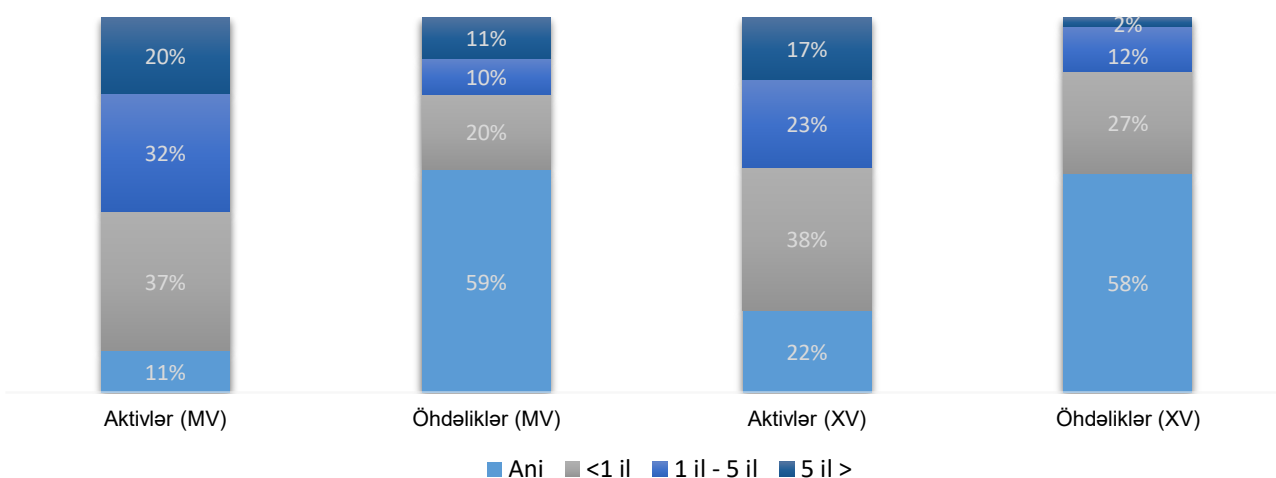
Qrafik 32. Likvid aktivlərin valyuta strukturunun dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Həm milli, həm də xarici valyutada aktiv və öhdəliklər üzrə müddət uyğunsuzluğu nəzərə çarpır. MV-da aktivlərin 48%-ni ödəniş müddəti 1 ilədək olan aktivlər təşkil etsə də, ödəniş müddəti bir ilədək olan öhdəliklərin cəmi öhdəliklərdə payı 79%-dir. XV-da olan aktiv və öhdəliklər üzrə də oxşar tendensiya mövcuddur. XV-da aktivlərin 65%-ni, öhdəliklərin isə 85%-inin ödəniş müddəti bir ilədəkdir. Cari öhdəliklərin bank sektorunda artan payı müddət uyğunsuzluğunu artıran amil kimi çıxış etsə də, bankların likvidlik buferi bu uyğunsuzluğun sistemə ciddi təsir göstərməməsi ilə nəticələnir.

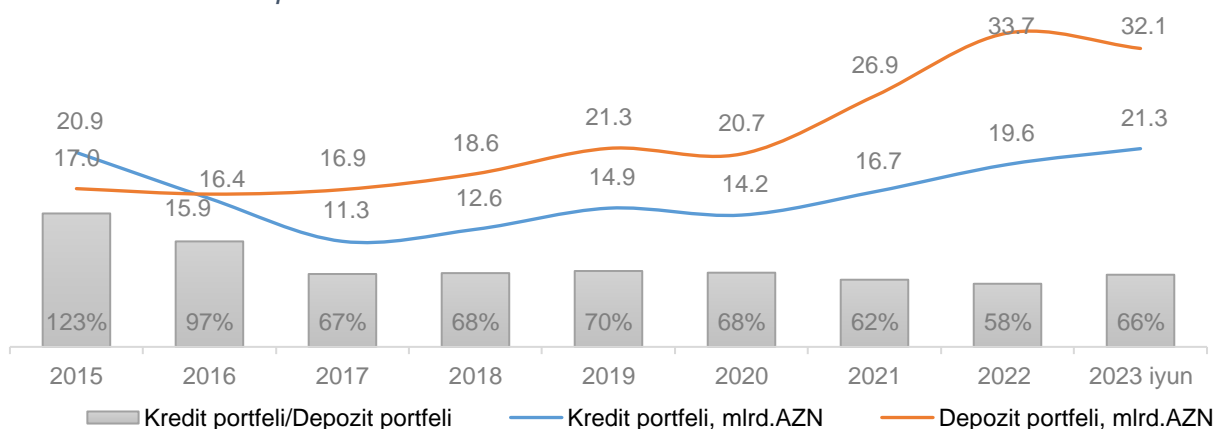
Qrafik 33. Aktiv və öhdəliklərin müddət strukturu

Mənbə: AMB

Kreditin depozitə nisbəti üzrə artım dinamikası müşahidə olunur. 2023-cü ilin iyun ayının sonuna olan məlumatlara əsasən kredit portfelinin depozit portfelinə nisbəti 8.3 f.b. artaraq 66% olmuşdur. Artımı şərtləndirən faktorlar kredit portfelinin genişlənməsi və hüquqi şəxslərin tələbli depozitlərinin azalması olmuşdur.

Qrafik 34. Kreditin depozitə nisbətinin dinamikası

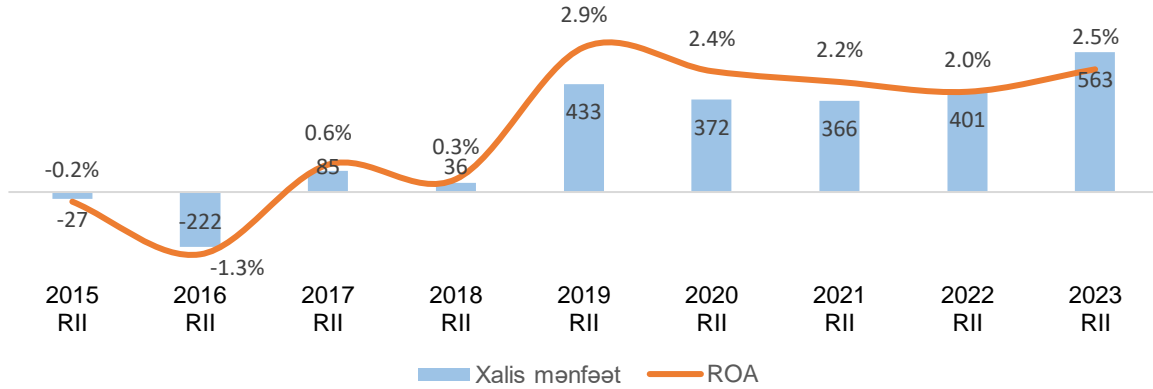

Mənbə: AMB

Bank sisteminin mənəfətliliyi

Sektorun mənəfət generasiyası imkanları yaxşılaşır. 2023-cü ilin birinci yarımilində bank sisteminin xalis mənəfəti 563 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 40% və ya 162 mln. manat çoxdur. ROA göstəricisi pandemiya sonrası dövrdə ən yüksək həddindədir.

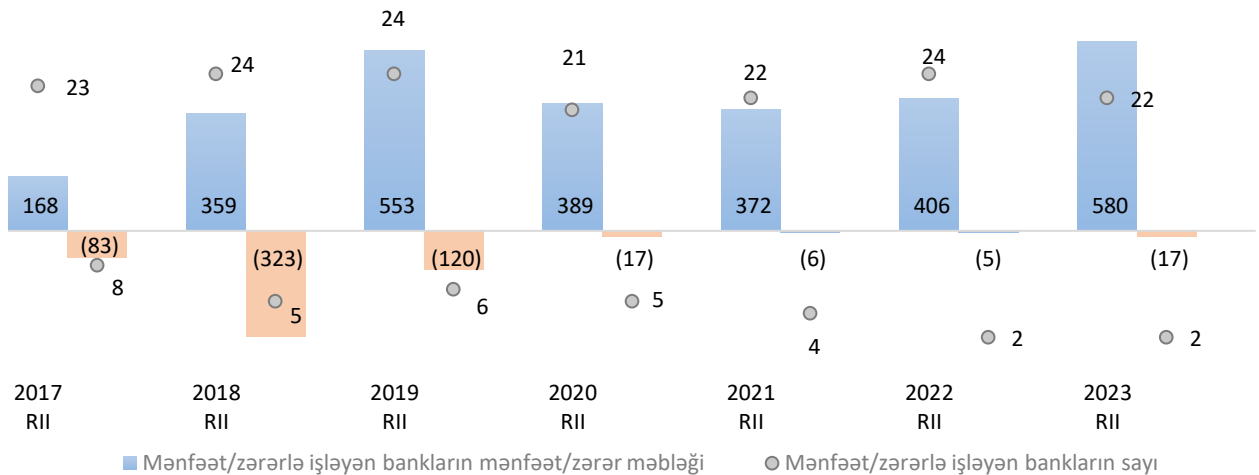
Qrafik 35. Bank sisteminin mənəfətliliyi, mln. manatla

Mənbə: AMB

2023-cü ilin ilk yarısında 22 bank mənəfətlə, 2 bank isə zərərlə fəaliyyət göstərmişdir. Mənəfətlə fəaliyyət göstərən 22 bankın cəmi xalis mənəfəti 580 mln. manat, zərərlə fəaliyyət göstərən 2 bankın cəmi zərəri isə 17 mln. manat olmuşdur. Ümumilikdə, son 5 ildə bank sektorunun mənəfətlilik göstəricilərində müsbət dinamika müşahidə edilir ki, bu həm sektor, həm də fərdi bank səviyyəsində baş vermişdir.

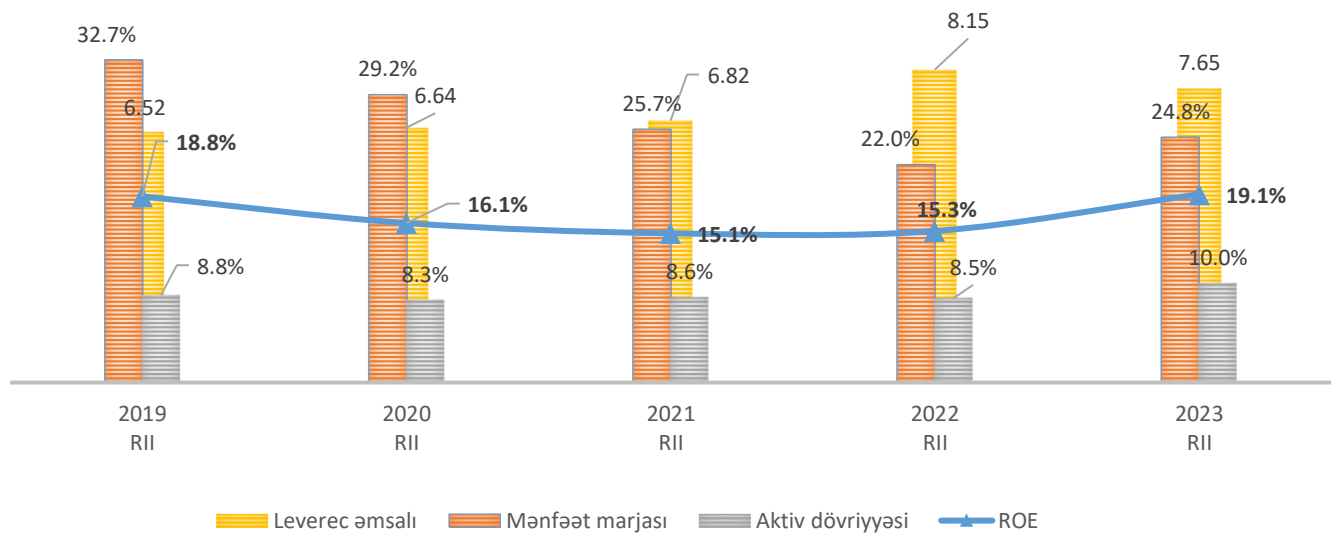
Qrafik 36. Mənəfət və zərərlə işləyən bankların sayı və dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

Banklarda gəlirliliyin formalaşmasında əsas faktorlar mənfəət marjası və aktiv dövriyyəsinin artması olmuşdur. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə cari ilin ilk yarısında ROE göstəricisi 3.8 f.b. artaraq 19.1% olmuşdur. Gəlirliliyin komponentlərinin təhlili üzrə beynəlxalq təcrübədə geniş istifadə olunan DuPont² təhlili son yarımildə ROE-nin artımını şərtləndirən əsas amillər kimi bankların daha yüksək mənfəət marjası və aktiv dövriyyəsi ilə fəaliyyət göstərməsini müəyyən etmişdir. Dövr ərzində bank sektoru üzrə aktivlərin azalması leverec əmsalını azaltmışdır. Cari dövrdə aktivlərin azalması, habelə, ümumi gəlirlərin artımı nəticəsində aktiv dövriyyəsi 1.5 f.b. artaraq 10%-ə çatmışdır. Sektorun xalis mənfəətində müsbət dinamikanın müşahidə edilməsi, o cümlədən, cəmi gəlirlərə nisbətə daha yüksək artım tempi mənfəət marjasının artımını şərtləndirmişdir. Belə ki, 2023-cü ilin ilk yarımilində xalis mənfəət marjası ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 2.8 f.b. artaraq 24.8% olmuşdur.

Qrafik 37. Du-pont - ROE-nin dekompozisiyası təhlili

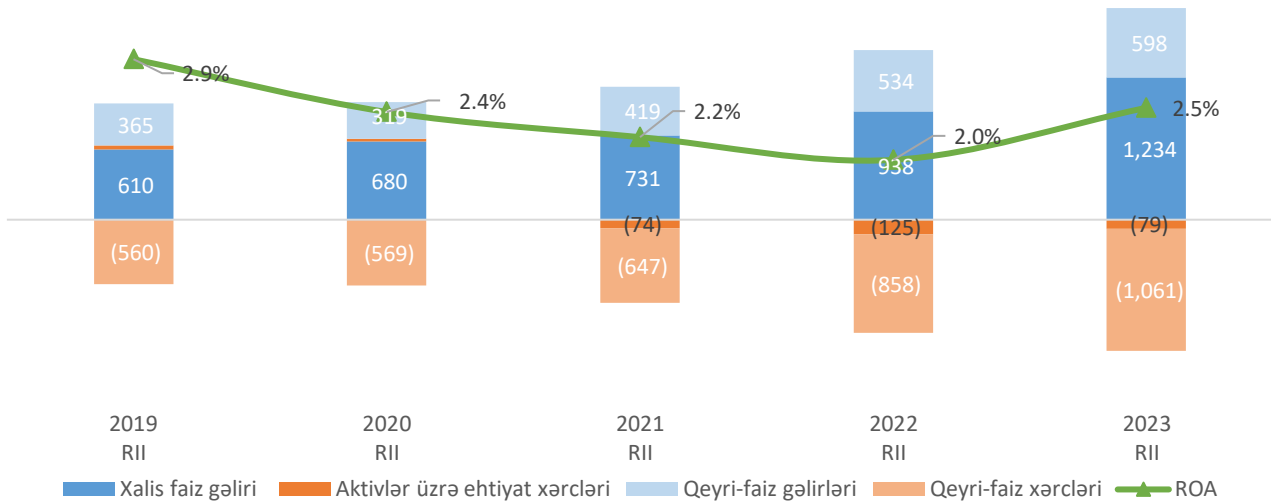

Mənbə: AMB

Xalis mənfəətin artımının əsas drayveri kimi xalis faiz gəlirləri çıxış etmişdir. Belə ki, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə xalis faiz gəlirlərinin 296 mln. manat və yaxud 32% artması bank sektorunun nominal mənfəətliliyinin artımını şərtləndirən əsas faktor olmuşdur. Əlavə olaraq, məqsədli ehtiyatlar üzrə xərclərin 46 mln. manat (37%) azalması, eyni zamanda, qeyri-faiz gəlirlərinin 64 mln. manat və ya 12% artması mənfəət marjasının artımını şərtləndirmişdir. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə cari ilin ilk yarısında qeyri-faiz xərclərinin 24% və ya 203 mln. manat artdığı müşahidə edilir.

² DuPont təhlili, kapitalın gəlirliliyi əmsalını (ROE) müxtəlif komponentlərə bölərək gəlirliliyin formalaşma mənbələrini təhlil edir. Geniş yayılmış beynəlxalq təcrübədə ROE mənfəət marjası (xalis mənfəət / ümumi gəlirlər), aktivlərin dövriyyəsi (ümumi gəlirlər / aktivlər) və leverec əmsalının (aktivlər/balans kapitalı) hasilinə bərabərdir. DuPont təhlili məqsədləri üçün qeyd olunan göstəricilər ortalamada əsasda deyil, müvafiq hesabat tarixinə uyğun olaraq hesablanmışdır.

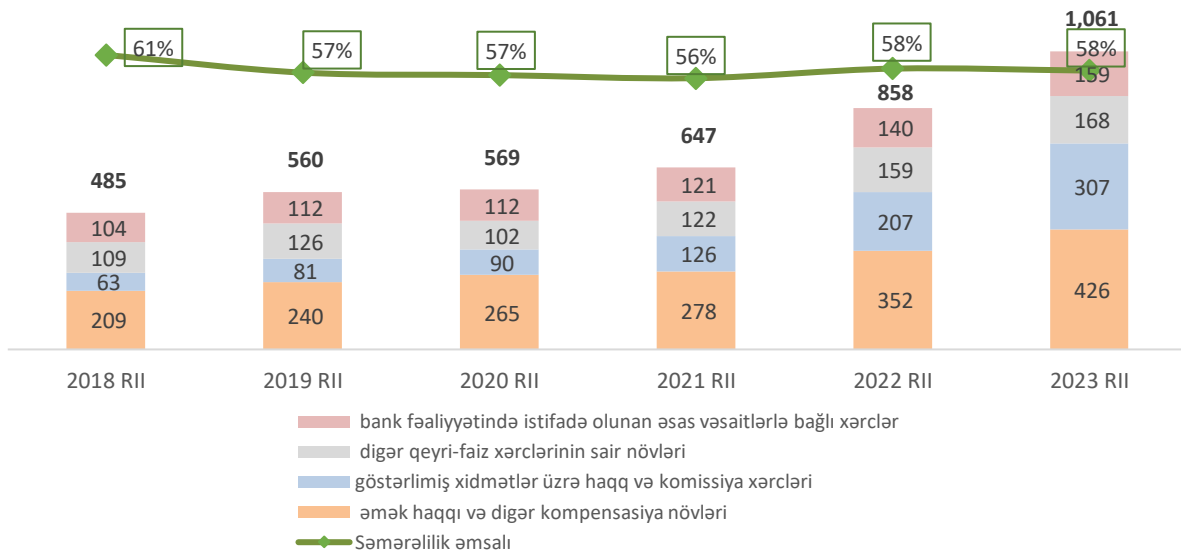
Qrafik 38. Sektor üzrə mənfəətin dekompozisiyası və dinamika

Mənbə: AMB

Bankların qeyri-faiz xərcləri artsa da, artan faiz və qeyri-faiz gəlirləri fonunda sektorun səmərəliliyi sabit qalmışdır. Bank sektorunun qeyri-faiz xərcləri əmək haqqı və digər kompensasiya növləri, habelə, göstərilmiş xidmətlər üzrə haqq və komissiya xərcləri hesabına artsa da, əsas səmərəlilik göstəricisi³ hesab olunan qeyri-faiz xərclərinin xalis məcmu gəlirə nisbəti ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə sabit olaraq qalmışdır. Belə ki, 2023-ci ilin birinci yarımında qeyri-faiz xərclərinin xalis məcmu gəlirə nisbəti 58% olmuşdur.

Qrafik 39. Qeyri-faiz xərclərinin strukturu və səmərəlilik əmsalı

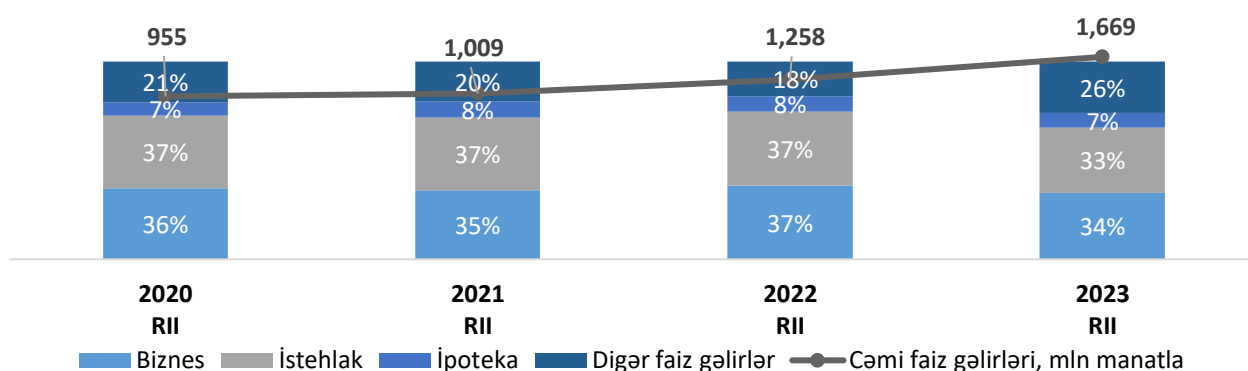

Mənbə: AMB

³ BVF-un FSİ metodologiyasına əsasən səmərəlilik əmsalı qeyri-faiz xərclərinin xalis faiz gəlirləri və qeyri-faiz gəlirlərinin cəminə (xalis məcmu gəlir) nisbəti kimi hesablanır.

Bankların faiz gəlirləri əsasən istehlak və biznes kreditləri hesabına formalaşmışdır. 2023-cü ilin ilk yarısı ərzində sektorun faiz gəlirləri 33% (411 mln. manat), faiz xərcləri isə 36% (108 mln. manat) artaraq müvafiq olaraq 1.7 mlrd. və 405 mln. manat təşkil etmişdir. Faiz gəlirlərinin əsas hissəsi ötən ildəki kimi istehlak kreditləri (562 mln. manat) və biznes kreditləri üzrə (551 mln. manat) formalaşmışdır. 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə nəzərçarpan artım digər faiz gəlirləri üzrə olmuşdur (91% və ya 227 mln. manat) ki, bu artım da əsasən banklardakı depozitlər (87 mln. manat), qiymətli kağızlar (71 mln. manat) və faizli nostro hesablar (47 mln. manat) əsasında formalaşmışdır.

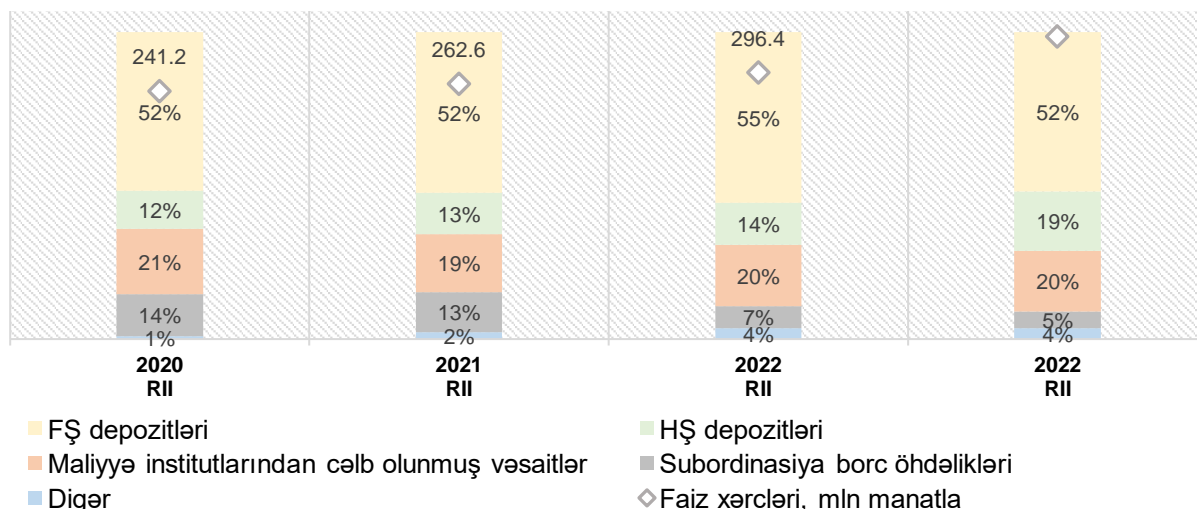
Qrafik 40. Faiz gəlirlərinin strukturu

Mənbə: AMB

Bankların faiz xərclərinin əsas hissəsini fiziki şəxslərin depozitləri üzrə xərclər təşkil edir. Bankların əsas dayanıqlı maliyyələşmə mənbəyi kimi çıxış edən fiziki şəxslərin depozitləri faiz xərclərinin də əhəmiyyətli hissəsini (52% və ya 210 mln. manat) formalaşdırır. Faiz xərclərinin digər əsas istiqamətləri hüquqi şəxslərin depozitləri və maliyyə institutlarının kreditləridir.

Qrafik 41. Faiz xərclərinin strukturu

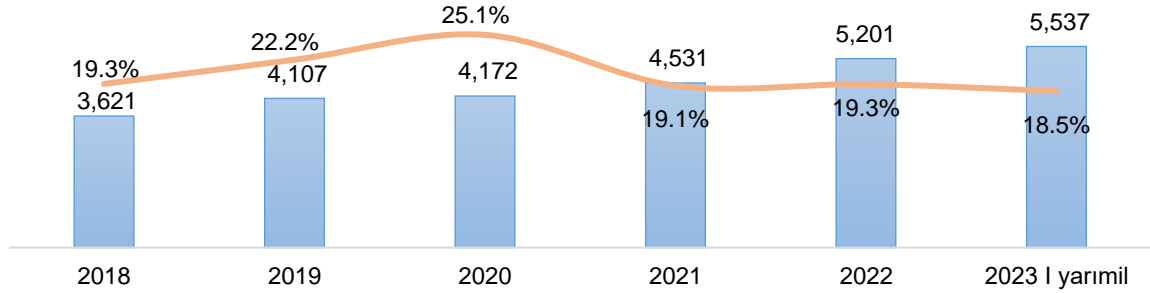

Mənbə: AMB

Bank sisteminin kapital mövqeyi

Sektorun kapital mövqeyi prudensial tələbləri üstələməklə potensial itkiləri absorbsiya etmək imkanındadır. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində bank sektoru üzrə məcmu kapitalın həcmi 6.5% (336 mln. manat) artaraq 5.5 mlrd. manat təşkil etmişdir. Sektor üzrə KAƏ (kapital adekvatlığı əmsalı) isə 0.8 f.b. azalaraq 18.5% təşkil etmişdir ki, bu da RÖA-ların dövr ərzində daha sürətlə artması hesabına baş vermişdir.

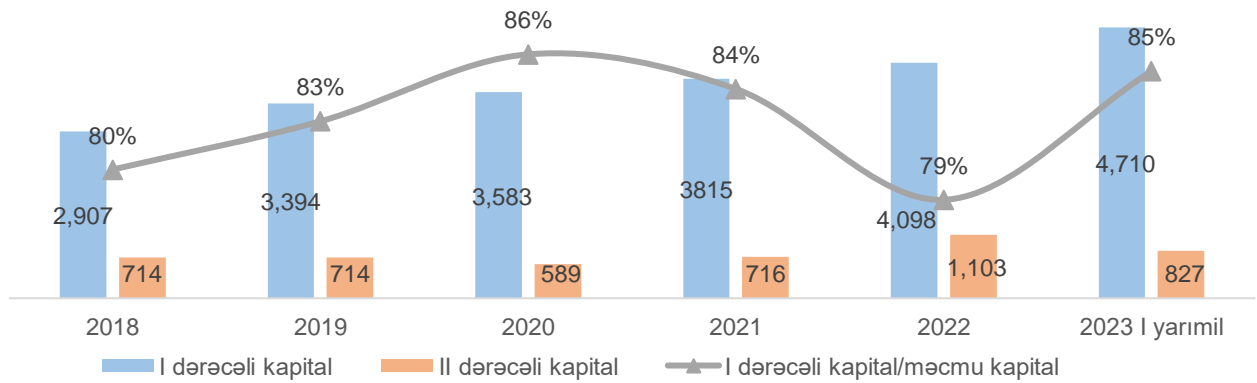
Qrafik 42. Kapital adekvatlığının dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

Məcmu kapital artımının əsas drayveri kimi I dərəcəli kapitalın artımı çıxış etmişdir. I dərəcəli kapital cari ilin ilk yarısı ərzində 14.9% və ya 612 mln. manat artaraq 4.7 mlrd. manat təşkil etmişdir. Kapital artımı əsasən bankların daxili mənfəət generasiyası hesabına baş vermişdir. Belə ki, yüksək keyfiyyətli hesab olunan I dərəcəli kapitalın həcmi əsasən ötən ilin mənfəətinin bölüşdürülməmiş xalis mənfəətə yönəlməsi hesabına artmışdır. Eyni zamanda, 1 bank tərəfindən 55 mln. manat həcmində kapitala inyeksiya etmişdir. II dərəcəli kapitalın həcmnin azalması isə ötən ilin mənfəətinin I dərəcəli kapitala yönəlməsi və cari ilin mənfəətinin kumulyativ olması səbəbindən ötən ilin sonu ilə müqayisədə daha az olması ilə əlaqədardır.

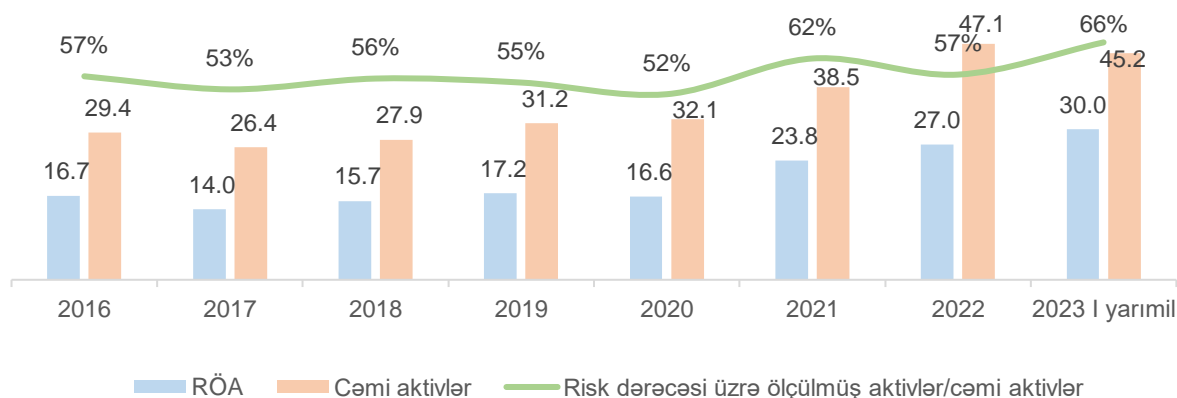
Qrafik 43. Kapitalın strukturunun dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

2023-ci ilin ilk altı ayı ərzində RÖA (risk üzrə ölçülmüş aktivlər) artmışdır. Cəmi aktivlərin 4% (1.8 mlrd. manat) azalması fonunda risk üzrə ölçülmüş aktivlərin həcmi 11.2% (3 mlrd. manat) artmışdır. Nəticədə, risk üzrə ölçülmüş aktivlərin cəmi aktivlərə nisbəti son 6 ay ərzində 9 f.b. artaraq 66%-ə çatmışdır. 2021-ci ildən etibarən prudensial tələblərin sərtləşdirilərək daha riskli hesab edilən istehlak kreditləri üzrə RÖA tələblərinin artırılması və RÖA hesablanmasına əməliyyat və bazar risklərinin də daxil edilməsi RÖA-ların artımını şərtləndirmişdir. RÖA-ların böyük hissəsi kredit riskləri hesabına formalaşmışdır (90%).

Qrafik 44. Aktivlər və RÖA-nın dinamikası, mln.manatla

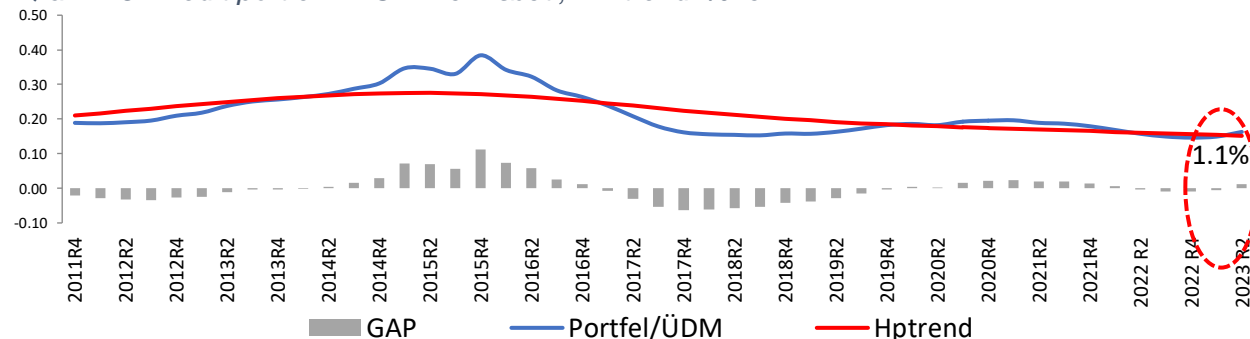

Mənbə: AMB

Bazel III standartlarına əsasən kontr-tsiklik kapital buferinin nəzərə alınması.

“Bank kapitalının və onun adekvatlığının hesablanması Qaydaları”na əsasən iqtisadi tsikl və kredit portfelinin dinamikasına uyğun olaraq AMB tərəfindən I dərəcəli kapital və məcmu kapital adekvatlığı əmsalının üzərinə 0 – 2.5% arasında kontr-tsiklik kapital buferi tətbiq edilə bilər. Kontr-tsiklik kapital buferi makroprudensial alət olaraq bank sektorunda izafi kreditləşmənin nəticəsi olan sistem risklərinin qarşısının alınması və tsiklik proseslərə həssaslığın azaldılmasını nəzərdə tutur. Kontr-tsiklik kapital buferinin hesablanması üçün əsas göstərici kimi kredit qəpi⁴ qəbul edilir. Kredit qəpi 2-10% aralığında dəyişdikdə kontr-tsiklik kapital buferi müvafiq olaraq 0-2.5% aralığında müəyyən edilir. Hazırda, kredit qəpi 1.1% təşkil edir.

Qrafik 45. Kredit portfelinin ÜDM-ə nisbəti, HP trendi %-lə

Mənbə: AMB

⁴ Kredit qəpi – müvafiq dövrdə banklar tərəfindən müştərilərə verilmiş kredit portfelinin ÜDM-ə nisbətindən bu nisbət uzunmüddətli trendinin həmin dövrə olan göstəricisinin fərqi.

Cədvəl 2. Bank sistemi üzrə seçilmiş əsas göstəricilər*, mln. manatla

	2023 II rüb	2023 I rüb	2022 IV rüb	2022 III rüb	2022 II rüb	2022 I rüb
Balans göstəriciləri						
Cəmi aktivlər	45,218	44,843	47,055	43,633	41,920	39,673
Likvid aktivlər	13,985	14,249	17,242	13,865	15,669	14,925
Kredit portfeli	21,296	20,039	19,594	19,157	18,320	17,528
Biznes kreditləri	11,651	10,971	10,855	10,781	10,482	10,182
İstehlak kreditləri	6,325	5,942	5,754	5,602	5,190	4,831
İpoteka kreditləri	3,321	3,125	2,985	2,775	2,649	2,515
Cəmi öhdəliklər	39,306	38,994	41,433	38,288	36,774	34,732
Cari öhdəliklər	25,375	25,447	27,048	24,438	24,346	22,831
Fiziki şəxslərin depozitləri	12,473	11,719	11,483	10,993	10,379	10,201
fiz. şəxs. müddətli depozitləri	6,596	6,311	6,204	5,964	5,736	5,502
fiz. şəxs. tələbli depozitləri	5,877	5,408	5,279	5,029	4,642	4,699
Hüquqi şəxslərin depozitləri	19,584	20,214	22,280	20,381	19,603	18,058
hüq. şəxs müddətli depozitləri	3,478	2,894	2,578	2,388	2,251	1,934
hüq. şəxs. tələbli depozitləri	16,106	17,320	19,702	17,992	17,353	16,124
Balans kapitalı	5,913	5,849	5,622	5,345	5,146	4,942
Kapital mövqeyi						
I dərəcəli kapital	4,710	4,935	4,098	4,097	4,229	4,265
Məcmu kapital	5,537	5,420	5,201	4,967	4,790	4,528
Risk dərəcəsi üzrə ölçülmüş aktivlər	29,995	28,505	26,977	26,980	26,346	25,003
I dərəcəli kapital adekvatlığı	15.7%	17.3%	15.2%	15.2%	16.1%	17.1%
Məcmu kapital adekvatlığı	18.5%	19.0%	19.3%	18.4%	18.2%	18.1%

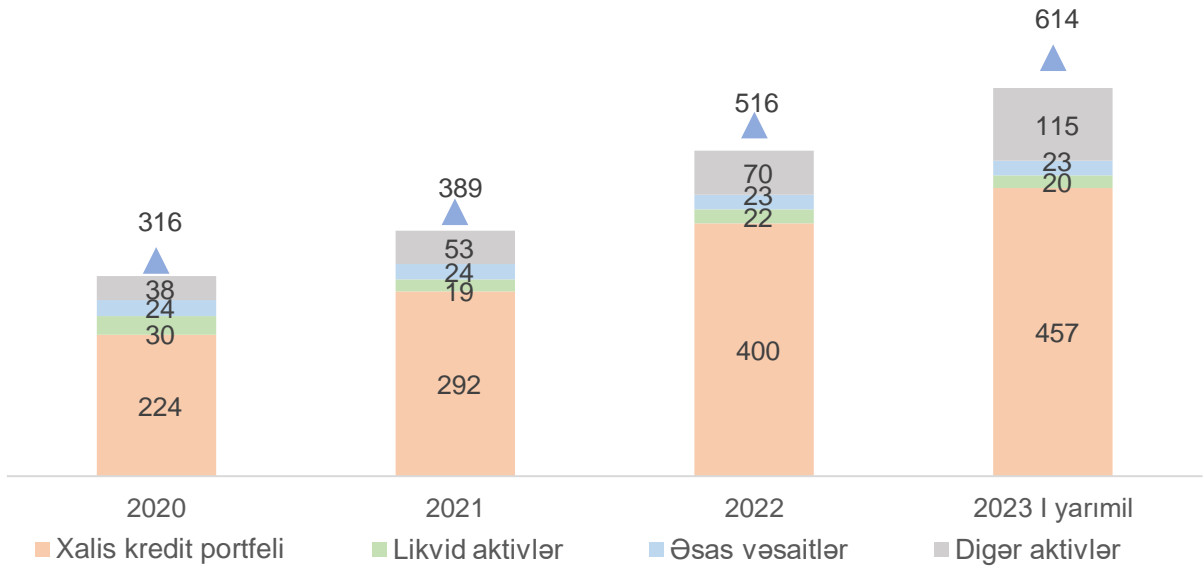
	2023 II rüb	2023 I rüb	2022 IV rüb	2022 III rüb	2022 II rüb	2022 I rüb
Gəlirlilik						
Xalis mənfəət	563	268	914	683	401	174
Aktivlərin gəlirliyi (ROA)	2.5%	2.3%	2.2%	2.2%	2.0%	1.8%
Kapitalın gəlirliyi (ROE)	21.3%	20.3%	18.9%	19.2%	17.1%	15.0%
Likvidlik riski profili						
Likvid aktivlər	13,985	14,249	17,242	13,865	15,669	14,925
Likvid aktivlərin aktivlərdə payı	30.9%	31.8%	36.6%	31.8%	37.4%	37.6%
Ani likvidlik əmsalı	56.6%	54.8%	59.9%	55.5%	61.4%	64.0%
Kredit riski profili						
Qeyri-işlək kreditlər	730	750	735	786	827	812
Biznes kreditləri	475	506	507	526	552	558
İstehlak kreditləri	215	198	185	210	222	192
İpoteka kreditləri	40	45	43	51	53	62
Qeyri-işlək kreditlər əmsalı	3.4%	3.7%	3.8%	4.1%	4.5%	4.6%
Biznes kreditləri	4.1%	4.6%	4.7%	4.9%	5.3%	5.5%
İstehlak kreditləri	3.4%	3.3%	3.2%	3.8%	4.3%	4.0%
İpoteka kreditləri	1.2%	1.5%	1.4%	1.8%	2.0%	2.5%
Bazar riski profili						
Aktivlərin dollarlaşması	35.9%	37.6%	40.5%	40.8%	40.0%	39.9%
Öhdəliklərin dollarlaşması	40.0%	42.2%	45.0%	45.0%	45.7%	46.5%
* Prudensial hesabatlıq metodologiyası əsasında hesablanmışdır.						

Bank olmayan kredit təşkilatları

Bank olmayan kredit təşkilatlarının (BOKT) maliyyə vasitəçiliyində rolu kiçik olaraq qalmaqdadır. Bütövlükdə bank olmayan kredit təşkilatlarının maliyyə sistemində aktivlərinə görə bazar payı 1.3% təşkil etmişdir⁵. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində 3 bank olmayan kredit təşkilatının lisenziyası ləğv edilmiş, beləliklə fəaliyyət göstərən qeyri-bank kredit təşkilatlarının sayı 92-ə enmişdir. Hazırda fəaliyyətdə olan bank olmayan kredit təşkilatlarından 15-i xarici kapitallıdır ki, onların da 12-də xarici kapitalın payı 50%-dən yüksəkdir. 2023-cü ilin birinci yarımilinə BOKT-lərin sayı 52, Kİ-nin sayı isə 40 olmuşdur. Dövr ərzində BOKT işçilərinin sayı 205 nəfər artaraq 3064 nəfərə çatmış, filiallarının sayı isə azalaraq 287-dən 280-ə enmişdir. Hesabat dövrü ərzində heç bir quruma yeni lisenziya verilməmişdir.

2023-cü ilin ilk yarımili ərzində BOKT sektorunun balansı genişlənmişdir. Ölkədə fəaliyyət göstərən BOKT-lərin cəmi aktivləri il ərzində 19% (99 mln. manat) artaraq 614 mln. manat təşkil etmişdir. Artan aktivlər əsasən xalis kredit portfelinin genişləndirilməsinə yönəldilmişdir. Dövr ərzində xalis kredit portfeli 14% (57 mln. manat) artmışdır.

Qrafik 46. BOKT-lərin aktivlərinin dinamikası, mln. manatla

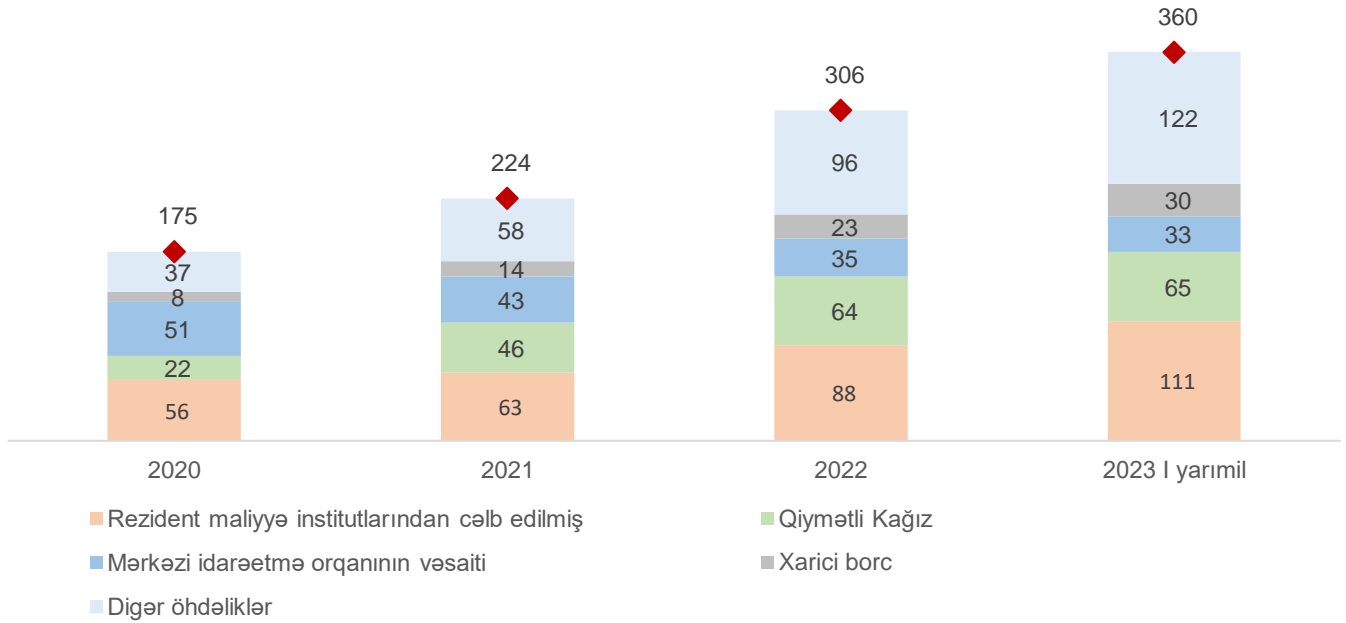

Mənbə: AMB

⁵ BOKT-lərin təhlili "Aqrarkredit" QSC nəzərə alınmadan aparılmışdır.

Aktivlərin artımı BOKT-lərin maliyyə sistemi qarşısında öhdəliklərinin artımı hesabına dəstəklənmişdir. BOKT-lərin cəmi öhdəlikləri dövr ərzində 17.7% (54 mln. manat) artaraq 360 mln. manat təşkil etmişdir ki, artım əsasən bank və digər maliyyə institutlarının kreditləri (29 mln. manat) hesabına formalaşmışdır.

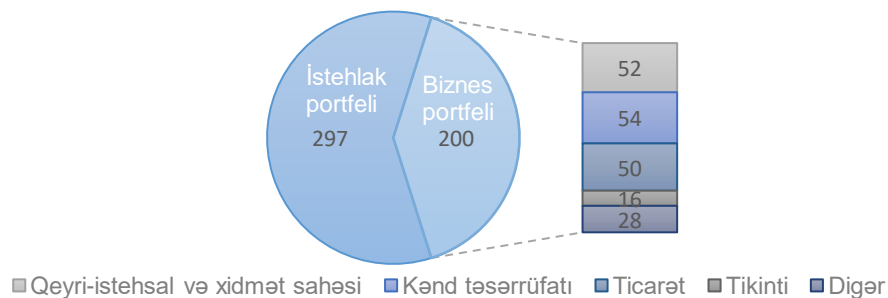
Qrafik 47. BOKT-lərin öhdəliklərinin dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

2023-cü ilin ilk yarımilində kredit portfeli həm biznes, həm də istehlak kreditləri hesabına genişlənməmişdir. Dövr ərzində kredit portfeli 12.7% (56 mln. manat) artaraq 497 mln. manat olmuşdur. İstehlak kreditləri üzrə yarımillik artım 12.5%, biznes portfeli üzrə isə 13% olmuşdur. 2023-cü ilin ilk yarısının sonuna olan məlumatlara əsasən BOKT-lərin kredit portfelinin 60%-ni (297 mln. manat) istehlak kreditləri, 40%-ni (200 mln. manat) isə biznes kreditləri təşkil edir. Biznes portfelinin 27%-ni (54 mln. manat)

Qrafik 48. BOKT-lərin kredit portfelinin strukturu, mln. manatla

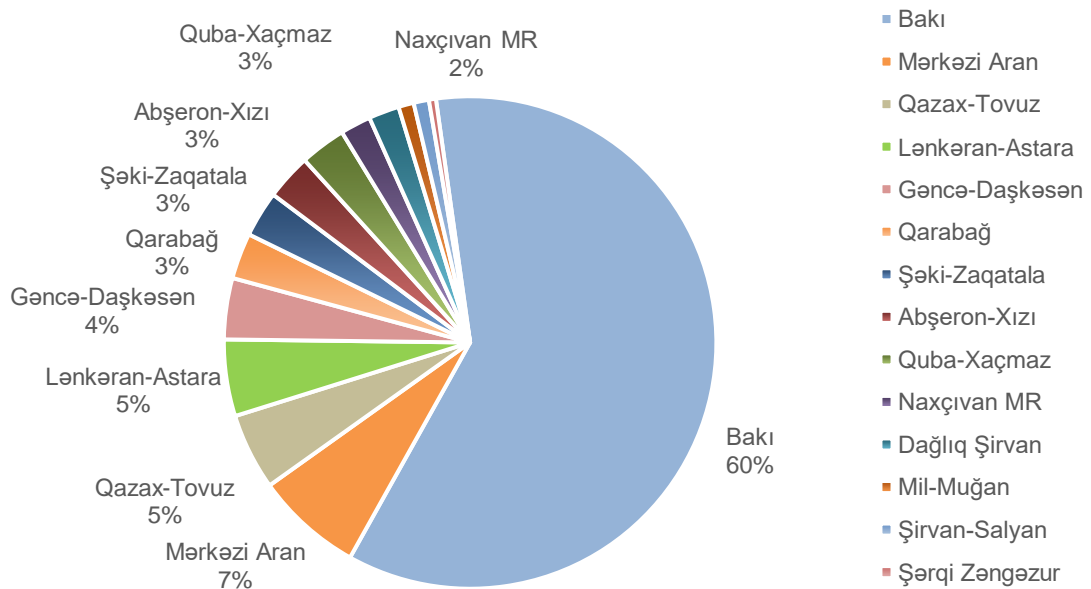
Mənbə: AMB

kənd təsərrüfatı, 26%-ni (52 mln. manat) qeyri-istehsal və xidmət sahələrinin, 25%-ni (50 mln. manat) isə ticarət sahəsinə verilmiş kreditlər təşkil edir.

Kredit portfeli üzrə QİK əmsalı portfelin artımı fonunda yaxşılaşmışdır. 2023-cü ilin ilk yarısı ərzində sektorun qeyri-işlək kredit portfeli 4% artaraq 69.2 mln. manat təşkil etmişdir. Buna baxmayaraq, sektorun QİK əmsalı kredit portfelinin sürətli artım fonunda 1.2 f.b. azalaraq 13.9% olmuşdur.

BOKT sektorunda təmərküzləşmə əlamətləri davam edir. Sektorda fəaliyyət göstərən BOKT-lərdən aktivlərinin həcmi 10 mln. manatdan yüksək olan cəmi 18 kredit təşkilatı mövcuddur ki, bu təşkilatların cəmi aktivləri BOKT sektorunun 81%-i (500 mln. manat) təşkil edir. Əlavə olaraq, sektor üzrə regional təmərküzləşmə də nəzərəçarpandır. Sektor üzrə verilən kreditlərin 60%-i Bakı şəhəri üzrə təmərküzləşib.

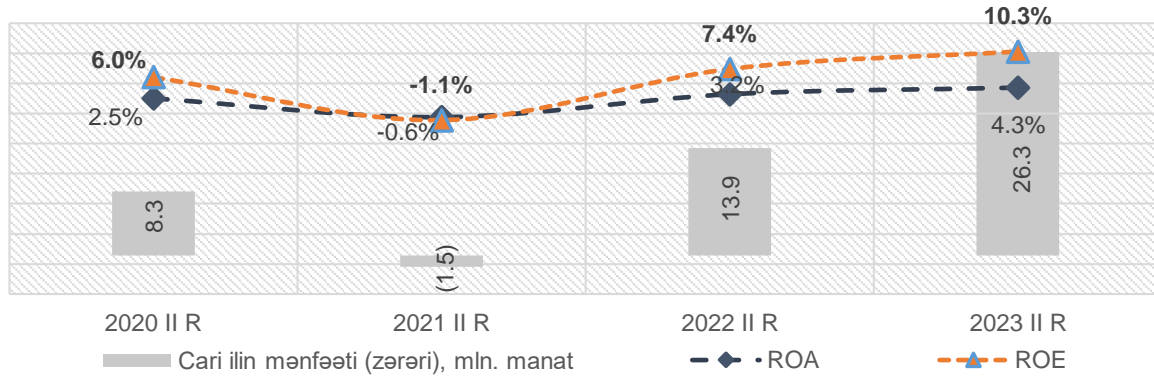
Qrafik 49. İqtisadi rayonlar üzrə kredit portfelinin paylanması

Mənbə: AMB

Sektor mənfəət generasiya etməyə davam edir. 2023-cü ilin ilk altı ayı ərzində BOKT-lər 26.3 mln. manat mənfəət əldə etmişdir ki, bu da ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 1.9 dəfə çoxdur. Sektorun mənfəətliliyinin artmasında kredit portfelinin böyüməsi ilə artan faiz gəlirlərindən əlavə kredit təşkilatlarının əməliyyat səmərəliliyinin də artması əsas drayverlərdən olmuşdur. Sektorun ROA və ROE göstəriciləri də ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə artaraq müvafiq olaraq 4.3% və 10.3% olmuşdur.

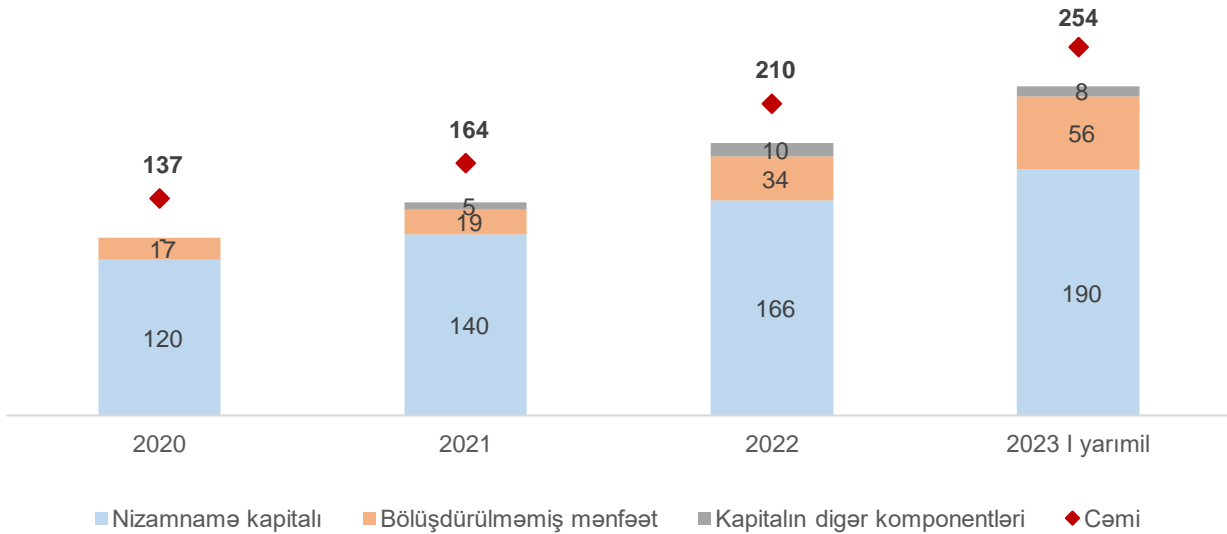
Qrafik 50. BOKT sektorunun mənəfətliliyinin dinamikası

Mənbe: AMB

Sektorun kapital mövqeyində müsbət tendensiya müşahidə edilməkdədir. İlk yarımil ərzində BOKT-lərin kapitalı 21% (44 mln. manat) artaraq 254 mln. manat təşkil etmişdir. Kapitalın artımı həm kapital inyeksiyası, həm də BOKT sektorunun mənəfət generasiyası hesabına baş vermişdir.

Qrafik 51. BOKT sektoru üzrə kapital komponentlərinin dinamikası, mln.manatla

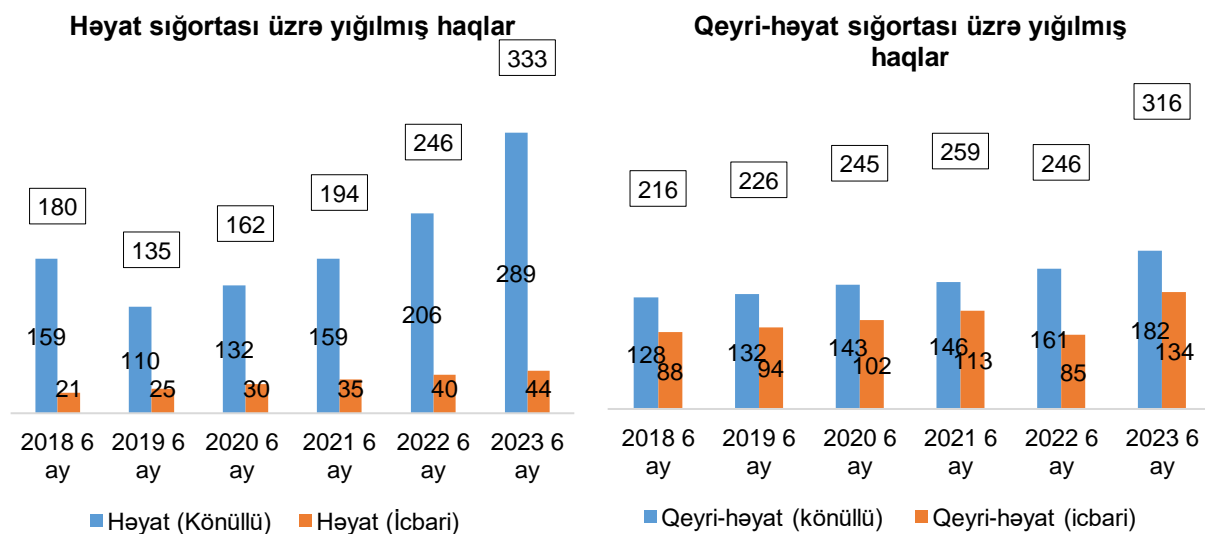
Mənbe: AMB

Sığorta sektoru

2023-cü ilin ilk yarısının sonuna olan məlumatlara əsasən Azərbaycan sığorta bazarında 19 sığorta və bir təkrarsığorta şirkəti fəaliyyət göstərir. Sığorta şirkətlərindən 5-i həyat, 14-ü isə qeyri-həyat sığorta şirkətidir. Sığorta sektorunun fəaliyyəti həmçinin 29 sığorta brokeri və 607 sığorta agentı vasitəsilə təmin edilmişdir.

Sığorta haqlarında ümumi artım dinamikası müşahidə edilmişdir. 2023-cü ilin I yarımilində toplanmış sığorta haqları ötən ilin müvafiq dövrünə nisbətdə 32% (157 mln. manat) artaraq 649 mln. manata çatmışdır. Məbləğ ifadəsində artım əsasən könüllü sığorta növləri üzrə olmuşdur. Belə ki, dövr ərzində könüllü sığorta növləri üzrə artım 28% (104 mln. manat) olmuşdur. İcbari sığorta növləri üzrə isə 43% (53 mln. manat) artım müşahidə edilmişdir. Könüllü sığorta növləri üzrə artımın əsas drayveri kimi həyatın yaşam sığortası çıxış etmişdir. Belə ki, 104 mln. manat artımın 82 mln. manatı yaşam sığortasının payına düşür. Ümumilikdə, son 5 il ərzində yığılan sığorta haqlarının həcmi 80% (288 mln. manat) artmışdır. Belə ki, həyat sığorta sinifləri üzrə yığılmış sığorta haqqı 147% (198 mln. manat), qeyri-həyat sığorta sinifləri üzrə isə 40% (90 mln. manat) artmışdır.

Qrafik 52. Sığorta haqlarının dinamikası, mln. manatla

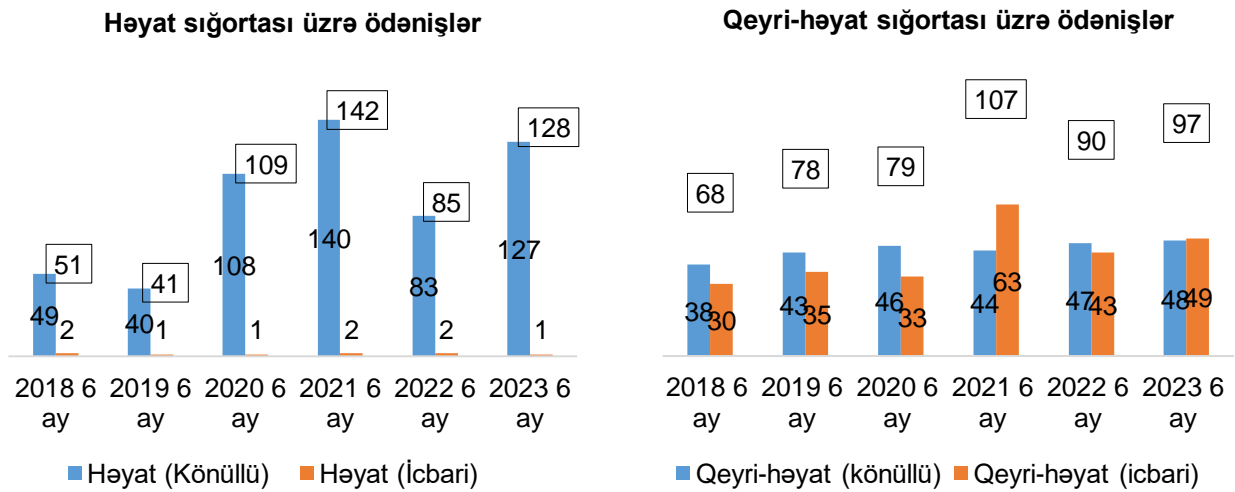

Mənbə: AMB

2023-cü ilin I yarımilində sığorta ödənişlərində artım müşahidə edilmişdir. Belə ki, 2022-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə ödənişlər 29% (50 mln. manat) artaraq 225 mln. manat olmuşdur. Artım əsasən həyatın yaşam sığortası hesabına olmuşdur. Yarımil ərzində həyatın yaşam sığortası üzrə ödənişlər 56% (45 mln. manat) artaraq 127 mln. manat olmuşdur. Qeyri-həyat sığortası sinifləri üzrə ödənişlərdə də artım baş

vermişdir. Belə ki, siniflər üzrə ödənişlər 7% (6 mln. manat) artaraq 97 mln. manat təşkil etmişdir.

Qrafik 53. Sığorta ödənişlərinin dinamikası, mln. manatla

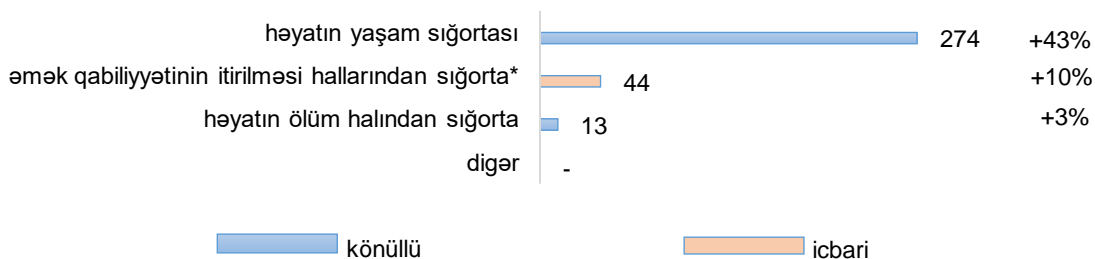

Mənbə: AMB

- Sığorta sinifləri üzrə yığılmış haqların strukturu:

Həyat sığortası sinifləri üzrə həyatın yaşam sığortası sinfi aparıcı sinif kimi çıxış edir (274 mln. manat olmaqla, cəmi h/s haqlarının 82%-i). 2022-ci ilin iyun ayı ilə müqayisədə əsas artım məhz bu sığorta növündə müşahidə edilmişdir (43% və ya 82 mln. manat).

Qrafik 54. Həyat sığortası haqlarının siniflər üzrə strukturu, mln. manatla

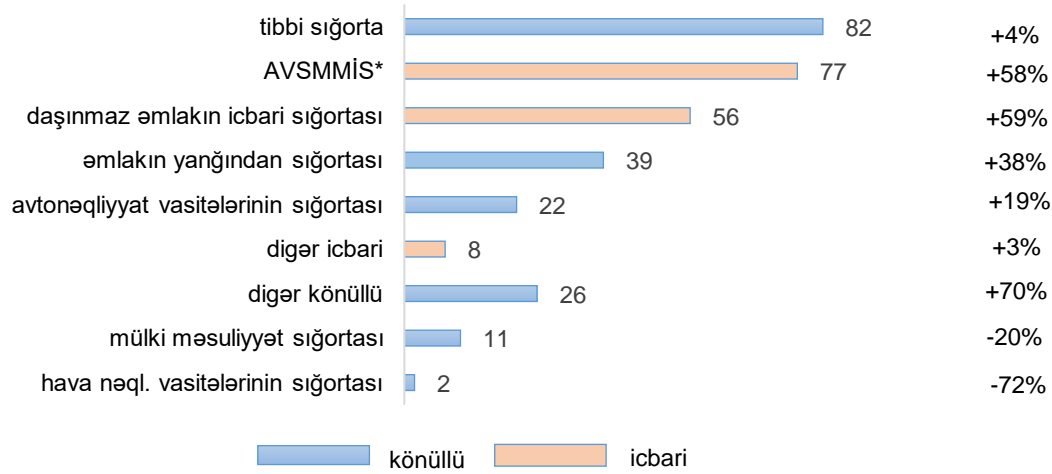
* İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta

Mənbə: AMB

Qeyri-həyat sığortası sinifləri üzrə könüllü tibbi sığorta (82 mln. manat olmaqla, cəmi q/h haqların 25%-i), avtonəqliyyat vasitələri sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası (77 mln. manat olmaqla, cəmi q/h haqların 24%-i) və daşınmaz əmlakın icbari sığortası sinifləri (56 mln. manat olmaqla, cəmi q/h haqların 17%-i) əsas paya sahibdirlər. Qeyri-həyat sığortası sinifləri üzrə əsas artım avtonəqliyyat vasitəsi

sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası (AVSMMİS) (58%, 28 mln. manat), daşınmaz əmlakın icbari sığortası (59%, 21 mln. manat) üzrə olmuşdur.

Qrafik 55. Qeyri-həyat sığortası haqlarının siniflər üzrə strukturu, mln. manatla

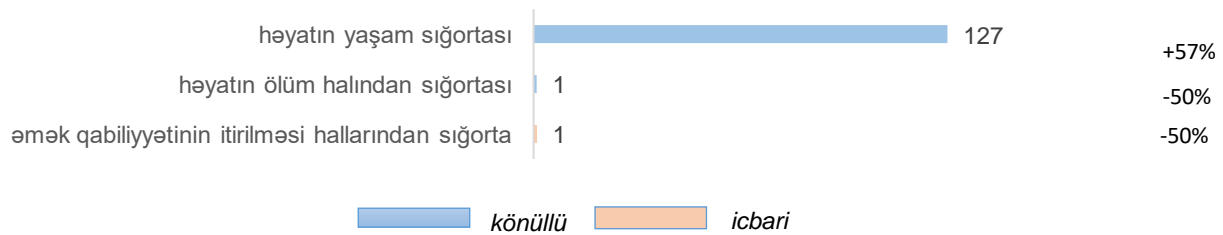

Mənbə: AMB

- Sığorta sinifləri üzrə ödənişlərin strukturu

Həyat sığortası sinifləri üzrə ödənişlərin strukturunda həyatın yaşam sığortası əsas sinif kimi çıxış edir. Həyatın yaşam sığortası üzrə ödənişlərdə ötən illə müqayisədə 57% artım müşahidə edilir. Bu sığorta sinfi həyat sığortası üzrə cəmi ödənişlərin (129 mln. manat) 98%-ni təşkil etmişdir.

Qrafik 56. Həyat sığortası ödənişlərinin siniflər üzrə strukturu, mln. manatla

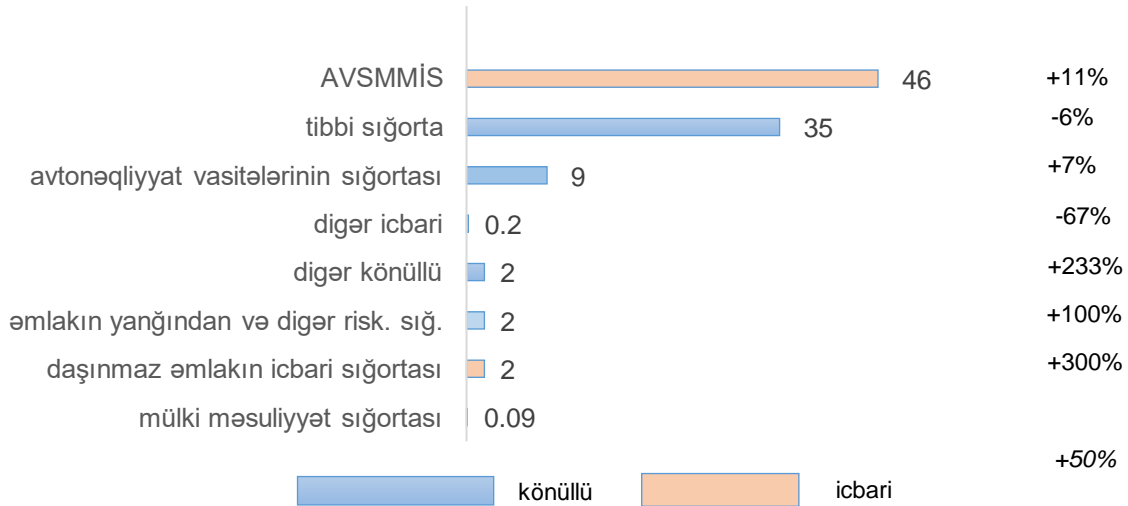

Mənbə: AMB

Qeyri-həyat sığortası sinifləri üzrə ödənişlərdə əsas pay avtonəqliyyat sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası (46 mln. manat, q/h ödənişlərin 48.2%-i), könüllü tibbi sığorta (35 mln. manat, q/h ödənişlərin 36.4%-i) və avtonəqliyyat vasitələrinin

sığortası (9 mln. manat, q/h ödənişlərin 9.3%-i) siniflərinə aiddir. 2022-ci ilin iyun ayı ilə müqayisədə ödənişlərdə əsas artım da məhz bu sığorta sinifləri üzrə baş vermişdir. Belə ki, avtonəqliyyat sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası üzrə ödənişlər 11%, avtonəqliyyat vasitələrinin sığortası üzrə ödənişlərdə 7% artım müşahidə edilmişdir.

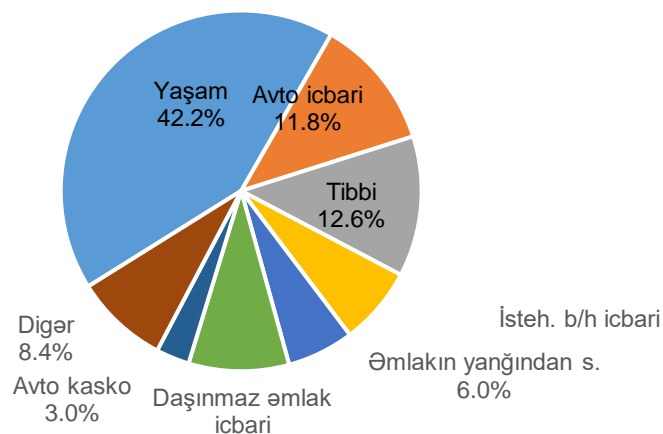
Qrafik 57. Qeyri-həyat sığortası ödənişlərinin siniflər

Mənbə: AMB

Sığorta sektorunda yığılmış haqlarda siniflər üzrə təmərküzləşmə mövcuddur. Sığorta haqlarının yarısından çoxu 3 sığorta sinfi üzrə cəmlənmişdir. Belə ki, 2023-cü ilin ilk yarımili üzrə 3 əsas sığorta sinfinin - yaşam sığortası (42.2 %), tibbi sığorta (12.6%) və avto icbari sığortanın (11.8%) ümumi haqlarda payı 67% təşkil etmişdir.

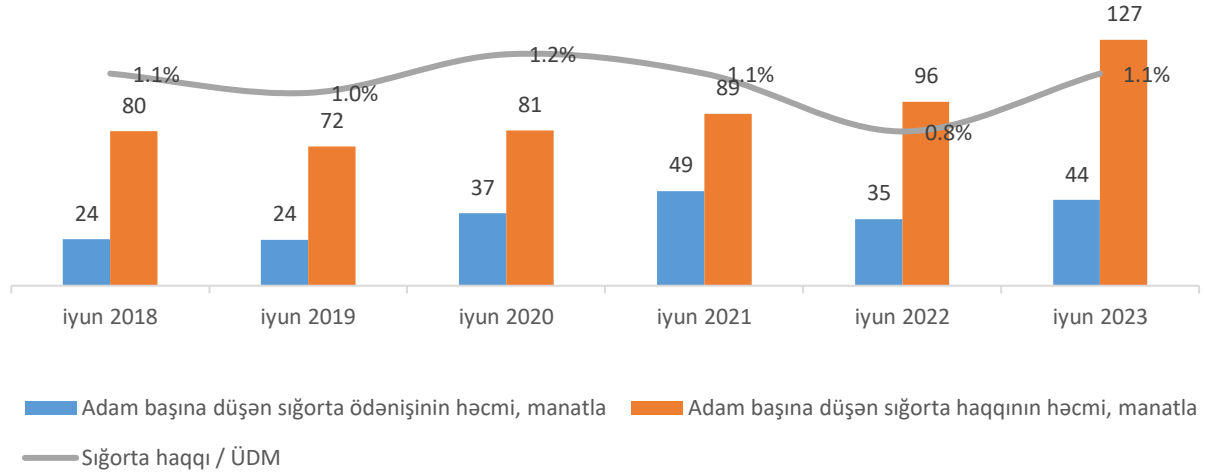
Qrafik 58. Sığorta haqlarının siniflər üzrə bölgüsü

Mənbə: AMB

Adambaşına düşən sığorta haqq və ödənişlərinin həcmində artım müşahidə edilmişdir. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə adambaşına düşən sığorta haqları 32.3% artaraq 127 manata, sığorta ödənişləri isə 25.7% artaraq 44 manata çatmışdır.

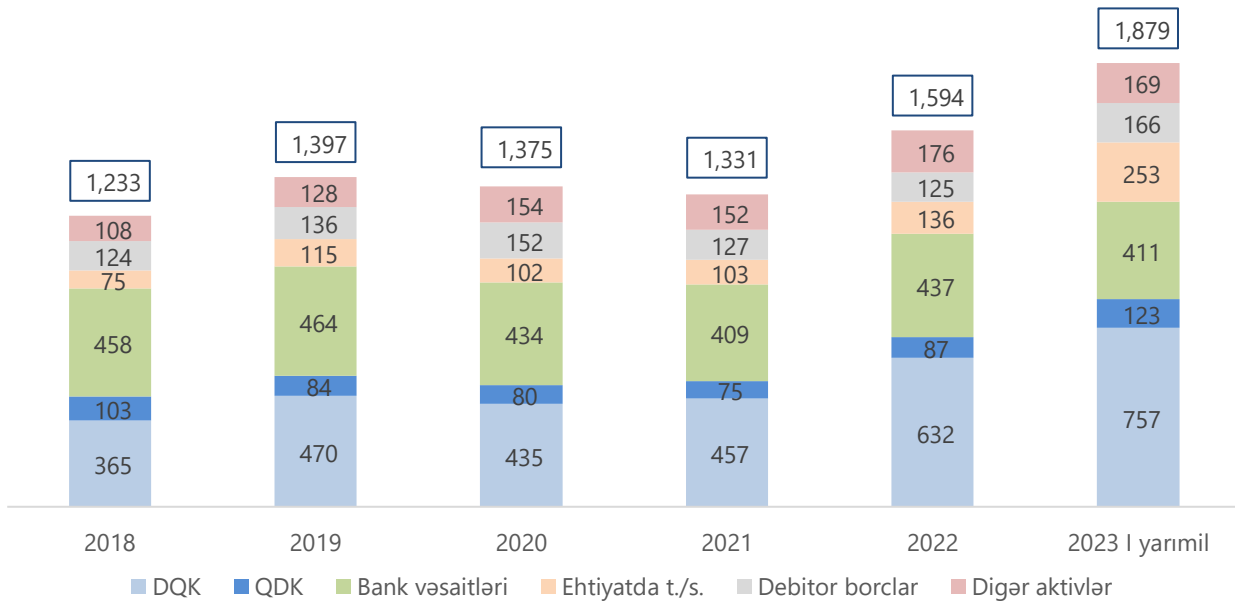
Qrafik 59. Sığorta sektorunun penetrasiyası

Mənbə: AMB

Sektorun aktivləri üzrə müsbət dinamika cari ilin ilk yarısında davam etmişdir. Bank vəsaitləri istisna olmaqla aktivlərin bütün komponentləri üzrə artım müşahidə edilmişdir. Artım əsasən dövlət qiymətli kağızlar (125.1 mln. manat) və sığorta ehtiyatlarında təkrarsığortaçının payı (117.1 mln. manat) hesabına baş vermişdir.

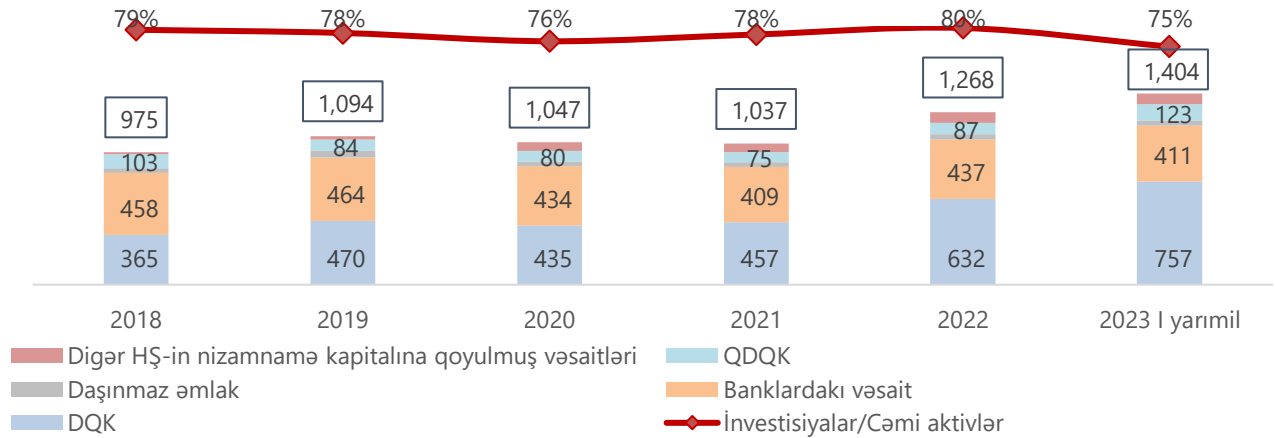
Qrafik 60. Aktivlərin strukturu və dinamikası

Mənbə: AMB

Sığorta şirkətlərinin institusional investor kimi potensialı mövcuddur. Sığorta şirkətlərinin investisiyaları ötən ilin sonu ilə müqayisədə 10.7% artaraq 1404 mln. manata çatmışdır. Artım əsasən dövlət qiymətli kağızları (19.8% və ya 125 mln. manat) hesabına baş vermişdir. Ümumilikdə, həyat sığorta şirkətlərinin aktivlərinin 90%-ni, qeyri-həyat sığorta şirkətlərinin aktivlərinin isə 65%-ni investisiya portfeli təşkil edir. Həyat və qeyri həyat sığorta şirkətlərində investisiya aktivləri əsasən DQK-dan və bank vəsaitlərindən ibarətdir. Yerli maliyyə alətlərinin çeşidinin artması sığorta şirkətlərinin investisiya fəaliyyəti üçün zəruridir.

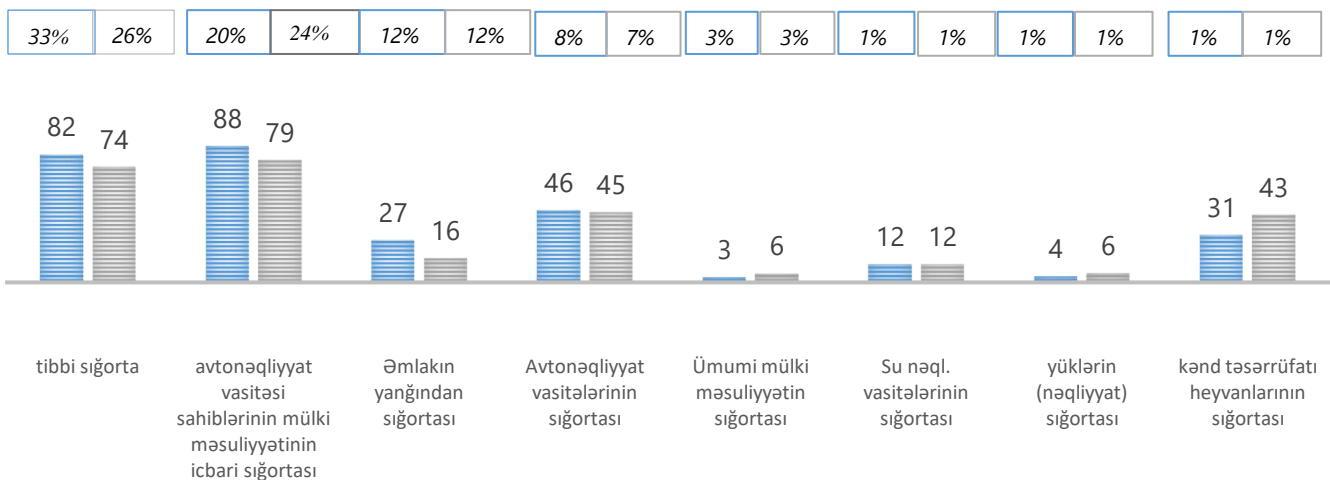
Qrafik 61. Investisiya portfelinin strukturu və dinamikası

Mənbə: AMB

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə zərər əmsalı azalmışdır. Belə ki, 2022-ci ilin ilk yarımilili ilə müqayisədə zərər əmsalı 3.1 f.b. azalaraq 55.9% təşkil etmişdir. Azalmanın əsas drayveri bazar payı yüksək olan sığorta sinifləri üzrə zərər əmsalının azalmasıdır. Buna baxmayaraq bəzi qeyri-həyat sığorta şirkətləri üzrə zərər əmsalı yüksək olaraq qalmaqdadır.

Qrafik 62. Zərər əmsalının strukturu və dinamikası

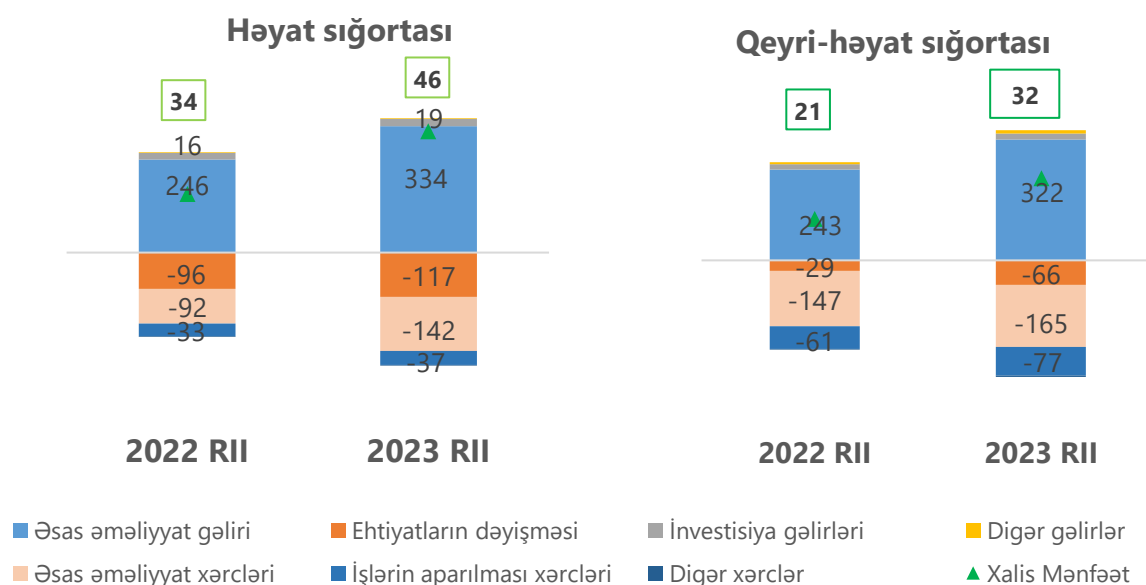

Mənbə: AMB

■ T/s payı çıxılmaqla zərər əmsalı - 2022 II rüb ■ T/s payı çıxılmaqla zərər əmsalı - 2023 II rüb □ Bazar payı

Sığorta şirkətlərinin mənfəətliliyi artmışdır. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə həm həyat, həm də qeyri-həyat sığorta şirkətləri daha çox mənəət generasiya etmişdirlər. Belə ki, 2022-ci ilin ilk yarısı ilə müqayisədə həyat sığortası şirkətləri üzrə xalis mənfəət 35% artaraq 46 mln. manat, qeyri-həyat sığorta şirkətləri üzrə isə 58% artaraq 32 mln. təşkil etmişdir. Hər iki qrup üzrə artımın drayveri əsas əməliyyat gəlirlərinin artımı olmuşdur.

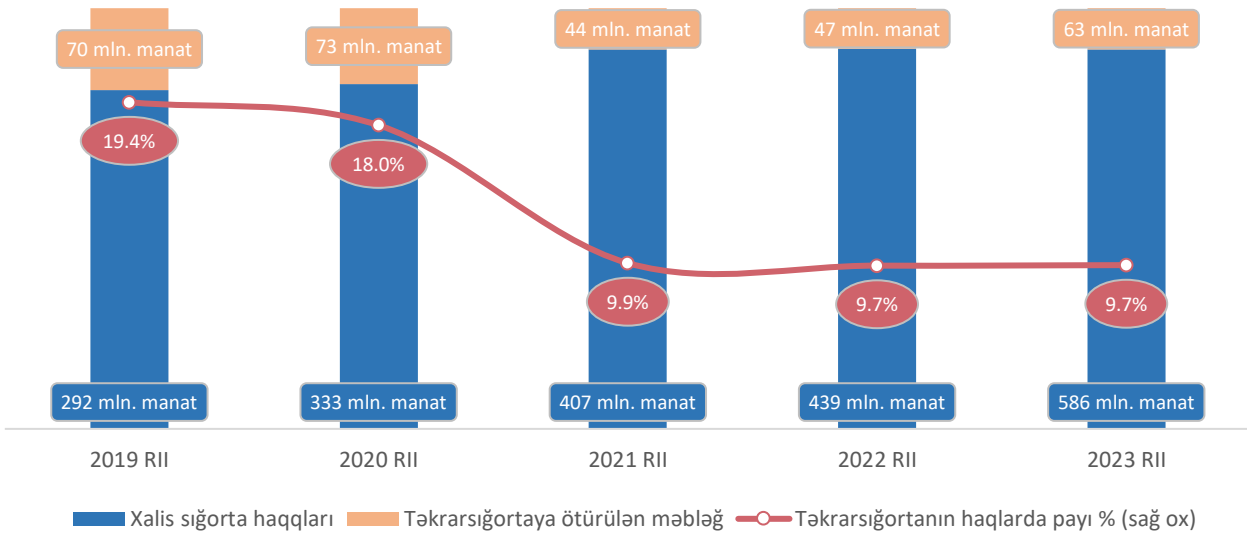
Qrafik 63. Sığorta sektorunun mənfəətliliyi

Mənbə: AMB

Təkrarsığortaya ötürülən məbləğin sığorta haqlarında payı dəyişməsə də aşağı olaraq qalmaqdadır. Cari ilin ilk yarısı ərzində təkrarsığortanın sığorta haqlarında payı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə dəyişməyərək 9.7% olmuşdur. Təkrarsığortaya ötürülən məbləğin sığorta haqlarında payının aşağı olmasının əsas drayverləri həm həyat sığorta haqlarının cəmi sığorta haqlarında payının artması, həm də qeyri-həyat sığortası üzrə bazar payı yüksək olan sığorta siniflərinin təkrarsığortaçıya aşağı səviyyədə ötürmə etməsi olmuşdur. Qeyri-həyat sığortası üzrə sığorta haqlarının təqribən 87%-ni əhatə edən 5 sığorta sinifinin risklərinin təkrarsığortaçıya ötürülməsi yüksək deyil. Belə ki, qeyri-həyat sığortası üzrə haqların 26%-ni formalaşdıran tibbi sığortanın demək olar 0%-i və 18%-ni təşkil edən daşınmaz əmlakın icbari sığortası üzrə isə haqların cəmi 24%-i təkrarsığortaya ötürülmüşdür.

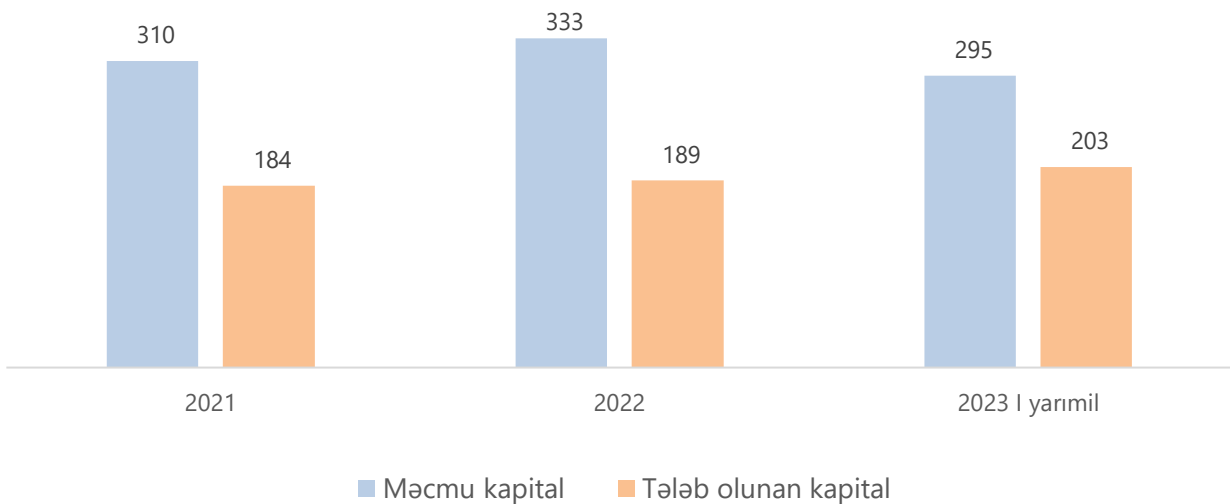
Qrafik 64. Təkrarsığortaya ötürülən məbləğin sığorta haqqında payı

Mənbə: AMB

Son yarımil ərzində məcmu kapital azalsa da sektorun kifayət qədər kapital buferi mövcuddur. 2023-cü ilin ilk yarısı ərzində sığorta sektoru üzrə məcmu kapital 11.3% (38 mln.manat) azalmış tələb olunan kapital isə 14 mln. manat (7.2%) artmışdır. Nəticədə məcmu kapitalın tələb olunan kapitalla nisbəti 31 f.b. azalaraq 145% olmuşdur.

Qrafik 65. Məcmu kapital və tələb olunan kapitalın dinamikası

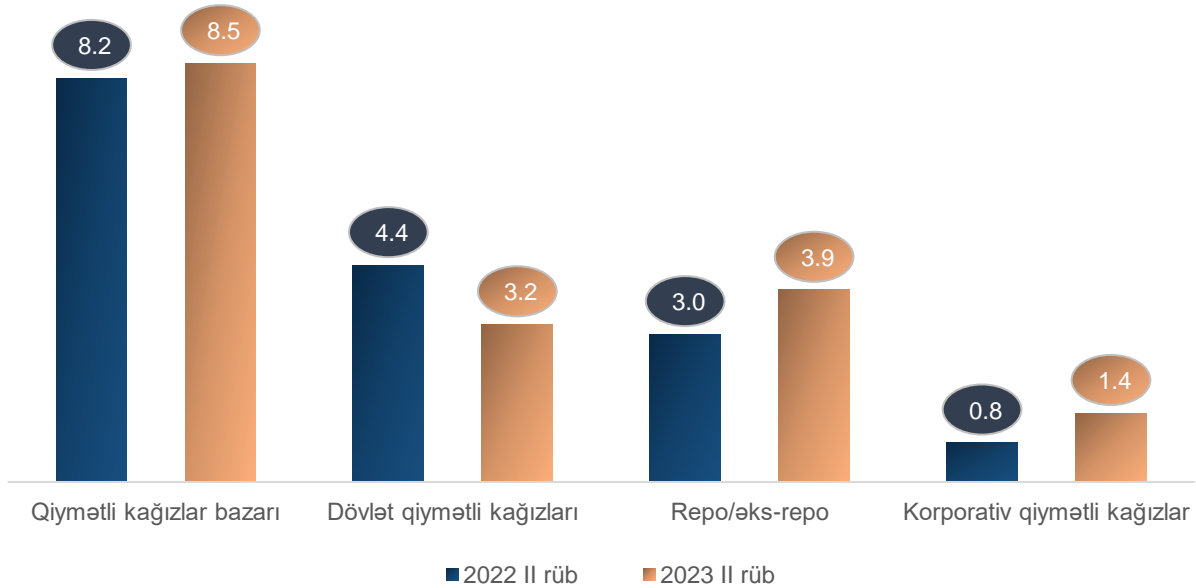

Mənbə: AMB

Kapital bazarı

Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə dövlət qiymətli kağızlarının dövriyyəsində azalma baş versə də, qiymətli kağızlar bazarının ümumi dövriyyəsində artım müşahidə edilmişdir. Belə ki, qiymətli kağızlar bazarının ticarət dövriyyəsi ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 3.5% artaraq 8.5 mlrd. manat olmuşdur. Artımın əsas drayveri repo/əks-repo əməliyyatları olmuşdur. Ötən ilin ilk yarısı ilə müqayisədə repo/əks-repo əməliyyatlarının həcmi 30% (0.9 mlrd. manat) artaraq 3.9 mlrd. manata çatmışdır. Digər tərəfdən korporativ qiymətli kağızlar bazarının dövriyyəsi 75% və ya 0.6 mlrd. manat artaraq 1.4 mlrd. manat olmuşdur. Dövlət qiymətli kağızlarının dövriyyəsi isə 28.4 % (1.3 mlrd. manat) azalaraq 3.2 mlrd. manat təşkil etmişdir.

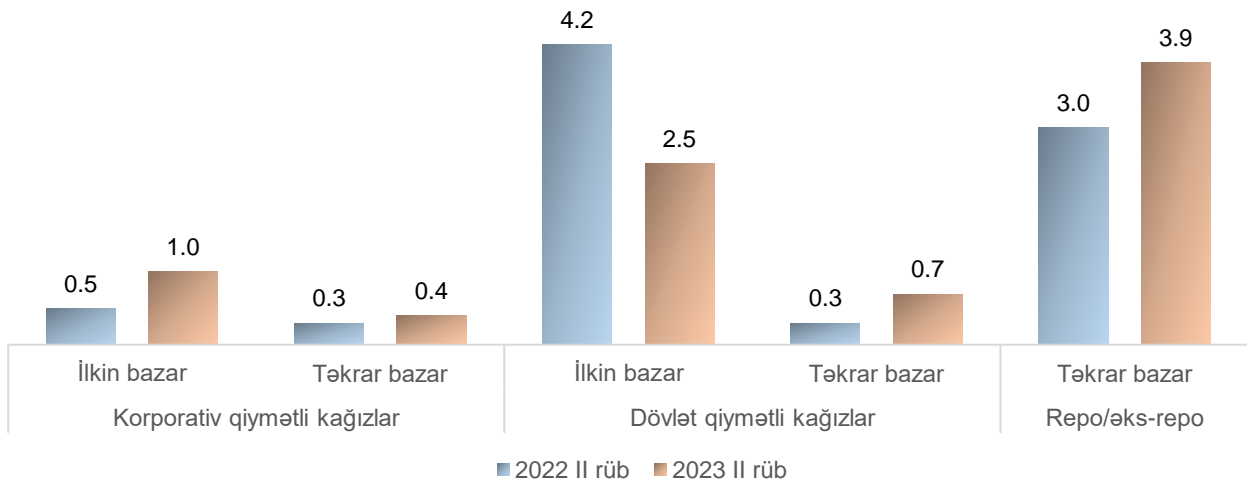
Qrafik 66. Kapital bazarının dövriyyəsi, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Korporativ qiymətli kağızlar bazarı üzrə ilkin bazarda, dövlət qiymətli kağızları üzrə isə təkrar bazarda aktivlik artmışdır. Belə ki, korporativ qiymətli kağızlarının təkrar bazar dövriyyəsinin 53% və ya 0.15 mlrd. manat artdığı halda ilkin bazar dövriyyəsi 88% və ya 0.4 mlrd. manat artaraq 1.0 mlrd. manat olmuşdur. Digər tərəfdən dövlət qiymətli kağızlarının bazar dövriyyəsinin azalmasının əsas səbəbi ilkin bazar üzrə əməliyyatların 39% və ya 1.6 mlrd. manat azalması olmuşdur.

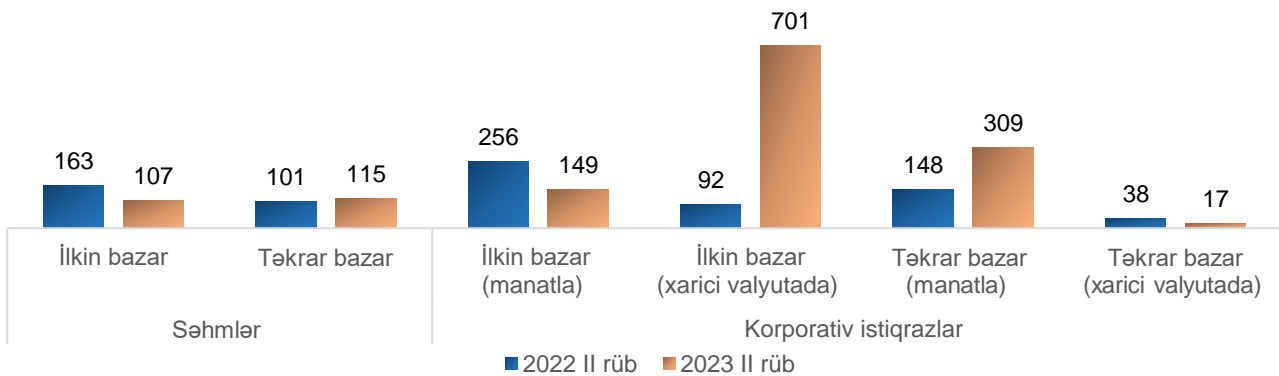
Qrafik 67. İlkin və təkrar bazar əməliyyatlarının həcmi, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Korporativ qiymətli kağızlar bazarının dinamikası əsasən ilkin bazarda korporativ istiqrazlar hesabına dəstəklənmişdir. Ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə korporativ istiqraz bazarı dövriyyəsində 120% artım, səhm bazarı dövriyyəsində isə 16% azalma olmuşdur. Dövr ərzində korporativ istiqraz bazarında həm milli, həm də xarici valyuta üzrə əməliyyatların həcmində artım müşahidə edilmişdir. Korporativ qiymətli kağızlar üzrə artımın əsas drayveri ilkin bazarda xarici valyutada ticarət olunan korporativ qiymətli kağızlar olmuşdur. Dövr ərzində tənzimlənən bazarda korporativ qiymətli kağızlarla əməliyyatların həcmində artım baş vermişdir. Bakı Fond Birjasında korporativ qiymətli kağızların kütləvi təklif üsulu ilə yerləşdirilməsi tendensiyası artmış və nəticədə korporativ qiymətli kağızların ilkin bazarı üzrə ticarət həcmində 16%, təkrar bazarı üzrə isə 74% artım qeydə alınmışdır. Repo əməliyyatları üzrə isə 32% artım olmuşdur.

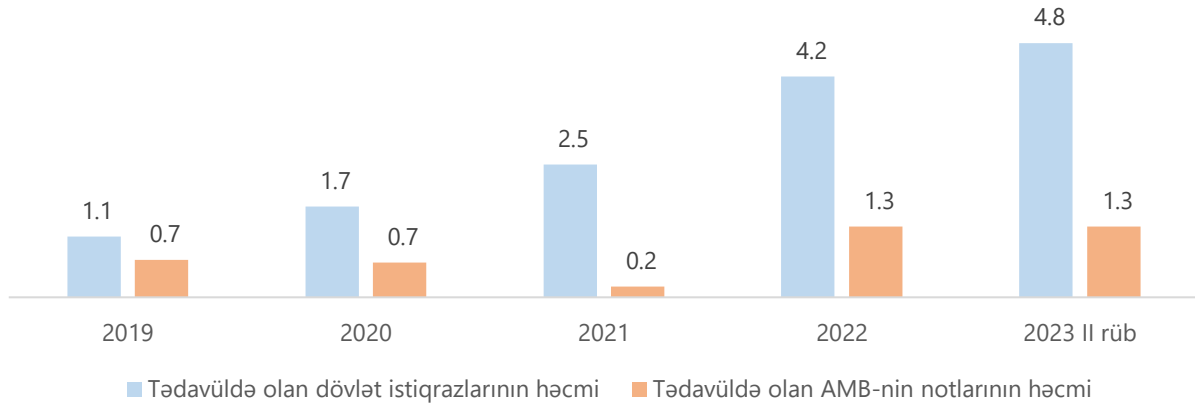
Qrafik 68. Korporativ qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatların həcmi, mln. manatla

Mənbə: AMB

Tədavüldə olan dövlət qiymətli kağızlarının həcmi artmışdır. Artımın əsas drayveri dövlət istiqrazları olmuşdur. Belə ki, 2023-ci ilin birinci yarımilində tədavüldə olan dövlət istiqrazlarının həcmi ötən ilin sonuna nisbətə 15.2%(0.6 mlrd. manat) artaraq 4.8 mlrd. manata çatmışdır. Dövlət istiqrazlarının həcmi uzunmüddətli dövlət qiymətli kağızlarının emissiyası hesabına artmışdır.

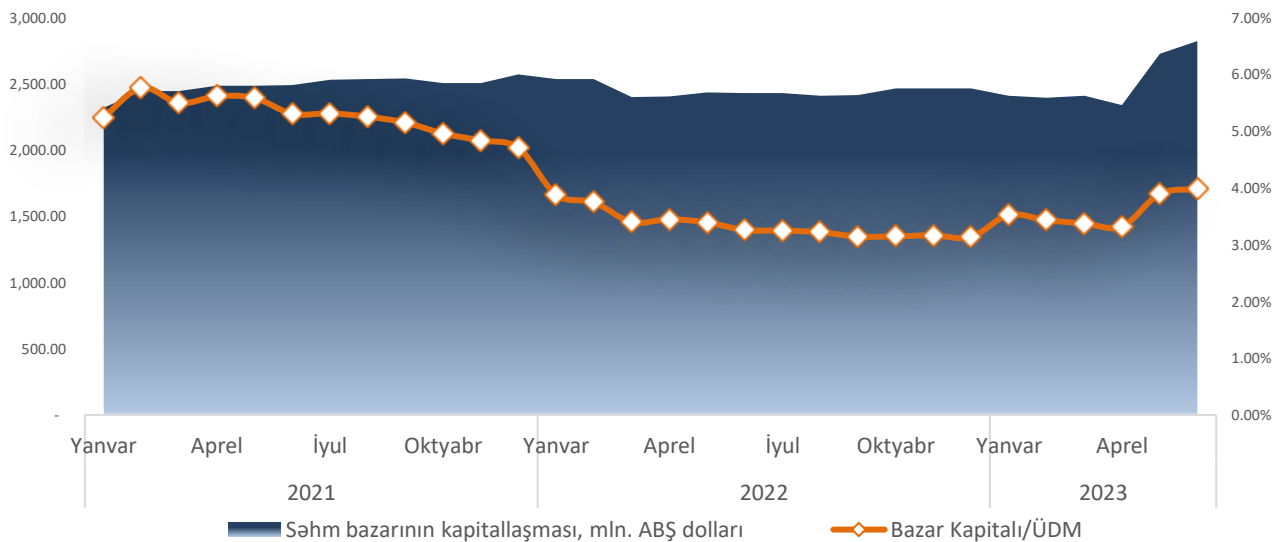
Qrafik 69. Tədavüldə olan dövlət istiqrazlarının dinamikası, mlrd. manatla

Mənbə: AMB

Kapital bazarının penetrasiyası və dərinliyinin artım potensialı yüksək olaraq qalır. 2023-cü ilin birinci yarımilində səhm bazarının kapitallaşması 15.6% artaraq (385 mln. ABŞ dolları) 2.85 mlrd. ABŞ dolları təşkil etmişdir. Səhm bazarının dərinliyi isə bazar kapitallaşmasının artımı fonunda 0.88 f.b. artaraq 4.02%-ə çatmışdır.

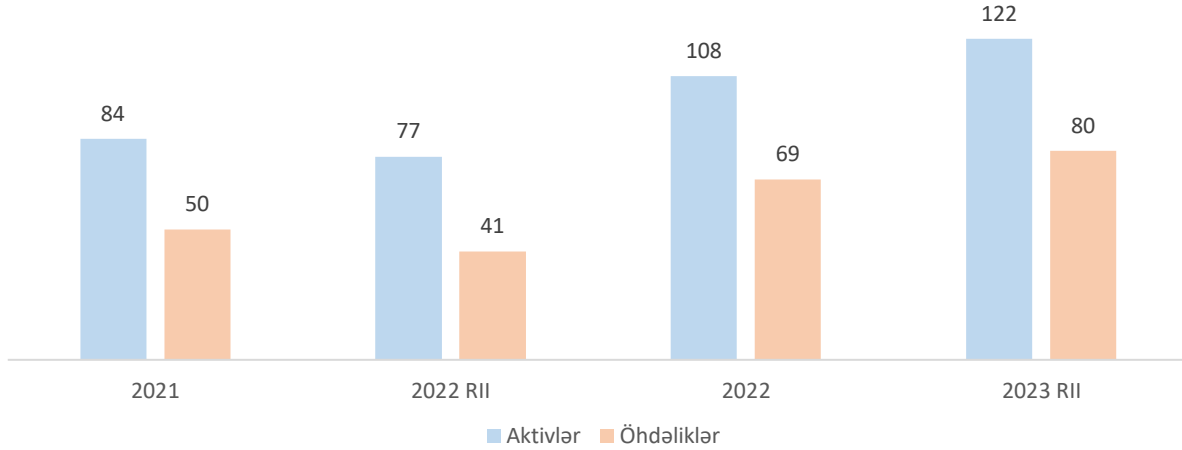
Qrafik 70. Səhm bazarının kapitalizasiyası (ABŞ dolları ilə) və penetrasiyası

Mənbə: AMB

Cari ilin ilk yarısı ərzində investisiya şirkətlərinin balansı genişlənməmişdir. İlin əvvəli ilə müqayisədə investisiya şirkətlərinin aktivləri 13% artaraq 122 mln. manat, öhdəlikləri isə 16% artaraq 80 mln. manat olmuşdur.

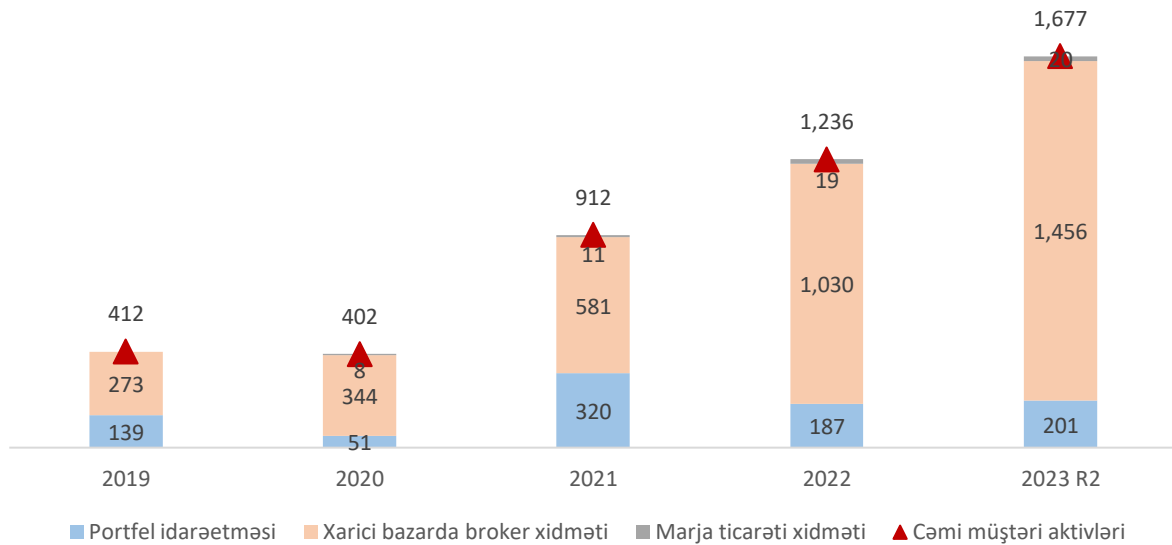
Qrafik 71. Investisiya şirkətlərinin balansının dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

Dövr ərzində investisiya şirkətlərinin müştəri aktivləri genişlənməmişdir. 2022-ci ilin sonu ilə müqayisədə investisiya şirkətlərinin müştəri aktivləri 36% (441 mln. manat) artaraq 1677 mln. manata çatmışdır. Müştəri aktivlərində artımın əsas drayveri xarici bazarda broker xidmətləri olmuşdur. 2023-cü ilin ilk yarımlı ərzində xarici bazarda broker xidmətləri üzrə müştəri aktivləri 41% (426 mln. manat) artmışdır. Sektor üzrə müştəri aktivlərinin artımı müsbət hal olsa da, sektorda müştəri aktivləri üzrə yüksək təmərküzləşmə mövcuddur.

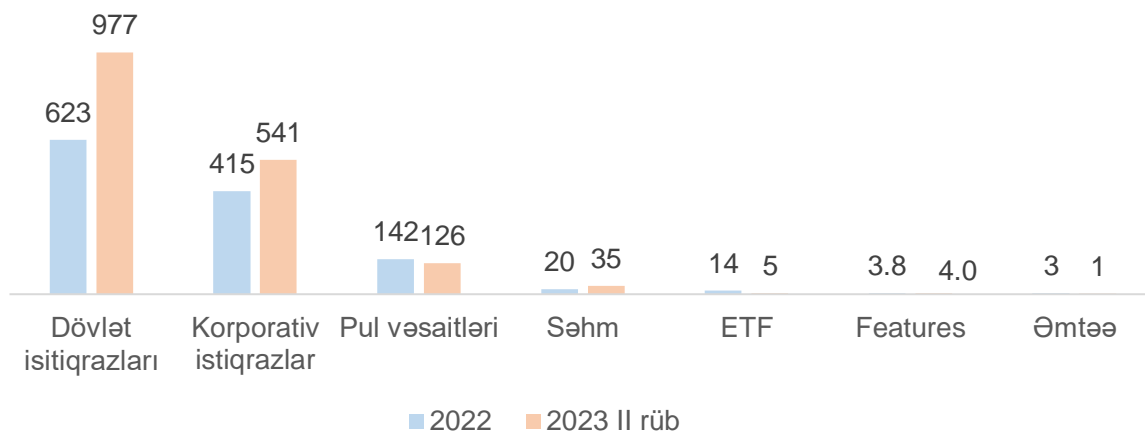
Qrafik 72. Investisiya şirkətlərinin müştəri aktivlərinin dinamikası, mln. manatla

Mənbə: AMB

Müştəri aktivləri əsasən aşağı riskli qiymətli kağızlara investisiya olunub. Belə ki, 2023-cü ilin I yarımilində investorlar vəsaitlərinin 58%-ni (977 mln. manat) aşağı riskli qiymətli kağızlar hesab olunan dövlət istiqrazlarına, 32%-ni (541 mln. manat)

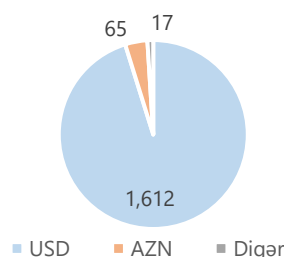
Qrafik 73. Müştəri aktivlərinin strukturu

Mənbə: AMB

korporativ istiqrazlara, 7%-ni (126 mln. manat) isə pul vəsaitlərinə yatırmışdır. Bazarda riskli yatırımların az olması fonunda törəmə maliyyə alətlərinə tələb az olmuşdur. Müştəri aktivlərinin valyuta strukturundan görüldüyü kimi, müştəri aktivlərinin 95%-i ABŞ dollarındadır.

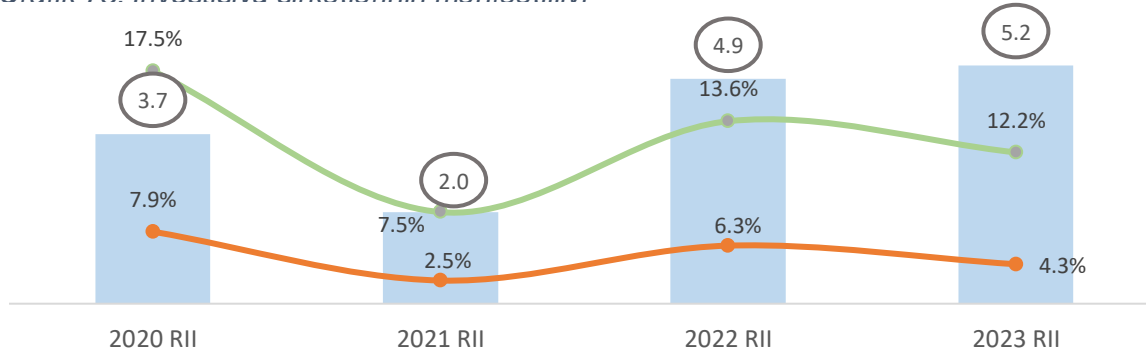
Qrafik 74. Müştəri aktivlərinin valyuta strukturu

Mənbə: AMB

İnvestisiya şirkətlərinin mənfəətliyində müsbət trend davam etmişdir. Belə ki, 2023-cü ilin ilk yarımilində investisiya şirkətlərinin xalis mənfəəti 6.3% və ya 0.3 mln. manat artaraq 5.2 mln. manat olmuşdur. Sektorun mənfəətliyində müsbət dinamika

Qrafik 75. İnvestisiya şirkətlərinin mənfəətliyivi

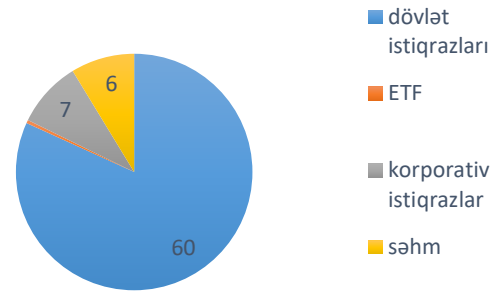
Mənbə: AMB

müşahidə edilsə də, aktivlər və kapital üzrə artım daha yüksək olmuşdur ki, bu da ROA və ROE göstəricilərinin müvafiq olaraq 4.3% və 12.2%-ə enməsinə səbəb olmuşdur

İnvestisiya şirkətlərinin ticarət kitabında diversifikasiya aşağı səviyyədə olub əsasən dövlət istiqrazlarından ibarətdir.

2023-cü ilin ilk yarısında investisiya şirkətlərinin ticarət kitabının həcmi 73 mln. manat olmuşdur. Ticarət kitabının əsas hissəsini aşağı riskli qiymətli kağızlar hesab olunan dövlət istiqrazları təşkil edir. Belə ki, kitabın 82%-i dövlət istiqrazlarından, 9%-i korporativ istiqrazlardan, 8%-i səhmlərdən, 1%-i isə birjalarda ticarət olunan fond paylarından (ETF) ibarətdir.

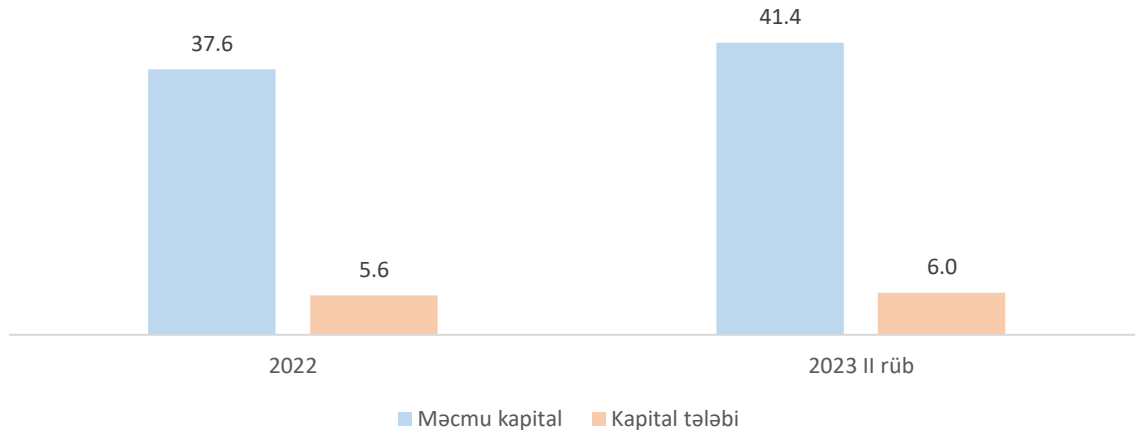
Qrafik 76. Ticarət kitabının strukturu, mln. manatla

Mənbə: AMB

İnvestisiya şirkətlərinin kapital mövqeyi komfort zonadadır. 2023-cü ilin ilk yarımilinin sonuna olan məlumatlara əsasən sektor üzrə məcmu kapital 41.4 mln. manat, tələb olunan kapital isə 6.0 mln. manat təşkil etmişdir ki, bu da investisiya şirkətlərinin kifayət qədər kapital buferinə sahib olmasını şərtləndirir.

Qrafik 77. Məcmu kapital və kapital tələbinin dinamikası

Mənbə: AMB

Qrafik və Cədvəllər

Qrafik 1. ÜDM-in artım proqnozları, faizlə	7
Qrafik 2. Əmtəə qiymətlərinin dəyişməsi, faizlə.....	8
Qrafik 3. Qeyri-neft sektoru sahələrinin iqtisadi artım tempi	10
Qrafik 4. İdxal və ixracın dinamikası, mlrd. ABŞ dolları	12
Qrafik 5. Mərkəzi Bankın və Dövlət Neft Fondunun valyuta ehtiyatları, mlrd. ABŞ dolları	13
Qrafik 6. Dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri, mlrd. manatla	14
Qrafik 7. Əsas vəsaitə investisiyaların strukturu.....	13
Qrafik 8. Bank sisteminin aktiv və öhdəliklərinin dinamikası, mlrd. manatla	16
Qrafik 9. Bank sisteminin aktiv və öhdəliklərinin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla	16
Qrafik 10. Fiziki və hüquqi şəxslərin depozit portfelinin dinamikası, mlrd. manatla ..	17
Qrafik 11. Qeyri-rezidentlərdən cəlb olunmuş resursların dinamikası, mln. manatla	18
Qrafik 12. Bank sektoru üzrə cəlb olunmuş vəsaitlərin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla	18
Qrafik 13. Kredit portfeli və ÜDM-in artım tempinin müqayisəsi	19
Qrafik 14. Kredit portfelinin illik artım tempinin müqayisəsi.....	19
Qrafik 15. Kredit portfelinin dinamikası, mln. manatla	20
Qrafik 16. Biznes portfelinin iqtisadiyyatın sahələri üzrə dinamikası, mln. manatla..	20
Qrafik 17. MKOS subyektlərinə verilən kreditlərin dinamikası, mlrd. manatla.....	21
Qrafik 18. MKOS subyektlərinə verilmiş kreditlərin maliyyələşmə mənbələrinə görə strukturu	21
Qrafik 19. Bank sektorunun risk xəritəsi	22
Qrafik 20. Bank sektoru üzrə QİK portfelinin dinamikası.....	23
Qrafik 21. QİK portfelinin sahəvi və valyuta strukturu	23
Qrafik 22. Kredit portfelinin gecikmə müddətləri üzrə bölgüsü	24
Qrafik 23. İqtisadiyyatın sahələri üzrə QİK portfelinin strukturu.....	24
Qrafik 24. Restrukturizasiya edilmiş portfelin dinamikası.....	25
Qrafik 25. Depozit portfelinin dollarlaşması	26
Qrafik 26. Hüquqi şəxslərin depozit portfelinin valyuta bölgüsü, mlrd. manatla	27
Qrafik 27. Fiziki şəxslərin depozit portfelinin valyuta strukturu, mlrd.manatla	27
Qrafik 28. Kredit portfelinin dollarlaşması.....	28
Qrafik 29. Kredit portfelinin valyuta strukturu və dinamikası, mlrd.manatla.....	28
Qrafik 30. Likvid aktivlərin strukturunun dinamikası, mlrd. manatla.....	30
Qrafik 31. Likvid aktiv komponentlərinin likvid aktivlərdə payının dinamikası	31
Qrafik 32. Likvid aktivlərin valyuta strukturunun dinamikası, mlrd. manatla	31
Qrafik 33. Aktiv və öhdəliklərin müddət strukturu.....	32
Qrafik 34. Kreditin depozitə nisbətinin dinamikası.....	32
Qrafik 35. Bank sisteminin mənfəətliyi, mln. manatla.....	33
Qrafik 36. Mənfəət və zərərlə işləyən bankların sayı və dinamikası, mln. manatla ..	33
Qrafik 37. Du-pont - ROE-nin dekompozisiyası təhlili	34
Qrafik 38. Sektor üzrə mənfəətin dekompozisiyası və dinamika	35

Qrafik 39. Qeyri-faiz xərclərinin strukturu və səmərəlilik əmsalı	35
Qrafik 40. Faiz gəlirlərinin strukturu, mln.manatla	36
Qrafik 41. Faiz xərclərinin strukturu, mln.manatla	36
Qrafik 42. Kapital adekvatlığının dinamikası, mln. manatla	37
Qrafik 43. Kapitalın strukturunun dinamikası, mln. manatla.....	37
Qrafik 44. Aktivlər və RÖA-nın dinamikası	38
Qrafik 45. Kredit portfelinin ÜDM-ə nisbəti, HP trendi %-lə	38
Qrafik 46. BOKT-lərin aktivlərinin dinamikası, mln. manatla.....	42
Qrafik 47. BOKT-lərin öhdəliklərinin dinamikası, mln. manatla.....	43
Qrafik 48. BOKT-lərin kredit portfelinin strukturu, mln. manatla	44
Qrafik 49. İqtisadi rayonlar üzrə kredit portfelinin paylanması	43
Qrafik 50. BOKT sektorunun mənfəətliliyinin dinamikası	44
Qrafik 51. BOKT sektoru üzrə kapital komponentlərinin dinamikası, mln.manatla ...	44
Qrafik 52. Sığorta haqlarının dinamikası, mln. manatla	45
Qrafik 53. Sığorta ödənişlərinin dinamikası, mln. manatla	46
Qrafik 54. Həyat sığortası haqlarının siniflər üzrə strukturu, mln. manatla.....	46
Qrafik 55. Qeyri-həyat sığortası haqlarının siniflər üzrə strukturu, mln. manatla	47
Qrafik 56. Həyat sığortası ödənişlərinin siniflər üzrə strukturu, mln. manatla	48
Qrafik 57. Qeyri-həyat sığortası ödənişlərinin siniflər üzrə strukturu, mln. manatla..	48
Qrafik 58. Sığorta siniflərinin haqlar üzrə strukturu	48
Qrafik 59. Sığorta sektorunun penetrasiyası	49
Qrafik 60. Aktivlərin strukturu və dinamikası	49
Qrafik 61. İnvestisiya portfelinin strukturu və dinamikası	50
Qrafik 62. Zərər əmsalının strukturu və dinamikası.....	50
Qrafik 63. Sığorta sektorunun mənfəətliliyi.....	51
Qrafik 64. Təkrarsığortaya ötürülən məbləğin sığorta haqqında payı	52
Qrafik 65. Məcmu və tələb olunan kapitalın dinamikası, mln. manatla.....	54
Qrafik 66. Kapital bazarının dövriyyəsi, mlrd. manatla.....	54
Qrafik 67. İlk və təkrar bazar əməliyyatlarının həcmi, mlrd. manatla	55
Qrafik 68. Korporativ qiymətli kağızlar bazarında əməliyyatların həcmi, mln. manatla	54
Qrafik 69. Tədavüldə olan dövlət istiqrazlarının dinamikası, mlrd. manatla	56
Qrafik 70. Səhm bazarının kapitalizasiyası (ABŞ dolları ilə) və penetrasiyası.....	57
Qrafik 71. İnvestisiya şirkətlərinin balansının dinamikası, mln. manatla	56
Qrafik 72. İnvestisiya şirkətlərinin müştəri aktivlərinin dinamikası, mln.manatla	57
Qrafik 73. Müştəri aktivlərinin strukturu.....	57
Qrafik 74. Müştəri aktivlərinin valyuta strukturu	57
Qrafik 75. İnvestisiya şirkətlərinin mənfəətliliyi	57
Qrafik 76. Ticarət kitabının strukturu, mln. manatla	58
Qrafik 77. Məcmu kapital və kapital tələbinin dinamikası.....	58
Cədvəl 1. Fiskal balansın və dövlət borcunun ÜDM-də payı, faizlə	9
Cədvəl 2. Bank sistemi üzrə seçilmiş əsas göstəricilər, mln. manatla.....	39

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı

Tel.: (+99412) 493 11 22

<http://www.cbar.az>

Ünvan: [AZ1014, Bakı, R.Behbudov küçəsi, 90](#)